Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 24 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 298 | Łódź, Piątek, 23 grudnia 1932 r. | צענטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ"ד כסלו תרצ"ג | № 298

Adres Redakc'i i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

די גרויסע טראדיציאנעלע חנוכה-פייערונג

אל. קאשטשושקא 2 — אין דער סינאגאגע — אל. קאשטשושקא 2

וועלכע קומט פאר מיטוואך, דעם 28/XII, ח' חנוכה 7.30 אווענד מיט דער באטייליגונג פון וועלט-בארימטען קאנטאר-קינסטלער

ה' ישראל אלטער

(אבערקאנטאר פון האנאווער) גערופען דער יודישער קארוזא

מיט דער מיטווירקונג פון פערשטארקטען לאדזשער סינאגאגען-כאר אונטער דער לייטונג פון דירינגענט ה' **מ. דארגאזשאנסקי.** עס ווערען געזונגען די שענסטע פערל פון דער סינאגאגאלער מוזיק ה' ישראל אלטער וועט (א ח"ץ אנדערע) אויספיהרען זיינע אייגענע קאמפאזיציעס, וועלכע ווערען געזונגען פון בעריהמטסטע חזנים און האבען ביים עולם דעם גרעסטען ערפאלג, ווי „עקביא בן מהללאל", „רבונו של עולם", „לעולם יהא אדם" און אנדערע.

די קליינע צאהל איבערגעבליבענע איינטריטס-קארטען פון זל. 1.50 ביז 3 זל. צו בעקומען טעגליך אין קאנצעלאריע פון דער סינאגאגע ושלאנגא 8 פון 10—2 פארמיטאג און פון 4—8 אווענד א חוץ פרייטאג; פון 12—2 אין שבת פון 5—8 אווענד.

בעמערקונג: יעהרליכע איינטריטס-קארטען זענען צו דער חנוכה פייערונג נישט גילטיג.

בעקאנטמאכונג.

די פאפולערסטע יודישע הילפס-אינסטיטוציע **„גמילת חסדים"** ביים גרינעם מארק, מאכט דערמיט בעקאנט, דאס זי האט אונטערגענומען אן אקציע צו פארשטארקען איהרע פינאנציעלע מיטלען, בכדי צו קענען פארזעצען איהר ברוך-בארע נוצליכע טעטיגקייט. די אקציע בעשטעהט פון דעם, וואס עס ווערט איינגעארדנעט אין איינעם לאקאל זונטאג, כ"ו כסלו, דעם 25 ד. ח. פינקטל. 7 אוו.

א גראנדיעזע חנוכה-פייערונג

די גאנצע הכנסה געהט לטובת צו בויען אן אייגענעם בנין פאר א תלמוד-תורה פאר ארימע קינדער, און אויך א בית-הכנסת לטובת די הונדערטער יוד. הילפסבעדערפטיגע וואס געניסען קאנסטרוקטיווע און מאטעריעלע הילף ביי אונזער פעראיין. צו דעם צוועק האבען מיר אנגאזשירט דעם פאפולערען אויבערקאנטאר פון דער שוהל „אהל יעקב" ה' דוד טאפעל מיט דעם גרויסען כאר פון דער ווילקער שוהל. ער וועט זינגען מה טובו, דאווענען מעריב, צינדען חנוכה ליכט, מעוז צור. מזמור שיר חנוכת און הלליה, בעגלייט מיט כאר און מוזיק. ה' שלמה גאלדבאנד וועט רעפערירען וועגען דער בעדייטונג פון חנוכה, ה' צווייגמאן וועט געבען א פידעל-קאנצערט מיט סאלא. קאמפאזיציעס: יהי רצון, כל נדרי, בעגלייט מיט שטרייך-ארקעסטער. גלייכצייטיג וועלען זיין פערש. איבעראשונגען, ווי פאנטאזיע לאטעריע, ווי יעדער נומער געווינט און א רייכער בופעט, אויך אן אמיזיסטער ארקעסטער. מיר האפען דאס אלע אונזערע מיטגלידער און די גאנצע לאדזער יודישע בעפעלקערונג וועלען בעזוכען דעם חגיגת חנוכה און דער אוועיד וועט געקרוינט ווערען מיט ערפאלג.

מיט דרך-ארץ **די פערוואלטונג פון „גמילת-חסדים"** ביים גרינעם מארק 7.

6452

זאל „הזמיר"

אל. קאשטשושקי 21 — אל. קאשטשושקי 21

זונטאג, דעם 25-טען ה. ח., 2 טער טאג חנוכה, 10 אווענד

גראנדיעזער אקאדעמיקער-באל

לטובת דעם קרן קימת לישראל

ארקעסטער, "The Micky Boys", קאנקורסען, אטראקציעס. טאנץ ביז אין דער פריה. באר-ביפעט.

ה כ"ז"ע רעזיג. טעכ טער-שול „הבצלת" לאדז, צעגעלניאנא 28 טעל. 240-97

טעאטער „סקאלא" לאדז, שרודמיעסקא 15, טעל. 232-33

איינמוריגע נאר פאר פרויען! פאר טאטערס פון די שילערינס ספעציעל רעזערווירט דעם אמפיטעאטער.

זונטאג, 25/12 ה. י. 3,30 פינקטליך קומט פאר אין טעאטער „סקאלא", א פייערליכע

חנוכה-אימפרעזע

מיט א רייכען מוזיקאליש-ליטעראריש-ארטיסטיש-דראמאטישען פראגראם

מוזיקאלישען טייל:	ליטעראַרישען טייל:	ארטיסטישען טייל:
שול-הימן — — שול-כאר	יהודית בזום אייגענ — רעפערעט (יודיש)	דער טאנץ פון בלומען
קאפיטעל תהלים „ „	מה מספר מ הנרות — „ (העבר.)	יעמענישע טאנץ
פאסט בעיידער — פידעל	חנוכה-סימבאלען — דעקלאמאציע	פערסישען-גים-נאסטיק
מן ה-טאטיו — קלאוויר	קעניג אנטיכוס — רעציטאציע	שטשערדינו-טאנץ
ארץ ישראל-געזאנג—מאנדאלין	חאג בזשי יודישע טאכטער — רעפ. (יודיש)	איחזות חנוכה-טאנץ

דראמאטישען טייל: „כנרת" ה. ת' פיב'ישע דראמע אין 6 בילדער פון י. פיינער, 1) בילד: חומות, 2) מוגעריע אין פעלד 3) ביי מוטער רחל'ס קבר 4) אין קעניגס פאלאץ 5) הונגער 6) יוסף פים זיינע ברידער.

רעזשי: דירעקטאר יחיאל פיינער. קלאוויר: פראפ. נאגלער-עפשטיין. תיאטר: דירינענט מאמאס, פאקאלאווסקי.

בילעטען צום פרייז פון 1 זל. ביז 2,50 שוין צו בעקומען אין דער שול קאנצעלאריע און אין טאג פון דער אויפפיהרונג ביי דער קאסע פון „סקאלא"-טעאטער. — פאר שול-יוגענד — הנחה.

1452

קאנצענטרירט דורך די רוסישע האנדעלס-פארטרעטונג

שפייז-פעקלעך נאך רוסלאנד

צו די בילליגסטע פרייזען שיקט **ס. דישקין** א. ג. אין לאדז

באלוטער יודישער פליישער-פעראיין

84 זגערזשער 84.

מאכט בעקאנט זיינע מיטגלידער. אז זונטאג, דעם 25. דעצעמבער ד. י., 4 א זייגער נאכמיטאג קומט פאר אין לאקאל די

גענעראל-פערזאמלונג

מיט פאלגענדען טאג-ארדנונג:

1) וואהלען פון א פרעזידיום, 2) בעריכט פון דער פערוואלטונג און רעוו.-קאמיסיע, 3) וואהלען פון א נייע פערוואלטונג, 4) פרייע פארשלאגען. אלע מיטגלידער ווערען געבעטען אונבעדינגט צאהלרייך צו ערשיינען.

מיט אכטונג

משה איינשינדלער יאשקע האכמאן. לייזער ציגאמאן.

6476

א יוריסט, וועלכער פיהרט צוריק נאך ניו-יארק

נעהמט איבער צו ערלעדיגען פאליסען — — — פון די געזעלשאפטען — — —

„NEW - YORK LIFE" און **„EQUITABLE"**

ווי אויך ירושה-ענינים

— אינפארמאציעס ביי —

נאטאן עטנוי, אל. 1 מאי 39, טעל. 211-73. טעגליך פון 4—5 נאכמיטאג

ג.ע.ז. „קולטור-ליגע" זאל פון שטאט-ראט

אפטיילונג לאדזש. פאמארסקע 16.

היינט, פרייטיק, 8.30 אוונט קומט פאר א

ב. שעפנער (בית-שין) אוונט א. ג.

„די קאמעדיע פון טאג"

I טייל - רעפעראט פון ה' ב. שעפנער (בית-שין) א.ד.ט.: „וואס דערציילט אונז די ציימונג און דער צייטונגס-פעליעטאן"

II טייל - רעציטאציעס פון אייגענע הומארעסקעס און פעליעטאנען.

בילעטען צום פרייז פון 75 און 50 גר. ביים אריינגאנג. 6403

אכטונג, לאדז און אומגעגענד!!!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז דער

האטעל אין ווארשא אויף געבשא 6

איז נאך א גרינדליכען רעמאנט צוריק געעפענט געווארען. בעזיצט צענטראל-בעהייצונג, ווינדע, ווי אויך היגיענישע איינריכטונגען אונטער דער לייטונג פון געוועזענעם מיטארבייטער פון „האטעל גדאנסקי" הערמאן. יוליב דעם קרויזם — מעסיגע פרייזען

מיט אכטונג

הערמאן וואסערמאן, ווארשא, געבשא 6, טעל. 11-00-24

6461

עפענטליכע אויפפאדערונג!

אזוי ווי אין פרייטאג'דיגען „נייעם פאלקסבלאט" פון 16 דעצעמבער 1932 האט א געוויסער **ש. י. העלהאליע, נאוואמיעיסקא 24** זיך פארגלאגט, אז א יענקעל אדרינאכט, נאוואמיעיסקא 24 מאכט איהם קאליע זיין סוחר'ישען פרעסטיזש, פאדער איך אויף דעם ה' העלהאליע, אז ער זאל בעצאהלען דעם טשעק אויף 370 זל. וואס ער האט מיר געגעבען. אין געגענפאל וועל איך איהם אי-בערגעבען דער פראקורטור.

ב. ברויטמאן, זגערזשער 32

PODZIĘKOWANIE

Szanownym Panom **H. Opatowskiemu, D. Sobockiemu, I. Szklarczykowi, D. Sawickiemu, L. Nachmanowiczowi** i **M. Zyssmanowi** za Ich ofiarną pracę i zainteresowanie się moją osobą, wykazane na Raucie dnia 7/XII 1932 w lokalu Bar-Kochby, składa tą drogą najserdeczniejsze podziękowanie.

z poważaniem

P. C.

„נייע ארץ-ישראל"

קינאָ „ראַקיעטאַ"

ווילסט זעהען ארץ-ישראל?
גייט אין
קינאָ „ראַקיעטאַ" שענקיעוויטשאַ — 40 —
דאָרט ווערט געוויזן דער ערשטער א"י-דיגער קלאַנג-פילם, וועלכער רעדט, זינגט 100% העברעאיש א. נ.

אָנהויב פון די סעאַנסן: היינט פרייטאָג, 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג, מאָרגען שבת – דער ערשטער סעאַנס 11 אַ זייגער פאַרמיטאָג. דער לעצטער סעאַנס – 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

בוכהאַלטערס ווייסעו

אַז סאָלידע האַנדעלס-ביכער און פיל-רובריקטע טאָג-ביכער צו זעהר נידריגע פרייזען
אין אַ גרויסען אויסוואַהל בעזיצט אויף לאַגער די ספעציעלע ביכער-פאַבריק

A. J. OSTROWSKI

55 Łódź, Piotrkowska 55
tel. 203-54.

בעמערקונג: ס'איז שוין אַרויס דאָס פּראַקטישע האַנדעלס-בוך, בעשטעטיגט דורכ'ן פינאַנץ-מיניסטעריום פאַר סאָלידע האַנדעלס- און אינדוסטריע-אונטערנעהמונגען. אַלע גענויע אינפאָרמאַציעס און אויפקלערונגען ווערט ערטיילט אין ווערק. 5426

1932 X 1922

איבעראַשענדע נייעס! אַ גרויסע פּרעמיע פאַר אַלע עלעגאַנטע הערען!
צוליב'ן 10-יאָריגן יובל פון ערשטקל. הערן-שניידער-אַטעליער פון

א. ה. קוטשינסקי, 3 פּאָמאָרסקאַ 3
— לאָדז —

האָב איך בעשלאָסען צו געבען אַ גרויסע פּרעמיע פון זונטאָג, דעם 6-טען נאָוועמבער ביז'ן 31-טען דעצעמבער 1932 פאַר די יעניגע וואָס וועלען זיך ביי מיר בעשטעלען אַניאַנצוג, אַ פּאַלטען, אַ פעלץ אָדער אַ סמאָקינג א.א.וו. מיט

25 פּראָצענט ביליגער

די אַרבייט ווערט אויסגעפיהרט לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאָדעלען. רעעלע בעהאַנדלונג. פּינקטליכע אויספיהרונג. מיט אַכטונג

Mistrz krawiecki A. CH. KUCZYNSKI, Łódź, Pomorska 3.

הערן-שניידער-אַטעליער
— פון די —

געברידער גראַנאַס

זגערזשער 36, אין הויף, 2-טער איינגאַנג, 2. שטאָק

נעהמט אָן אַלער אַרט אַרבייט, ווי: אַנציגער, פּאַלטענס, סמאָקינגען און פעלצען פון אייגענע און אַנפערטרויטע סחורה. די אַרבייט ווערט אויסגעפיהרט לויט די נייעסטע פאַריזער מאָדעלען.

רעעלע בעהאַנדלונג! פּינקטליכע אויספיהרונג! צוגענגליכע פרייזען!
מיט אַכטונג
געברידער גראַנאַס, זגערזשער 36

צום קאַרנאַוואַל

עמפּפעהלט די בעקאַנטע פירמע

A. OGÓREK, Łódź

11 Zawadzka 11

די נייעסטע מאָדעלען פון דאַמען- און הערען **אָווענד-שיך** צו קאָנקורענץ-פרייזען :—:

בוכפיהרונג און רעוויזיאָנס-ביוראָ

פון ס. בראַווערמאַן

שרודמיעסקאַ 8, 1-טער שטאָק, פראָנט
(עקזיסט. זייט 5 יאָהר) טעל. 282-52 (עקזיסט. זייט 5 יאָהר)

פיהרט האַנדעלסביכער לויט רעכטס-פאָרשריפטען ספעצ. אָפּטיילונג פאַר פּעראיינפאַכטע בוכפיהרונג.
צוגענגליכע פרייזען.

אַכטונג: דן צייט צו שטעטעלען דן ביבער איז קורץ. דעריבער איז חיוניות איבערגעצייגט, אַז יעדער סוחר זאָל זיך מיט אונז ווי אמשנעלסטען פערשטענדיגען

צענטראַלער יודישער האַנדווערקער און קליינאינדוסטריע-פערבאַנד פון דער לאָדזער וואָיעוואָדזשאַפט, לאָדז, פּאָלודניאָוואַ 4.

אַכטונג, האַנדווערקער און קליינאינדוסטריעלער!

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט אַז: 1) מיר קויפען אויס פּאַטענטען אויפ'ן יאָהר 1933 שפּעטסטענס ביז'ן 30 ד. ח. 3 נאָכמ. (ווייל דער 31. געפאַלט אום שבת). ווי מיר זענען אינפאָרמירט, וועט דער טערמין ניט פערלענגערט ווערען, דעריבער איז ראַטזאַם ביז'ן 31. אויסצוקויפען אַ פּאַטענט.
בעמערקונג: בײַם אויסקויפען דעם פּאַטענט מוז מען מיטבריינגען די האַנדוו.-קאַרטע.
2) איינצאָהלען אויף חנוכה-חודש-טראַמוואַי-בילעטען נעהמען מיר אָן ביז'ן 27-טען ד. ח.
דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג טעגליך אויסער שבת פון 10–2 און פון 5 9 אָוונד. 5443
דער סעקרעטאַריאַט.

צו דער פערלאָבונג פון
פרל. עסטערא וואָלמאַוויטש
מיט ה' משה אהרן קאַנסקער
ווינשען אַ הערצליכען מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט. זאָל אייער לעבען מיט רויזען בעצירט זיין.
ישראל פּולווערמאַכער און פרוי.

צו דער פערלאָבונג פון אונזערע ווערטע פריינד.
פרל. העלא גראָס
מיט ה' נחמן קאַמעלגאַרן
ווינשען מיר אַ הערציגען מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט.
קאָלעגען: מאַקס פרידמאַן און כלה
מאַקס בלאָהפאַרב
5407

גליק און ערפאָלג!
אונזער חבר יואל לענגאַ
מיט פרל. אַנדזשע שמיגיעלסקאַ
צו אייער חתונה ווינשען
משה אַלטמאַן
יהושע רייך
מאַלע פעלהענדלער
5427

ה' מאיר סאַלעם און פרוי

אונזער חשוב'ן פּרעזעס
צו דער בר-מצוה-פייערונג פון זייער ליבען זוהן

יחזקאל

ווינשען מיר זיי צו דערלעבען פון איהם פיל נחת.
די פערוואַלטונג פון יודישען געפליגעל-הענדלער-פעראיין אין לאָדז, פּאָמאָרסקאַ 17.

בעקאַנטמאַכונג.

די פערוואַלטונג פון „משמרת החולים" לימאַנאָווסקיעגאָ 6 מאַכט בעקאַנט, אַז זונטאָג, דעם 25-טען דעצעמבער, 6 אַ זייגער אָוונד קומט פאָר אין פעראיינס-לאָקאַל

אַ פאַרוואַהל-פערזאַמלונג

מ'בעט אַלע אַקטיווע מיטגלידער פּינקטליך צו ערשיינען. גלייכצייטיג ווערט געבעטען די מיטגלידער זאָלען רעגולירען דעם מיטגלידס-ביישטייער, כדי זיי זאָלען האָבען וואַהל-רעכט.
די פערוואַלטונג. 5399

בעקאַנטמאַכונג.

מאָנטאָג, דעם 26 דעצעמבער 1932, פון 5 ביז 11 אַ זייגער אָוונד, קומט פאָר אין די זאַלען פון רעסטאָראַן געדולד, פּיעטריקאָווער 35

אַ גראַנדיעזער טעה-אָוונט

פערבונדען מיט אַ קאָנצערט און פערשידענע אַטראַקציעס צו די טענץ וועט צושפּילען אַ דזשאַז-אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' זילבערשאַץ. 5466

בעמערקונג: זייער פּריך, וועלכער האָט געזאָלט פאָרקומען זונטאָג, דעם 25-טען, קומט פאָר מאָנטאָג, 26-טען.
די פערוואַלטונג.

יין כשר!

ביליגער צעטביק פון דער בעוואוסטער ווייַן- און מעהד-פאַבריק פירמע „פּראָגרעס"

גאַטונגען אייער Nr.	קוואַרט 0.9	באַט-שאַנקע 0.6	האַלבע באַטשאַנק. 0.3	פירטעל ליטער 0.25	0.1
ריינער זיסן ראָדו. היין	1.90	1.35	–	0.55	0.25
אָלא מאָקאר	2.00	1.45	–	0.65	0.30
Nr. 6	2.25	1 60	0.85	0.70	0.35
Nr. 7	2.55	1.80	0.95	0.80	–
Nr. 8	2.80	2.00	1.05	–	–

אַלע אַנדערע סאָרטען ווײַנען זענען בעדייטענד רעדוצירט געוואָרען.
צוליב דער בעקוועמליכקייט פון אונזערע ג' קונדשאַפט פון גרינעם מאַרק בעקומט מען אונזערע ווײַנען ביי ה' פּולווערמאַכער, גרינער מאַרק 6 טעלעפאָן 150-78.
מיט אַכטונג

ווייַן- און מעהד-פאַבריק

אַלטער מאַרק 2, טעל. 184-82
הורט-פערקויף נאָר אין פאַבריק אַלטער מאַרק 2
איינצעל-פערקויף נאָר אין פּראָנט-געוועלב אַלטער מאַרק 1.

1-טע בעמערקונג: פירמאַרע פירמעל-ליפערונג פּלעשלעך ווערט צוריקגענאָמען 5 גר., פּ-טשענקעס און קוואַרטען פלאַשען צו 10 גר. 2-טע בעמערקונג: סטעמפּעל-מאַרקען, וועקסלען און פּאָסט-מאַרקען, ווערט פערקויפט צו נאָמינאַל-פרייזען. 5441

Lekarz-Dentysta

M. Kaniewska

Zawadzka 6

נעהמט אָן פון 10–1 מיטאָג און פון 3–7 אָוונד.

אַכטונג מילכהענדלער!

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט די ג' מיטגלידער אַז מאָנטאָג, דעם 26 ד.מ. 7 אַ זייגער אָוונד קומט פאָר אין לאָקאַל פּולנאָצנאַ 31
אַ גרויסע

מאַסען-פערזאַמלונג

פון אַלע מילכהענדלער און אייגענטימער פון מלעטשאַרניעס אין לאָדז
אין אייער אייגענעם אינטערעס ווערט איהר אויפגעפאָדערט מאַסענווייז ביצווואוינען די פערזאַמלונג. זאָל קיינער פון אייך נישט פעהלען.
מיט אַכטונג
די פערוואַלטונג פון מילכהענדלער-פעראיין
פּולנאָצנאַ 31 5418

צו אַלע, וואָס האָבען וועלכע ס'איז פאָדערונג צום קירזשנער ה'

מ. קאַלסקי, פּאָמאָרסקאַ 4

ווערען געבעטען אין אייגענעם אינטערעס אויפצוגעבען זייער אַדרעס ביי

מ. גליקסבערג, 11-טער ליסטאָפּאַד 43

אַ בערלינסקי-פרימאַרגע!

זונטאָג, דעם 25-טען ד. ח. 12 אַ זייגער פאַרמיטאָג קומט פאָר אין סאַמעראַל-טעאַטער, אַלע 1-טער מאַי 2

אַ ליטעראַרישער פרימאַרגע!

לכבוד דעם דערשיינען פון אַ ניי באַנד נאָוועלען פון טאַלאַנטפולען בעלעטריסט ש. בערלינסקי.
אין פרימאָרגען וועלן זיך בעטייליגען די דיכטער משה בראָדערזאָן, ש. בערלינסקי, רעזשיסער פון „ווילגער טרופּע" י. ראַטבוים און די „אַרט"-אַרטיסטען דזשיגאַן און בירנבוים.
5344

שפּאָרעז געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה צו די ביליגסטע פרייזען
לאָזט זיך נור ביי דער פירמע

„באַרון"

לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 30, טעל. 210-58.

וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעעלע קוועלע
פון גוטען קידוש-ווייַן
ביז די געשמאַקסטע פּאַלעסטינער, אונגאַרווייַנען, ווי אויך אַלע סאָרטען ליקער, בראַנפען'ס און מעהד.

א מהומה אין יודישע גאסען אין ווארשא

דעמאנסטראציע פון ארבייטסלאזע פאר'ן אייזערנעם טויער. — גאסען-עלעמענטען אויסגעהאקט שויבען אין די שפייז- און קאלאניאל-געוועלבער אין די ארומיגע יוד. גאסען. — גערויבט פראדוקטען פון די אויסגעהאקטע פענסטער. — פאליציי האט באלד צוריקגעשטעלט די ארדנונג

ווארשא, 22. (טעלעפאניש פון אונזער קאררעספאנדענט) אין אוונט איז די ווארשאוער פאליציי אלארמירט געווארען, אז אויף לעשנא און אין די זייטיגע גאסען, ראבירט מען יודישע געשעפטען.

באלד איז אהין ארויסגעשיקט געווארען א פערשטארקטע פאליציי-אפטיילונג און עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז עס איז פארגעקומען אט וואס:

פאר'ן אייזערנעם טויער האבען ארבייטסלאזע און קאמוניסטען איינגעארדנט א דעמאנסטראציע. די דעמאנסטראנטען האבען גענומען האקען שויבען פון די קאלאניאל-געוועלבער און קראמען, וועלכע געפונען זיך ארום אייזערנעם טויער, פון דארט האבען זיך די דעמאנסטראנטען אוועקגעלאזען איבער די שכנות'דיגע גאסען: ארלא, לעשנא, זשעלאזנע און אנדערע און אויך אויסגעהאקט די שויבען פון די פענסטער פון די דאזיגע קאלאניאל-געוועלבער. צו די דעמאנסטראנטען האבען זיך צוגעשלאגען גאסען-עלעמענטען, וועלכע האבען ראבירט פראדוקטען פון די אויסגעהאקטע שויב-פענסטער.

באלד האט זיך פערשפרייט אין דער גאנצער געגענד א קלאנג, אז מען ראבירט די יודישע לעבענס-מיטעל געשעפטען און עס איז געווארען א גרויסע מהומה, די סוחרים האבען פערמאכט אין גרויס איילעניש, זייערע געשעפטען.

די אנגעקומענע פאליציי האט צוריקגעשטעלט די ארדנונג, און מעהרערע פערזאנען ארעסטירט.

אפגעלעגט דעם אויסטויש פון פאליטישע ארעסטירטע

צווישען פוילען און סאוויעטען

ווארשא, 22. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) דער פראיעקטירטער אויסטויש פון פאליטישע ארעסטירטע צווישען פוילען און סאוויעטען-פערבאנד איז אפגעלייגט געווארען אויף אן אומבעשטימטע צייט.

זיך אויפגעהאנגען א יוד. סוחר אין ווארשא

ווארשא, 22. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) אין זיין אייגענער וואוינונג האט זיך היינט אויפגעהאנגען דער געוועזענער סוחר און פעבריקאנט אבראהם מענדעל באראנסקי, מיאדאווא 6, דער זעלבסטמערדער האט איבערגעלאזען א בריוו מיט קינדער.

געשטארבען סטראנסקי'ס זיידע

מיטגליד פון קהלה-ראט אין שטעטעל ניסקא

קראקא, 22. (יט"א טעלעפאניש) אין שטעטעל ניסקא, איז אין עלטער פון 81 יאהר געשטארבען ד"ר לעווי, מיטגליד פון קהלה-ראט. דער פערשטארבענער איז דער זיידע פון דעם בעקאנטען ענדעקישען דעפוטאט סטראנסקי.

בוכהאלטעריע
און יורידישע ביורא
H. Finkelkraut
לאדז, פלאץ קאשטשעלני 4
נעהמט אן צו פיהרען ביכער צו ביליגע פרייזען. עס ווערען אויך אנגענומען צו שרייבען ביטעס און רעקורסען. אינפארמאציעס וועגען פעראיינפאכטע בוכפיהרונג און פעטענטען - פערלייכטערונגען ווערען ערטיילט אומזיסט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוונד.
5450

שטרייק פון יוד. ארבייטער אין א"י

וייל פרדס-בעזיצער נעמט צו אראבער אויפ'ן ארט פון יודישע ארבייטער.

ירושלים, 22. (יט"א טעלעגראפיש) אין דער קאלאניע גן שלום, איז אין איינע פון די גרעסטע פרדסים אויסגעבראכען א סאלידארישער שטרייק פון די מיטגלידער פון הסתדרות און רעוויזיאניסטען.

דער שטרייק איז אויסגעבראכען צוליב דעם, וואס דער פרדס-אייגענטימער האט געקינדיגט יודישע ארבייטער, און אויף זייער ארט צוגענומען אראבער.

פילהארמאניע-זאל
נארוטאוויטשא 20
זונטאג, דעם 2 יאנואר 1933, 9 אוונד
א גרויסע דיסקוסיע
איבער'ן
פאמיליען-לעבען
א. ג.
מאן און פרוי
ווער איז גערעכט?
טעזען: 1) דער ריטער, דער הערשער און דער דאן-זשואן; 2) די „פרייע ליבע" פון דער פרינצעסין און די ליבע פון דער איינפאכער פרוי; 3) ווי זעהט אויס די פאמיליע היינט און ווי אזוי איז דער וואונש, אז זי זאל אויסזעהען? 4) וואס זאגט דער דאקטאר צו די היינטיגע פזרהעלטנישען צווישען מאן און פרוי? 5) עמאנסיפאציע; 6) צי איז מעגליך א אמת'ע פערשטענדיגונג צווישן מאן און פרוי? שלוס-ווארט
עס וועלען רעפערירען אנגעזעהענע יודישע שריפטשטעלער פון ווארשא.
פרטים אין די ווייטערדיגע אנאנסען

פרוב פון אנטיסעמיטישער העצע אין בולגאריען.

סאפיא (יט"א) אובטער דער לייטונג פון רעגירונגס-בעאמטען סאראהיליעוו ווערט לעצטענס אין דער בולגארישער שטאט ווידין געפיהרט א ווילדע יודען-העצע. די דארטיגע נאציאנאל-סאציאליסטען בעשולדיגען די יודען אין אלע אומגליקען פון בולגאריען נאך דער מלחמה ווי אויך אין דעם איצטיגען קריזיס. די אגיטאטארען שטעלען זיך בישט אפ פאר בעצייכענען די יודען אלס „קרימינאליסטען און פערברעכער". די דעמאקראטישע פרעסע און דער סוחרים-פערבאנד האבען פראטעסטירט געגען דער דאזיגער פערברעכערישער קאמפאניע און פאדערט צו בעזייטיגען אלע מינדעסטענס אפצורופען דעם בעאמטען סאראהיליעוו פון ווידין.

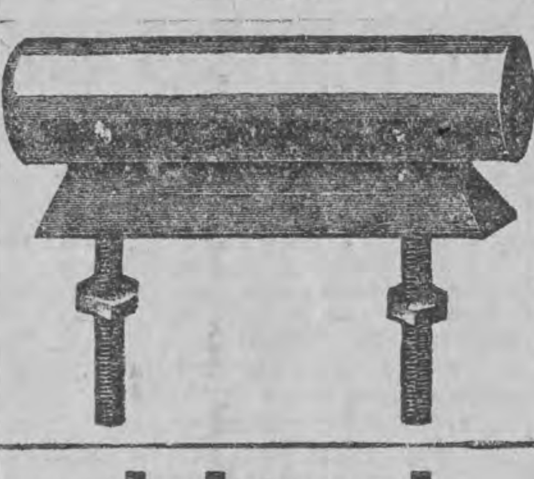
וויכטיג פאר טישלער!
מאדערנע גאלאליטאווע
בעשלאג צו מעבעל
(האנטאבען) אמביליגסטע צו בעקומען ביי
I. Liberman
SRÓDMIEJSKA 18, m. 16.
נייעסטע מאדעלן! גרעסערע פאר רויזקהאפפינקייטן!

די גריפע און אנדערע ערקעלטונגס-קראנקהייטען

ווערען שנעל און זיכער דורך טאגאל בעקעמפט. נאכן בענוצען פון עטליכע טאגאלטעקטעס אין אנהויב פון דער קראנקהייט, פערשווינדען תיכף די קראנקהייטס-ערשיינונגען אונשעדליך פארן הארץ, מאגען און אנדערע ארגאנען. טויזענדער דאקטוירים האבען אנערקענט די גוטע ווירקונג פון טאגאל. צו בעקומען אין אלע אפטייקען, פרייז 2 זל. רעג. נר. 1364.

דער בעריהמטער קאמפאזיטאר פראנץ ליסט איז נישט געווען קיין אנטיסעמיט

בודאפעשט (יט"א) אין לעצטען העפט פון „אקאדעמיאי עדסעשיטעס" איז ערשינען א בריף פון דער פירשטין מאריא האהענלאע צום גראף געזא ציטשי, וואס בעשעפטיגט זיך מיט דער פראגע צי איז דער בעריהמטער קאמפאזיטאר פראנץ ליסט געווען אנטיסעמיטיש געשטימט.

די פירשטין לייקענט קאטעגאריש. דאס ליסט זאל זיין אנ'אנטיסעמיט און קלערט אויף, אז די אנטיסעמיטישע שטעלונג אין זיין בוך „ציגיינער" שטאמען נישט פון ליסט'ן, נאר פון זיין פריינדין, די פירשטין וויטגענשטיין. וועלכער ער האט דיקטירט זיינע שריפטען און זי האט זיי בעארבייט. נאכדעם ווי דער דאזיגער פאקט איז פעסטגעשטעלט געווארען זענען אין דער נייעסטער אויסגאבע פון די „ציגיינער" שוין נישט אריין די אנטיסעמיטישע בעמערקונגען און אנדערע שטעלען, וואס זענען געדיקטעט געווארען דורך פירשטין וויטגענשטיין.

בית היתומים, זגערזשער 40
דער קאנצערט - ראום,
וואס האט געזאלט פארקומען זונטאג, דעם 25/12 1932 אין „אאזיס", איז
אפגעלעגט געווארן
אויף שבת, דעם 7/1 1933
די בילעטען בלייבען ווייטער גילטיג. 5486

אויגען-קליניק
מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פיאטריקאווער 90, טעל. 221-72
נעהמט אן שטענדיגע אויגען-קראנקע (צוועק אפעראציע א.ז.וו.), ווי אויך אמבולאטארישעס פון 9-1 און פון 4 ביז 7.30 אוונד. 4091

Dr. Wajnberg
ספעצ. פון הארץ-און לונגען-קראנקהייטען
ציגעל-גאס 11, טעל. 126-02
נעמט אן פון 9-10 פריה, 3-4 און 8-9 אוונד.

Dr. med. J. SCHORR
פון IWONICZ
ספעציאליסט
פאר הארץ און סקלעראזא-קראנקהייטן
וואוינט יעצט אין לאדז
גדאנסקא 11, טעל. 226-85
נעמט אן טעגליך פון 4-6 נאכמיטאג. 9879

Najlepsze w dobroci i najtańsze w cenie jest mydło „ROBOTNIK"

פערמשפט צום טויט דורך הענגען דריי אוקראינישע טעראריסטען

דער מלוכה-פרעזידענט האט אייגעם בעגנעדיגט. — געוו. פעפעמישע באַאַמטע זיך געווענדעט צום מלוכה-פרעזידענט צו בעגנעדיגען די צום טויט-פעראורטיילטע

לעמבערג, 22. (טעלעפאניש) דער טריבונאל פון שטאנדגעריכט אין לעמבערג, געגען די בעשולדיגטע מיטגלידער פון דער אוקראינישער טעראריסטישער ארגאניזאציע, האט היינט ארויסגעגעבען דעם אורטייל לויט וועלכען די בעשולדיגטע: וואסיל ביליאס, דימיטר דאנילישין און מיכאל זשוראקאווסקי זענען פערמשפט געווארען צום טויט דורך הענגען.

קאקאס פראצעס איז איבערגעגעבען געווארען א געוועהנליכען געריכט.

די פערטיידיגער האבען זיך געווענדעט צום מלוכה-פרעזידענט מיט דער בקשה צו בעגנעדיגען די צום טויט-פערמשפטע.

ווארשא, 22. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) די מיטגלידער פון דער געוועזענער באַנדע ביי די פ. פ. ס. האבען זיך געווענדעט צום מלוכה-פרעזידענט מיט א שריפטליכע בקשה צו שענקען דאס לעבען די צום טויט-פערמשפטע אוקראינישע טעראריסטען, וועלכע האבען, פונקט ווי די פוילישע באַאַמטע געקעמפט פאר דער בעפרייאונג פון זייער פאלק. דער בריף איז אונטערגעשריבען פון ארציטשעווסקי, קראַפינסקי, לאַדזער לאזיניק פורטאל און דאבראוואלסקי.

ביז שפעט אין דער נאכט איז קיין תשובה אויף דעם בריף נישט געווען.

ווארשא, 22. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) דער מלוכה-פרעזידענט האט אויסגעניצט זיין רעכט און בעגנעדיגט דעם צום טויט-פערמשפטען זשוראקאווסקי און געענדערט דעם טויט-שטראף אויף 15 יאהר תפיסה. די איבעריגע צוויי צום טויט פעראורטיילטע דאנילישין און ביליאס האט דער מלוכה-פרעזידענט נישט בעגנעדיגט און דער טויט-אורטייל איז בעשטימט געווארען אויסצופיהרען היינט פרייטאג פארטאגס.

750.000 יודען אויף דער וועלט

רעבען פון לאנדווירטשאפט

ניו-יארק (יט"א) דער גענעראל-דירעקטאר פון דער יודישער לאנדווירטשאפטליכער געזעלשאפט גבריאל דאווידסאן האט געהאלטען לעצטענס א רעדע אויף דער קאנפערענץ פון „אינטערנאציאנאלען פערבאנד פון לאנדווירטשאפטליכע מיטינגס" אין וועלכער ער האט אנגעוויזען, דאס אנ'ערך 750,000 יודען אויף דער גאנצער וועלט בעשעפטיגען זיך מיט לאנדווירטשאפט. בלויז אין די פעראייניגטע שטאטען לעבען פון לאנדווירטשאפט 100,000 יודען. ה' דאווידסאן האט אויך אנגעוויזען אויף די סיבות וועלכע פיהרען דערצו, אז דער יודישער אנטייל אין דער לאנדווירטשאפט איז פערהעלטניסמעסיג אזוי קליין.

פאר אפעראייניגונג פון ארטאדאקסישע יודענטום אין אמעריקא

ניו-יארק (יט"א) דער פערבאנד פון ארטאדאקסישע יודישע קאנגרעגאציעס אין אמעריקע האט צונויפגערופען אויף דעם 28-טען יאנואר 1933 א לאנד-קאנפערענץ, וואס איז געווידמעט דער פעראייניגונג פון גאנצען ארטאדאקסישען יודענטום אין אמעריקע. די קאנפערענץ וועט בעהאנדלען א ריהה פארשלאגען, וואס בעציהען די פעסטיגונג פון טראדיציאנעלען יודענטום און דער צוריקשטעלונג פון דער בעדייטונג פון שוהל אלס צענטראלער קראפט אין יודישען לעבען. פיל אויפמערקזאמקייט וועט אויך געווידמעט ווערען דעם יודישען רעליגיעזען ערציהונגס-וועזען. א ספעציעלער ארט וועט פערנעהמען די ארבייט פאר ארץ ישראל.

ריזיגער עראפלאן ווערט איצט געבויט אין אמעריקא

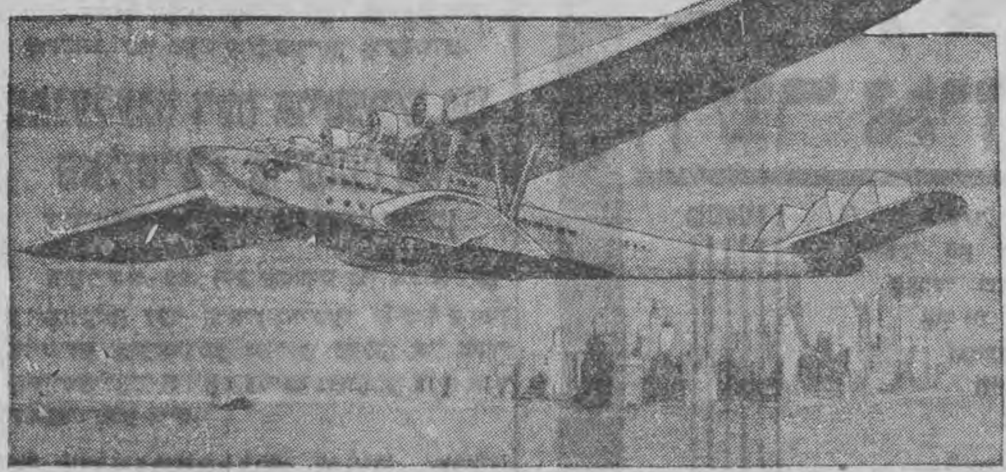

ערשינען דער 4-טער באנד פון ד"ר צינבערג'ס ליטעראטור-געשיכטע

ווילנע (יט"א) אין ווילנער פערלאג „טאמאר" איז די טעג ערשינען דער 4-טער באנד פון ד"ר י. צינבערג'ס מאנומענטאלען ווערק „די געשיכטע פון דער ליטעראטור ביי יודען". דער איצט-ערשינענער באנד בעשטעהט פון 2 טיילען און נעמט ארום: „דאס איטאליענישע יודענטום און דעם רענעסאנס-תקופה" און „דער יודישער קולטור-צענטער אין דער אטאמאנישער מלוכה".

פארטשריטען פון יוד. קאאפעראטיוון אין יוגאסלאוויען

בעלגראד (יט"א) די קאאפעראטיווע בעוועגונג צווישען די יוגאסלאווישע יודען ענטוויקעלט זיך אלץ מעהר. די יודישע שפאר- און קרעדיט-קאסעס אין סאראיעווא, זאגרעב און נאווי-סאד ענטוויקלען א פערצווייגטע טעטיגקייט אין די אינטערעסען פון די האנדווערקער און קליינהענדלער אין דער נאהענטסטער צייט וועלען ענטשטעהן קרעדיט, יודישע קרעדיט-קאסעס אין בעלגראד, אסיעק און ביטאלי.

פערשידענע ידיעות פון א"י

ירושלים (יט"א) דער וועד-הלאומי האט צום ערשטען מאל נאכ'ן איבערנעמען אין זיין רשות דאס העברעאישע שול-וועזען געשלאסען די לעהרער זייער פענסיע. דערווייל זענען אויסגעצאהלט געווארען די געהאלטען פאר אקטאבער און עס ווערען געמאכט בעמיהונגען, דאס אין דער נאהנטסטער צייט זאל אויסגעצאהלט ווערען די געהאלטען פאר נאוועמבער. גלייכצייטיג האט דער וועד-הלאומי אינטערווענירט ביי דער רעגירונג זי זאל אויסצאהלען איהר סובווענץ פאר'ן העברעאישען שול-וועזען, וואס בעטרעפט 20,000 פונט.

ירושלים (יט"א) עס איז פארגעקומען א פייערונג פון לעגען דעם גרונדשטיין אונטער'ן בנין פון דער ספרדישער קהלה אין ירושלים, וואס וועט געבויט ווערען נישט ווייט פון דער געפיירדע פון דער יודישער אגענץ. אין דער פייערונג, וואס איז פארגעקומען אונטער'ן פאטראנאט פון פראנצויזישען גענעראל-קאנסול, האבען זיך בעטייליגט צוו. אנד. הרב-הראשי הרב יעקב מאיר, מ. מ. אוסישקין, ד"ר ארלאזאראוו, בן-צבי און אנדערע. א גרויסע רעדע האט געהאלטען ד"ר אלמליה, וועלכער איז דער פארשטעהער פון דער ספרדישער קהלה און וועד-הלאומי.

ירושלים (יט"א) די אראבישע פרעסע אין ארץ-ישראל טרעט ארויס געגען דעם עקס-כעדיוו פון עגיפטען אבבאס הילמי אין צוזאמען א מיט זיין פאליטישער אקציע און שרייבט, דאס דער עקס-כעדיוו זאגט נישט וועגען די אראבישע אינטערעסען נאר ער שטרעבט בלויז צו פערגרעסערן דעם טראן אויף אנ'עמיראט, די אראבער אין א"י עבר הירדן אויך סיריען זענען אבער נישט גענייגט צו שטיצען זיינע אמביציעזע פלענער.

ירושלים (יט"א) דער בעלגישער וויצע-קאנסול אין חיפה ה' אהרן ראזענפעלד איז בעשאנקען געווארען דורכ'ן בעלגישען קעניג מיט דער אויסצייכענונג „קאוואלער פון קרוין-ארדער".

רעפארמאציע-פילען

מיט דער סטארקע גייסטליכער בעקאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעומאטיזם כעבער-ליידען, גיגנען דיכטיגעם, אסטמעטיזם דאס קומען בלוט אין קאפף, שטילען די יסורים פון העמאראאידען, רייניגען דאס בלוט און ביי נייגונגען צו אבסטרוקציע — בינסטיגע דורכריינונגס-מיטעל.
צו געברויכען 1 אדער 2 פילען א נאכט פרייז פון א שאכטעל 1,35.
צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן (Zakonnik) גייסטליכען
Fabr. Chem. „L E K", Warszawa.

די עליה פון סאלאניקי וועט פערשטארקט ווערען

דער בעזוך פון דר. ווערנער סענאטאר אין סאלאניקי

סאלאניקי (יט"א) דא האט געווייזט דער מיטגליד פון דער אגענץ-עקזעקוטיווע דר. ווערנער סענאטאר, וועלכער האט זיך גענוי בעקענט מיט דער לאגע פון די סאלאניקער יודען און מיט'ן פראבלעם פון דער יודישער עמיגראציע פון גריכענלאנד קיין א"י-ישלאל. דר. סענאטאר האט אפגעהאלטען א רייהע קאנפערענצען מיט'ן סאלאניקער גענעראל-גובערנאטאר, מיט'ן ענגלישען גענעראל-קאנסול, דעם הרב הכולל און דעם ראש-הקהל אין סאלאניקי. ער איז אויך געווען אנוועזנד אויף א ספעציעלער זיצונג פון דער קהלה-פערוואלטונג.

דר. סענאטאר האט זיך אויך בעקענט מיט'ן נייעם קווארטאל, וואס בעשטעהט פון 84 קליינע הייזער וואס זענען אויפגעבויט געווארען מיט דער הילף פון „דזשאינט" אלס רעזולטאט פון דר. סענאטאר'ס בעזוך ווערט ערווארט, דאס די צאהל עולים פון גריכענלאנד קיין א"י וועט בעדייטענד פערגרעסערט ווערען.

פראצעס פון די קו-קלוקס-קלען-כוליגאנעס

ניו-יארק (יט"א) אין לאס-אנדזשעלאס האט זיך אנגעהויבען דער פראצעס געגען 16 מיטגלידער פון קו-קלוקס-קלען, וועלכע האבען זיך אריינגעריסען אין דער וואוינונג פון יודישען שניי. דער מילדער אין לאנגביטש און האבען שווער צושלאגען און פערוואונדעט די גאנצע משפחה און די אנוועזענדע געסט. אלס פארשטעהער פון דער בעליטענער יודישער משפחה טרעט ארויס אדוו. לעא גאלאנטר, וועלכער איז דעלעגירט געווארען דורך דער „אמעריקאנער ליגע פאר בירגערליכער פרייהייט". די קו-קלוקס-קלען-כוליגאנעס האבען ערקלערט פאר'ן געריכט, דאס זיי האבען בעפאלען מילדער'ן, ווייל ער איז א קאמוניסט. מילדער און אלע משפחה-מיטגלידער לייקענען, אז זיי זאלען האבען א וועלכען עס איז שייכות מיט'ן קאמוניזם. דער אורטייל איז ביז-איצט נישט פערעפענטליכט געווארען.

די אקציע געגען „אימקא" אין ארץ-ישראל

ירושלים, (יט"א) אין ירושלים איז איצט געעפענט געווארען א נייער ריזיגער בנין פון דער „אימקא", וואס איז דער גרעסטער בנין פון דער „אימקא" אויף דער וועלט און האט אפגעקאסט אייניגע מיליאן דאלאר.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט דער קאמיטעט פאר קאמף געגען מיסיאנערישער טעטיגקייט צווישען יודען פערעפענטליכט אן אויפרוף צו יודישע עלטערן און יודישע כלל-טוער אין ירושלים, זיי זאלען נישט דערלאזען דערצו, אז יודישע יונגע לייט זאלען געהערען צו די ספארט- און קולטור-קלובען פון „אימקא", ווייל די דאזיגע ארגאניזאציע פיהרט א מיסיאנערישע טעטיגקייט. דער קאמיטעט ווארענט אין אויפרוף, דאס ער וועט זיין געצוואונגען צו פערעפענטליכען די נעמען פון אלע יודישע יוגענדליכע, וועלכע געהערען צו דער „אימקא" און וועט זיי שטעמפלען אלס פעררעטער פון יודענטום.

אנ'ענגליכע אקציע פיהרט אויך די א אראבישע מוזולמענישע פרעסע, וועלכע בעקעמפט שארף די „אימקא" אלס קריסטליך-מיסיאנערישע ארגאניזאציע.

פאר גאלד, ביזשוטעריע און לאמבארד-קוויטעם צאהלט די העכסטע פרייזען
איזידאר פיאלקא, פיעטריקאווער 7

אלע דארפען וויסען
אז די פירמע
פעדער זגערזשער 7
לוטאמירסקא 2 און זגערזשער 20
איז די איינציגע קוועלע, וואו מען קריגט אמביליגסטען צו קויפען
דאמען- און מענער-היטען
פון די נייעסטע פאסאנען און מאדערנסטע קאלירען, און גלייכצייטיג ווערט אנגענומען צו איבערפאסאנירען מענער- און דאמען-היטען פון גאר אלט אויף בענצליך נייע און אלעס צו ביליגע פרייזען און רעעלע בעהאנדלונג.
געדענקט די אדרעסען!

Dr. med. H. SZUMACHER
הויט און ווענערישע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
פיעטרקאווער 56, טעל. 148-62
נעהמט אן טעגליך פון $1^1/_2$ ביז $5^1/_2$ נאכמיטאג; זונטאג און אנדערע חגאות פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.

דאמען-קליידער-אטעליער פון
Sara Deuczman
איז געווארען איבערטראגען אויף
פיעטרקאווער 114, טעל. 200 67
פראנט 1 טער שטאק
9989
און עמפפעהלט זיך ווייטער דער בעהרטער קונדשאפט

Dr. med. H. GUTSZTADT
ספעציאל-ארצט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
ZACHODNIA 62 (Śródmiejska 14)
Telefon 129 52.
נעמט אן פון 11 ביז 1 און פון 5 ביז 7 אוונט.

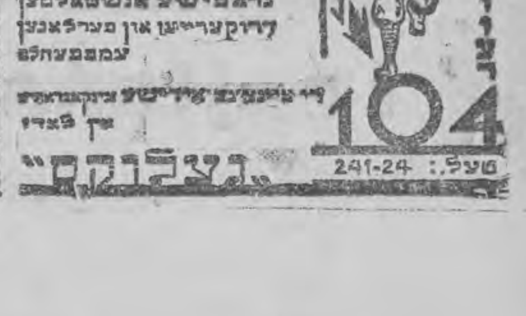

סאוויעטען זאלן אריין אין פעלקער-בונד?

אין מאסקווע שמועסט מען וועגן דעם גאנץ ערנסט

דער קארעספאנדענט פון דער „יאזעטא פאל־סקא" אטמאר ווידמעט זיין לעצטען בריף פון מאס־קווע, דער פראגע פון די סאוועטיש־כינעזישע בע־ציהונגען און ברענגט דערביי עטליכע פיל אנגענע־דיגע אינפארמאציעס. אטמאר שרייבט:

די גענויער פראפאזיציע אז דער סאוויעטען־פערבאנד און די פעראייניגטע שטאטען זאלען אנ־טיילנעמען אין די בעראטונגען פון דער ליגע איבער דעם מאנדזשורישען קאנפליקט האט אין מאסקווע געמאכט דעם בעסטען איינדרוק און אר־רויסגערופען א נישט־בעהאלטענע צופרידענהייט. מ'דארף נישט פערגעסען אז די לעצטע ערפאלגען אויפ'ן געביט פון דער אינטערנאציאנאלער פאליטיק שפילען א גרויסע ראלע אין דער אינערליכער פא־ליטיק און וועלכער די סאוועטען־רעגירונג שטויסט אן אויף שוועריגקייטען.

דערביי האט דער פאלקס־קאמיסאר ליטווי־נאוו בדעה ארויסצוטרעטען אין גענף אלס גאנץ אר־ביעקטיווער ארביטער און וויל נישט נעהמען קיין ווארט אין די פראגען פון א מלוכה וואס געפינט זיך אין קאנפליקט מיט די סאוועטען.

צי בעווייזט די בענייאונג פון די בעציהונגען מיט כינע גלייכצייטיג א פערענגערונג פון דער סי־טואציע צווישען די סאוועטען און יאפאן? מ'דארף דערין זעהר צו צווייפלען. דא דארף מען בעוואונדערן אונטערשטרייכען דעם טייל פון ליטוויגאוו'ס ער־קלערונג אין גענף, אז די פערבעסערונג פון די בע־ציהונגען מיט איין טייל לענדער בעדייט נישט די פערערגערונג פון די בעציהונגען מיט די אנדערע לענדער.

דער לעצטער זאץ פון ליטווינאווס ערקלערונג שטעלט מיט זיך פאר א גרויסע סענסאציע. ליטווי־נאוו האט געזאגט: בלויז אין פאל, ווען עס וועלען איינגעהאלטען ווערען די געגענזייטיגע בעציהונגען צווישען אלע מלוכות וועט מען קאנען ערנסט רעדען וועגן אן אינטערנאציאנאלער צוזאמענארבייט פאר דער זאך פון שלום, וועגן אן אינטערנאציאנאלער פער־זיכערונג, אז די פרידענס־אפמאכען און טראקטאטען וועלען אפגעהיט ווערען און וועגן שאפען אינטערנאציאנאלע ארגאניזאציעס, וואס זאלען בעזיצען דעם געהעריגען אויטאריטעט.

אט אזוי האט גערעדט ליטווינאוו. צי קען מען זיך טאקע די סאוועטען פערזעהן זיך צו בעזעצען אין פעלקער־בונד?! אין מאסקווע שמועסט מען וועגן דעם אלץ אפטער און אלץ ערנסטער.

פראיעקט פון א ביל מיט א פערבאט צו בעשעפטיגען „פרעמדע" אין אמעריקא

וואשינגטאן, (יט"א). קאנגרעסמאן קרייל פון קאליפארניא האט אריינגעגעבען אין רעפרעזענ־טאנטען־הויז א פראיעקט פון א ביל, וואס ענטהאלט א פערבאט צו בעשעפטיגען „פרעמדע". דער ביל זעהט פאר, דאס מען טאר נישט בעשעפטיגען קיין פרעמדע, נישט אין עפענטליכע און נישט אין פריי־וואטע אונטערנעהמונגען כל־זמן עס זענען פערהאן ארבייטסלאזע, אמעריקאנער בירגער, איבערהויפט אין מיליטער־עלטערע.

פאר עובר זיין אויף דעם ביל איז פארויסגע־זעהען א מינימאל־שטראף פון טויזענד דאלאר אדער זעקס חדשים ארעסט.

דער ביל, וואס איז נאך נישט בעהאנדעלט גע־ווארען אין רעפרעזענטאנטען־הויז שטעלט מיט זיך פאר א גרויס געפאהר פאר אימיגראנטען, וועלכע האבען נאך נישט בעוויזען צו בעקומען די אמערי־קאנער בירגערשאפט.

א יודישער דאקטאר בראש פון דער ניו־יארקער מעדיצינישער געזעלשאפט

ניו־יארק, (יט"א). אלס פרעזידענט פון דער ניו־יארקער מעדיצינישער אקאדעמיע איז גע־וועהלט געווארען דער יודישער דאקטאר בערנארד זאקס. ד"ר זאקס איז א בערימטער נעווראלאג אויפ'ן געביט פון נערווען־קראנקהייטען ביי קינדער.

די דראמאטישע זיצונג

פון פעטראגראדער־סאוויעט דעם 9. סעפטעמבער

(סצענעס אין בילדער פון דער רוסישער רעוואלוציע)

לעאן טראצקי שרייבט אין זיינע מעמוארען ווייטער:

די דירעקטע פרושיציע אין די געשעהענישען פון א רעוואלוציע שפיגעלט זיך דורך דער ענ־דערונג. וואס קומט פאר אין דעם גייסט־צושטאנד פון די קעמפענדיגע קלאסען. די מאסע ווערט פער־העלטעניסען פון א געזעלשאפט בעצייכענען בלויז די קאנאלען, אין וועלכע אז די פראצעסען קומען פאר. ענדערונגען אין דעם קאלעקטיווען בעוואוסט־זיין פון מאסען טראגען נאטירליך א דאמינירענ־בארגענעם כאראקטער. בלויז ווען די ענדערונגען האבען דערגרייכט א געשטימטע שטופע פון שאר־פקייט און אנשטרענגונג בראכען די נייע שטימונגען און אידעען זיך דורך א וועג צו דער אויבערפלאך אין דער פארם פון מאסען־טעטיגקייטען. די לעצ־טע שטעלען איין רייעם, כאטש ווידער א גאנץ וואקלדיגען געזעלשאפטליכען גלייכגעוויכט. די ענטוויקלונג פון א רעוואלוציע שפיגעלט ביי יעדער נייער שטופע די פראבלעמען פון מאכט. באלד דער־נאך פערקריכט דאס פראבלעם ווידער אין א פערבאלט־ניש — ביז דער שטונדע פון א נייער ענטפלעקונג. א קאנטר־רעוואלוציע גייט דורך די זעלבע ענטוויק־לונג מיט דעם אונטערשיד בלויז, וואס דא קומט עס פאר אין א פערקעהרטער ריכטונג.

אין דער צייט פון דעם קארנילאוו־אויפשטאנד זע־נען די ארבייטער און סאלדאטען בעזיגט געווארען. אין אקטאבער האבען זיי נאך אנאומגעגעבענער אנגריף פערכאפט די מאכט.

דאס שטארקסטע געוועהר, זיי בעקאנט, איז געווען דער בלבול פון „דייטשיש געלד". אבער דאס דאזיגע געוועהר איז גיך פערזשאווערט געווארען אין א מעכטיגער מיט צוויי שארפע. די א בריוועט דאר־בען אנגעפאנגען צו פרעגען: אויב די באלשעוויקעס זענען דייטשע שפיאנען, פארוואס קומט די בייטש ווערען דעם דער עיקר פון יעדע קריגעלע, וואס זע־נען אמפיינדליכסטע צום פאלק? ווי קומט עס, וואס די קאדעטישע פרעסע, וועלכע האט שטענ־דיג געהעצט מיט אומאכטונג צו די ארבייטער און סאלדאטען, שרייען צום העכסטען צו בעשולדי־גען די באלשעוויקעס? פארוואס איז יעדע רעאק־ציאנער דירעקטאר און אינזשעניער, וואס זאגט זיך בעהאלטען אין די ווינקלען פון דעם דער רעוואלוציע, איצט פלוצלינג ארויסגעשפרונגען און אנגע־הויבען צו זידלען די באלשעוויקעס?

— זאגט נאר, חברים, זעה איך אויס ווי א דייטשער שפיאן, הא? — האט געפרעגט מיט א שמייכעל א סמאליער א ער א שלאסער, וואס זיין גאנץ לעבען איז געווען בעקאנט פאר די איידעלע ארבייטער. אזוי איז דער בלבול, אז זיי זענען דייטשע אגענטען, זיך צעבראכען און געווארען א זאגען קעגען דער בורזשואזיע. — לעבן, א דייטשער שפיאן? אומזין! — האבען די סאלדאטען אנגעהויבען צו זאגען. — לענין וויל שלום, פונקט ווי מיר. ער איז אונזער, מיר וועלען פון איצט אן זיך טאקע צו איהם צוהערען.

דער צעשמעטערטער אויפשטאנד פון קארני־לאוו'ען האט געגעבען א מעכטיגען שטויס פאר'ן רעוואלוציע פון די מאסען. די געפאהר פון דעם קארנילאוו־אויפשטאנד האט נישט נאר אויפגעוועקט די ערגיע, נאר אויך פערזיפעט דאס בעוואוסטזיין. דער קאלעקטיווער געדאנק האט גע־ארבייט מיט א העכערער אנשטרענגונג. צווישען די ארבייטער און צווישען די סאלדאטען איז אלץ קלארער געווארען, וועלכע פארטיי עס איז זייערע.

די ראדיקאליזאציע פון די מאסען האט אומ־געהויער שטארק בעווירקט דעם בעשטאנד פון די סאוויעטען. זעהען די באלשעוויקעס געוועזען איי־נייעס מיט די מענשעוויקעס און די עס־ערען. די לעצטע האבען נאך אלץ געהאט די מאיאריטעט, אבער די מאיאריטעט איז זיך צעקראכען און ער־זייערע פיבערן. אין דעם קאמף געגען קארנילאוו'ען זענען די באלשעוויקעס ווי נאטירליכערהייט געווא־רען די פיהרער, די איניציאטארען, די קאמאנדי־רען. די מאסען האבען דערפון געלערנט א לעקציע, און די ביידע ווארלעטער האבען אין די סאוויעטען גע־שפירט אלץ מעהר און מעהר באלשעוויסטישע ... דער ... אין ... וועלכע זיך, קודם כל געפאהרען ארויסדרוק אין ... הויפטשטאט.

אין דעם פעטראגראדער סאוויעט איז דראמא־טיש פערגעשטעלט געווארען ביי דער היסטארישער זיצונג פון דעם 9־טען סעפטעמבער. אויף דער ווי־זעט ארבייטער און סאלדאטען־דעפוטאטען זענען זיך צונויפגעקומען ביי דער זיצונג. די באלשעוויסטי־שע פראקציע האט געמאכט א פארשלאג, אז דער פרעזידיום זאל דערוועהלט ווערען אויפ'ן באזיס פון פראפארציאנעלער פארטרעטערשאפט. אזא צוזאמענ־שטעל, דער פיהרער פון די מענשעוויקעס, האט צו־ריקגעוויזען דעם פארשלאג. ער איז באר אלץ געווען דער פיהרער פון סאוויעטען אויך. די באלשעוויקעס האבען דאן פארגעשלאגען, אז מען זאל שטימען, צי די מיטגלידער פון דעם סאוויעט האבען צוטרוי צו דעם פרעזידיום, וואס איז געווען אין די הענד פון די מענשעוויקעס און די עס־ערען. דא איז אויפגעשטאנען טראצקי, וואס איז ערשט מיט א פאר טעג פריהער בעפרייט געווארען פון תפיסה, און האט געפרעגט:

— איז קערענסקי נאך אלץ א מיטגליד פון דעם פרעזידיום?

די פראגע איז געווען וויכטיג, קערענסקי'ס ראלע אין דעם קארנילאוו־אויפשטאנד איז געווען זעהר קלאר. די באלשעוויקעס האבען נישט פער־לוירען קיין צייט און געזייגט און פעטקלערט ווע־גען דעם די מאסען. דער פרעזידיום האט זיין אומגליק געשטימט, אז יא, טראצקי האט דאן פארט געזעצט:

„מיר האבען פעסט געגלויבט, אז מען וועט קערענסקי'ן מעהר נישט ערלויבען ער זאל זיצען אין דעם פרעזידיום פון די סאוויעטען. מיר האבען געמאכט א טעות. קערענסקי'ס גייסט זיצט איצט צווישען די מענשעוויסטישע פיהרער דאן און טשכע־אידזע. ווען זיי ליגען אייך פאר גוטצוהייסען די פא־ליטישע ליניע פון דעם פרעזידיום, פערגעסט נישט, אז איהר וועט דערמיט בעשטעטיגען די בעשלוסען פון קערענסקי'ן".

מען איז צוגעטראטען צום שטימען. עס איז בעשלאסען געווארען צו שטימען דורך דעם, וואס מען וועט פערלאזען דעם זאל. די וואס זענען געגען דעם פרעזידיום, וועלען ארויסגעהן. די רעכטע זע־נען געווען זיכער, אז די ארויסגעהענדע וועלען זיין אין דער מינאריטעט. פאר א מינאריטעט וועט זיין לייכטער צו פערלאזען דאס צימער. אין יעדען ווינקעל פון דעם זאל האט זיך אנגעהויבען א לייד'ענ־שאפטליכע אגיטאציע. א עקזעקוטיוו איז געשאפען אין דער לופטען. א גרויסער טומל האט זיך אנגע־פאנגען צו שפאלטען צו די טירען — א צו גרויסער לויט דער מיינונג פון דעם פרעזידיום. אבער די ארבייטער און סאלדאטען זענען אלץ מעהר און מעהר אוועק צו דער טיר. אויף איין ארט האט זיך געהערט א שטימע: „קארנילאוונעס!" פון דער אנדערער זייט: „קולי־העלפען!"

די פראצעדור האט אנגעהאלטען ארום א שטונדע. די שאלען פון אנ'אנטוויקלענדער וואג האבען זיך געוויגט אהין און אהער. דאס פרעזידיום איז אין שרעקליכסטער אויפרעגונג פערבליבען די גאנצע שטונדע אויף דער פלאטפארמע. ענדליך איז דער רעזולטאט געוואוסט און געמאסטען געווא־רען: פאר דעם פרעזידיום 414 שטימען; געגען דעם פרעזידיום — 519; אנגעהאלטענע — 67.

די נייע מאיאריטעט האט אפלאדירט ווי א שטורם מיט ווילדען עקסטאז, און מיט רעכט! מען האט גענוג בעצאהלט פארן זיג. דער גרעסטער טייל פון דעם וועג איז שוין געלעגען פון הינטען. די באלשעוויקעס זענען געווארען די פיהרער פון דער רעוואלוציע. דער שיקזאל פון דער רעוואלוציע האט זיך דערנענטערט צו דער ענטשיידונג.

וויפיל בעטרעפען די יודישע דעפאזיטען אין די א"י־בענק

ירושלים, (יט"א) לויט שאצונגען פון פינאנציעלע עקספערטען בעטרעפט די אלגעמיינע סומע פון יודישע דעפאזיטען אין פערשידענע בענק אין א"י אנדערהאלב מיליאן פונט. אין די יודישע בענק איז דעפאזירט ביז 3 מיליאן 500 טויזענד פונט, און דאס איבעריגע אין באקאל־באנק און אנגלאר־באנק.

יודישע ארבייטער־פארטיי אין א"י

גרייט זיך צו „עראבערן" דעם ציוניסטישען קאנגרעס

ירושלים, (יט"א). די מעגי האט די יודישע ארבייטער־פארטיי אין א"י אנגעהאלטען ספעציעלע קאנפערענצען געווידמעט די פארבערייטונגען צום 18־טען ציוניסטישען קאנגרעס, וואס וועט פאר־קומען אין זומער 1933, עס זענען אנגענומען געווא־רען א רייהע בעשלוסען, וואס האבען דעם צוועק צו מאביליזירען אלע כוחות פון דער יודישער ארבייטער־בעוועגונג אויף דער גאנצער וועלט, כדי צו „עראבערן" דעם ציוניסטישען קאנגרעס.

אויף דער קאנפערענץ איז אויסגעדריקט געווארען די מיינונג, אז דער קאמף ארום דער פיהרערשאפט וועט אויף דעם פארשטעהענדען ציוניסטישען קאנגרעס זיין זעהר זעהר אנגעשטרענגט און דער ארבייטער־פראנט דארף זיין גרייט איבערצונעהמען די פעראנטווארטליכקייט פאר די ציוניסטישע לייטונג.

אין א ווייטערן בעשלוס האט זיך די קאנפערענץ ארויסגעזאגט פאר א רעארגאניזירונג פון דער ציוניסטישער בעוועגונג אין דעם זין, אז אין יעדען לאנד זאל עקזיסטירען אן איינציגע פעראייניגטע ציוניסטישע ארגאניזאציע וואס זאל אומנעהמען אלע שאטירונגען ווי אלגעמיינע ציוניסטען, ארבייטער־פארטיי, מזרחי און אנדערע. אזא רעארגאניזאציע וועט זיין דאס בעסטע מיטעל פאר דער קאנסאלידירונג פון אלע כוחות פון קאנסטרוקטיוון ציוניזם.

עס זענען אנגענומען געווארען א רייהע רעזאלוציעס וועגען דער קאלאניזאציע און ווי טשאפטלעכער פאליטיק, וועלכע קאנצענטרירען זיך ארום דעם בע־שלוס צו שאפען אן אינאנבעהאלטיגע ארבייטער־קאלאניזאציע־פאנד וואס וועט זיך געפינען אין רשות פון קאאפעראטיווען קאלאניזאציע־אינסטרומענט פון דער „הסתדרות"—„ניר". וואס דארף אנגערשטיצט ווערען דורך אלע יודישע ארבייטער און פריינד פון א"י־דיגען ארבייטער־וועלט. אין אנ'אנדערער רעזאלוציע ווערט שטארק פעראורטיילט אלע פרובען צו דיסקרעדיטירען און אפצושוואכען די נאציאנאלע פאנדען. אהן דעם קרן־קימת און קרן־היסוד וועט געענט אין דער רעוואלוציע קען זיך נישט ענטוויקלען קיין מאסען־איינוואנדערונג און קאלאניזאציע.

די קאנפערענץ האט פראטעסטירט געגען דער אנ־קר־שטייגענדער באדען־שפעקולאציע אין א"י, וואס קען ברענגען שאדען דער ערוואַרטעטער מאסען־איינוואנדערונג. די איינציגע ווירקזאמע וועג געגען דער דאזיגער געפאהר איז די פערשטארקונג פון קרן־קימת. די קאנפערענץ האט זיך ענטשיידען ארויסצוגעבען געגען דעם רעגירונגס־פראיעקט וועגען לאקאלער זעלבסטפערוואלטונג, וואס איז אן ער־שאצט געווארען אלס רעאקציאנער, שליסט אויס ארבייטער און פויערן פון מוניציפאל־ארבייט און רעדוצירט ביז נול די אויטאנאמיע פון מוניציפאלי־טעטען. די קאנפערענץ האט זיך אויסגעזאגט נאר אלגעמיינער וואהל־רעכט אין די שטאט־פערוואלטונג פאר פערברייטערען די קאמפעטענצען פון די ... ט פערוואלטונגען און איינפיהרען א סיסטעם פון א פראגרעסיווער בעשטייערונג. אין צוזאמענהאנג מיט'ן 25־יעהריגען יובילעאום פון דער ערשטער העברעאי־שער ארבייטער־צייטונג „הפועל הצעיר", האט די קאנפערענץ פעסטגעשטעלט אנ'אנצאל צו שאפען א פרעסע־פאנד כדי צו פערשטארקען די ארבייטער־פרעסע.

קלאנג־קינא־טעאטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
הייגט און פאלג. טעג!
דאפעלטער פראגראם!
1) מעכטיגע עראטישע דראמע א. נ.:
אין דאקטאר'ס קאבינעט
אין דער הויפט־ראלע:
Warner Baxter
2) „פרימאבאלערינא"
(ווייסע נעכט)
דאס בוי'י שפיגעלט אפ דאס לעבען
און רעפלעטער פון די צארישע צייטען.
אין די הויפט־ראלען:
Laura la Plante, Michał Wawicz.
אנהויב פון די מעאנסען טעגליך 4 נאכמיטאג
שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

פעלץ־ווארע
קען מען קויפען אמביליגסטען און אויף די בעקוועמ־סטע בעדינגונגען נאר ביי דער לאנגיעהריגער פירמע
L. B. FEFER, Wschodnia 42, tel. 178-04
בעמערקונג: די קירזשנער־הענדשטעל נעפינט זיך אויפ'ן ארט.
די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פינקטליך און רייעל.

זיגזאגען פון פראגראמלאזיגקייט

פרעמיער פריסטאר האט גערעדט פאר'ן סעַנאט קורץ און זעלנעריש. „קורצע איזט ווירצע", זאגט אין אזעלכע פאלען דער דייטש. געווען איז אין דער דאזיגער רעדע פיל ריכטיגע זאכען, פיל נישט ריכטיגע און קודם כל פיל ריכטיגע זאכען זענען ארויסגעלאזט געווארען אדער זענען נישט דערזאגט געווארען. לאמיר זיך דערמיט נישט צו שטארק איבערנעהמען, מיר דארפען זיך אויך נישט צופיל איבערנעהמען דערפון, וואס איינציגע יאהר פרינציפיעלע פראגמאטען פון פרעמיער'ס רעדע זענען געווען אין ווידער־שפרוך צו אנדערע אנשוי־אונגען פון פרעמיער, וואס זענען ארויסגעזאגט געווארען אין אנדערע ערטער און ביי אנדערע געלעגנהייטען.

אלזא די שלעכטע שטימונג פון דער פרעמיער האט זיך געווענדעט געגען די קארטעלען, אבער מיט א יאהר צוריק, אפילו מיט עטליכע חדשים צוריק, זענען די קארטעלען אין די אויגען פון פרעמיער געווען גאנץ נוצליך, אפילו אומבעדינגט נויטיגע ארגאניזאציאנעלע ערשיינונגען.

אמאל האט דער פרעמיער געמיינט, אז פרייזען אויף לאנדווירטשאפטליכע פראדוקטען דארפען געהעכערט ווערען, איצט רעכענט ער, אז „דאס צוריקקעהרען צו די אגראר־פרייזען פון יאהר 1928 איז אוממעגליך".

דער פרעמיער פיהרט דורך א פאראלעל צווישען דער ווירטשאפטליכער סיטואציע פון פוילען מיט דער ווירטשאפטליכער סיטואציע אין אנדערע לענדער און קומט צו דער איבערצייגונג, אז אין יעדע לענדער הערשט א שטארקער דלות, ווי עס איז אין פוילען — ווענען דעם זאגט דער פרעמיער גארנישט. ער האלט אבער, ווי עס זעהט אויס, אז די סיטואציע איז אין פוילען א זעהר גוטע, אפילו א גאר גוטע, אויב ער לעגט פאר צו בעגרעניצען דעם לעבענס ניוואָ פון דער בעפעלקערונג: „מיר מוזען אויפהערען צו לעבען איבער די מעגליכקייטען". בעפעהלט דער הער פרעמיער, און נישט איינער פון אונזערע לאנדסלייט, וועלכע געפינען זיך אין אויסלאנד, וועט זיך טראכטען: אין דעם פוילען לעבט זיך די בירגער צו גוט, אויב דער פרעמיער רעקאמענדירט איבערצוהערען מיט דעם מעטאר פון לעבען איבער די מעגליכקייטען.

וואס האלט דער פרעמיער פאר לעבען איבער דעם שטאנד? דעם מיליטערישען בודושעט? הויכע שטייערען און אפצאהלונגען? הויכע באהן־טאריפען? צי אפשר דאס. וואס דער פויער געהט אהן שיך, העט אויף צו נוצען זאפאלקעס און באפס, אפילו זאלץ און אפשר, וואס ער געהט נאך בכלל ארום? צי דאס, וואס דער סוחר, וועלכער באנקראטירט אין אלע צייטען פון יאהר, וואס דארפען איהם ברענגען דעם „סעזאן" אין האנדעל און וועלכער בעניצט אזוי פיל הכנסות, וואס זענען צופיל אויף צו שטארבען און צו ווענין אויף צו לעבען? פון פאטריארכישען שטאנדפונקט דארף מען אויפפאדערען די בעפעלקערונג, אז זי זאל זיך אפגעוואוינען פון עסען, ווייל דאס איז איצט דער איינציגער סימן פון „לעבען איבער דעם די מעגליכקייטען".

די רעדע פון פרעמיער דארף טראגען דעם כאראקטער פון א פראגראם. זי האט אבער דעם כאראקטער נישט געהאט. קיין אומגליק האט דערפון נישט פאסירט. קיינער האט אויך נישט געהאט קיין פרעטענזיע צו בעטראכטען די רעדע פון פרעמיער פאר א פראגראם, און וואהרשיינליך האט אויך דער פרעמיער אליין נישט בעטראכט זיין רעדע פאר דעם פראגראם פון דער רעגירונג. אבער דאס האט מען ווי עס איז געדארפט פאר זעהר געוועלשאפט בערעכטיגען און די דאזיגע מיסיע האט אויף זיך גענומען די „גאזעטא פאלסקא". יעדען מען איז עס נויטיג א ווירטשאפטליכע פראגראם? פרעגט דער ארגאן פון דער רעגירונג. „טעאָרעטיקער, וועלכע וואלטען געוואלט שרייבען א פראגראם פון א שלאכט אנשטאט איינצושטעלען דעם לייטענדען געדאנק פון מאנעווער, וואלט מען רעכנט פאר גייסטיג נישט נארמאל".

הייסט עס, די איינציגע זאך בעשטעהט אין איינשטעלען דעם לייטענדען געדאנק פון מאנעווער. מיר האלטען אבער, אז אין פוילען טאר מען נישט מאנעווריען. און עס געהט דא נישט אזוי פיל וועגען פראגראם פון קאמף געגען קריזיס, ווי וועגען ווירטשאפטליכע פראגראם פון דער מלוכה בכלל, עס געהט וועגען איינשטעלען איינמאל פאר אלע מאל, צי זאגט זיך די רעגירונג ארויס פאר א קאפיטאליסטישער ווירטשאפט אדער פאר עטאטיזם. נאכ'ן פעסטשטעלען אזא פראגראם קלויבט מען געוועהנליך צו די געהעריגע שטאב פון בעאמטע, וואס זאלען קאנען דעם דאזיגען פראגראם רעאליזירען. מען קאן אבער נישט אנרופען פראגראם אזא מצב, ווען דער מיניסטער האלט אפיציעלע רעדע און זיינע בעאמטע טוען דאס, וואס זיי ווילען.

באר אין אנ'אטמאספערע פון פראגראמלאזיגקייט קאנען עקזיסטירען אזעלכע פראגראם־זיגזאגען, אז דער שעף פון דער רעגירונג זאגט יעדע פאר חדשים ארויס אנדערע מיינונגען וועגען די קארטעלען און וועגען פרייזען אויף לאנדווירטשאפטליכע פראדוקטען. ביים קאפיטאליסטישען פראגראם פון דער פוילישער מלוכה וואלטען מסתם נישט געווען געעקעט די בעאמטע פון מיניסטעריום, וועלכע לעגען אונטער מינעס אונטער דער קאפיטאליסטישער ארדנונג און וועלכע רעאליזירען אין אלטעגליכען לעבען דאס קלאסישע פראגראם פון עטאטיזם. אט וועגען דעם האנדעלט עס זיך און נישט מעהר. דאס איבעריגע איז קאמף געגען קריזיס וועט עלעריגען דאס לעבען אליין.

וויר

דער פאליטישער מאמענט

די נייע פראנצויזישע רעגירונג פון פאל באנקור'ן

די דימיסיע פון הערי'אס קאבינעט איז געווען א רעזולטאט נישט פון ווירקליכען אומצוטרוי מצד דעם פארלאמענט צו דער רעגירונג. עס איז אויפפאלענד, וואס תיכף נאכדעם, ווי הערי'א האט בעקומען דעם אומצוטרוי־וואטום, איז דער רעגירונג און איהר שעף איינגעארדנעט געווארען א שטורמישע אוואציע. דער אומצוטרוי־וואטום פאר דער רעגירונג איז געווען א סימבאלישער אויסדרוק פון פראטעסט מצד דער פראנצויזישער פאלקס־פערטרעטונג געגען דער האנדלונג פון אמעריקע אין דער פראגע פון די קריגס־חובות. דאס איז געווען א פראטעסט געגען דעם, וואס אמעריקע האט ארייגעפיהרט פראנקרייך אין א טעות, וואס ווירקענדיג אויף פראנקרייך צו רעזיגנירען פון די דייטשע קריגס־ענטשעדיגונגען, האט אמעריקע דערנאך פערגעסען איהר אייגענע צוזאגען און האט געפאדערט אהן קיין שום ריקזיכט, עס זאלען איהר בעצאהלט ווערען די קריגס־חובות, הגם דער פאקט פון הובער'ס מאראטאריום און די האנדלונג פון אמעריקע אין לאזאן איז דורך אלעמען אומצווייידייטיג פערשטאנען געווארען אלס רעזיגנאציע מצד אמעריקע פון איהרע חובות אין אייראפע. הערי'אס פאלען איז געווען, אזוי צו זאגען, א העלדען־טויט, א זעלבסטמארד מיט'ן גאנצען כבוד. קיין בעסערע גלשמשאנדען פון דימיסיע וואלט זיך הערי'א אליין נישט געוואונשען, ווייל די טעג פון זיין קאבינעט זענען סיי ווי געווען געציילט, און דאס צוליב אנדערע, אינערליך־פאליטישע סיבות.

דער רעגירונגס־קריזיס אין פראנקרייך האט לאנג נישט געדויערט, אלס פרעמיער איז בעשטימט געווארען דער גוט־בעקאנטער פראנצויזישער פאליטיקער זשאזעף פאל־באנקור. עס איז שווער צו געפינען א פאליטישע פערזענליכקייט פון גרעסערן מאסשטאב, וואס זאל ארויסרופען אזא פערשידענארטיגע בעציהונג צו זיך, ווי פאל־באנקור. א גלענצענדער אדוואקאט און זשורנאליסט איז דער איצט 60־יעהריגער פאל־באנקור אמאל אליין געווען א סאציאליסט. און דערפאר מאכע האלטען איהם פיל סאציאליסטען פאר א רענעגאט און אפטריניגען, דאגעגען די בירגערליכע פארטייען האלטען איהם פאר א סאציאליסט. אין דייטשלאנד האלט מען איהם פאר א מיליטאריסט, אין פראנקרייך גופא האלט מען דעם געוועזענעם קריגס־מיניסטער פאל־באנקור פאר א הייסען אנהענגער פון שלום.

דער בעקאנטער דייטשער פובליציסט געארג בערנהארד מיינט, אז פאל־באנקור איז א גאנץ גוטער סאציאליסט, פונקט א שטייגער ווי מאקדאנאלד. פאל־באנקור איז א גרויסער פריינד פון שלום און אויב ער רעדט וועגען גאראנטיעס און זיכערקייט פאר פראנקרייך, מיינט ער עס אין נאמען פון שלום, פונקט אזוי ווי עס מיינט דאס הערי'א.

ווי געזאגט, איז די דימיסיע פון הערי'אס רעגירונג געווען א העלדען־טויט, האט איז געקומען גאר צו דער צייט. זיין נאכפאלגער פאל־באנקור ווערט ווירקליך געשטעלט פאר זעהר שווערע אויפגאבען. ער וועט קודם־כל מוזען טראגען אויף זיך די גאנצע לאסט פון בעשלוס פון פארלאמענט נישט צו צאהלען אמעריקע די קריגס־חובות. אמת, די שטעלונג פון די פעראייניגטע שטאטען האט זיך א וואקעל־געטון. די קאטעגארישע פאזיציע פון פראנקרייך האט אויף יעדער זייט אקען געמאכט אנ'איינדרוק, און אין וואשינגטאן איז מען גענייגט צו ערלעדיגען דעם ענין אויף א קאמפראמיס־אופן. מ'דארף דעריבער אננעהמען, אז די גאנצע פראגע וועגען די חובות פונים וועלט־קריג וועט גרינדליך רעווידירט ווערען מיט'ן מאמענט, ווען די מאכט אין די פעראייניגטע שטאטען וועט איבערנעהמען דער נייער פרעזידענט רוזוועלט. אנדערע שטעהט פאר א שווערע און קאמפליצירטע ארבייט און אט די ארבייט קריגט פאל־באנקור בירושה פון דער פריהערדיגער רעגירונג.

דער צווייטער געביט, אין וועלכען דער נייער פראנצויזישער קאבינעט וועט האבען פאר זיך גרויסע שוועריגקייטען, איז די פראגע וועגען די איננערליכע פינאנצען, די פראגע ווי אזוי צו דעקען דעם דעפיציט פון מלוכה־בודושעט. פאל־באנקור וועט מוזען זוכען וועגען פון אפשפארונגען, כדי צו ברענגען דעם בודושעט אין גלייכגעוויכט און דערביי וועט ער מוזען מאנעווריען אזוי, אז ער זאל נישט דארפען אנריהרען די כענסיעס פון די בעאמטע, ווייל דערמיט קאן ער איינגאנצען אונטערשווענקען די פארלאמענטארישע יסודות פון זיין קאבינעט: די סאציאליסטען, אויף וועלכע ער וויל זיך שטיצען, האבען זיך קאטעגאריש ארויסגעזאגט געגען רעדוקציע פון די בעאמטען־פענסיעס.

פאל־באנקור וועט שטעהן פאר ערנסטע פראגען אין דער אינטערנאציאנאלער פאליטיק. דער פרינציפיעלער שטאנדפונקט פון פאל־באנקור'ן אויפ'ן דאזיגען געביט בעשטעהט דערין, אז דער גורל פון פעלקער־בונד איז ענג צונויפגעבונדען מיט דער פראגע וועגען ענטוואפענונג. פאל־באנקור האלט, אז די פראגע פון ענטוואפענונג מוז אומבעדינגט געלעזט ווערען, ווייל אנדערש איז אוממעגליך יעטווערע שעפערישע פאליטיק אין אייראפע. פאל־באנקור וועט האבען פאר זיך די שווערע אויפגאבע אויסצוגלייכען די אינטערפרעטאציע פון דער גלייכבערעכטיגונג אויפ'ן געביט פון בעוואפענונגען, וועלכע איז נאר וואס אנערקענט געווארען פאר דייטשלאנד. עס וועט זיין א שווערע ארבייט צו ברענגען צו א גלייכגעוויכט די שטרעבונגען פון די דייטשע מיליטאריסטישע קרייזען אויסצונוצען די גלייכבערעכטיגונג פאר א פערשטארקטער קאמפאניע פון בעוואפענונגען און די אויפגאבען פון דער ענטוואפענונגס־קאנפערענץ, וואס אהן איהר ערפאלגרייכער טעטיגקייט איז אוממעגליך יעטווערע געזונד־מאכונג פון די פאליטישע און ווירטשאפטליכע פערהעלטענישען אין אייראפע און אין דער גאנצער וועלט.

פ. ב.

ווען א מענש בעצאהלט פאר א בילעט...

טויט־שטראף־מעטאדען אין אמעריקע

ס'איז אהן צווייפעל, די מלחמה האט פערשטעמפט ביי אלעמען די געפיהלען. די מלחמה און נאכדעם די רעוואלוציע האט געשאפען א שרעקליכע געוואוינהייט צו בלוט. עס האבען זיך בעוויזען מענשען מיט אנ'אונגעהויערער דרייסטקייט און גרוי־זאמקייט, וועלכע הרג'ענען מענשען גלאט אזוי, א סך פראצעסען, ווי דער האפמאן פראצעס, האבען בעוויזען, ווי לייכט און איינפאך עס איז איצט צו דערהרג'ענען א מענש, צו פערנעהמען זיך מיט בלוט.

און דאך איז בלוט אין אייראפע נישט א מין טעאטער־פארשטעלונג, ווי דאס איז אין אמעריקע. ביז צו אזא ציניזם און מאראלישער געפאלענקייט איז עס נאך אין אייראפע נישט דערגאנגען. קיין עקספערימענטען איבער פערארטיילטע צום טויט ווי איבער קרוליקעס ארער ים־חזירים'לער מאכט מען דא נישט. ביז צו זיין לעצטער מינוט העט מען נישט אויף צו זעהען אין די צום טויט פערארטיילטען מענש, און מען מיינט נישט, אז עס איז איהם אלץ איינס, וואסמען וועט מיט איהם טון ביז צו דער עקזעקוציע. עס'ענען דאך פאראהאן צום טויט פערארטיילטע, מענשען פון שטארקען ווילען, וועלכע ווילען אויפ'ן עשאפאט, ווען מען זאל זיי פארלעגען דאס לעבען, מיט געוויסע בעדינגונגען די גנאדע נישט אננעהמען. א לעבען אהן קייטען, אהן קראטעס מיט א גאלדענער זון, מיט א ברייטען האריזאנט, מיט גרינע פעלדער, ווייטע וועלדער, וועגען, מיט דער זיסער פרייהייט — גאט! אז נישט־דאריף מען גארנישט!..

ווען מען האט איינגעפיהרט אין אמעריקע דעם בעריהמטען עלעקטרישען שטול איז דער ערפינדער אליין נאך נישט געווען איינגאנצען זיכער, ווי עס וועט פונקציאנירען זיין ערפינדונג.

נאר די אמעריקאנער זענען נישט קיין סענטימענטאל פאלק, זיי האבען נישט קיין צייט אויף קלייניגקייטען; זיי האבען נישט געפרעגט דעם פערארטיילטען צום טויט, וואס ער וויל ליבערשט, צי אויפגעהאנגען ווערען, צי געטויט ווערען דורך דעם נייעם עלעקטרישען שטוהל, וועלכער איז נאך נישט אויסגעפרובט געווארען און עס קאן זיין, אז פונקציאנירט נאך נישט איינגאנצען גוט.

מען האט איהם איינפאך אוועקגעזעצט אויף דעם שטוהל און געלאזט דעם עלעקטרישען שטראם ס'האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער שטראם איז געווען א צו־שוואכער. מען האט דעם פערארטיילטען געלאזט אביסעל אפרוהען און צום צווייטען מאל אוועקגעזעצט, אויך דאס מאל איז נישט געווען עפעס אין ארדנונג, און נאר צום דריטען מאל איז דער פערארטיילטער געבליבען טויט.

עס האט קיינער נישט געהערט און נישט געשריבען וועגען דעם, וואס עס האט איבערגעטראגען דער מענש אין די פויזעס, וואו ער איז געזעסען אויפ'ן שטוהל און דער עלעקטרישער שטראם האט איהם א האלב פערברענט שוין מיט א שוואכען בעוואוסטזיין, יעדער אמאל אפגעלאזט און צום צווייטען מאל ארורכגעפיהרט איבער די זעלבע קוואלען, ביז עס האט איהם ענדליך פערבריט אויף קויהל, ווייל איבעריייטען די עקזעקוציע וואלט דאך נישט געווען כדאי, א שאד דאס געלד, וואס וואלט ארויסגעווארפען געווארען אויף דער נייער ערפינדונג.

מיט א צוויי יאהר צוריק האט די טורמע־אדמיניסטראציע אין איינעם פון די שטאטען בעשלאסען ארויסצולאזען א געוויסע (האכט זיך 200) צאהל בילעטען פאר בעזוכער, וועלכע ווילען ביי זיין ביי דער עקזעקוציע אויף דעם עלעקטרישען שטוהל. עס האבען געקאפט אומגעבראכט ווערען עטליכע פערארטיילטע. די ארויסגעלאזטע בילעטען זענען אפגעקויפט געווארען דורך די פקויפערס און איבערפערקויפט געווארען פאר זעהר הויכע פרייזען. אויף דער דאזיגער פארשטעלונג זענען געקומען הערען אין סמאקינגען און דאמען אין באל־קלייד — מיט איין וואריט, ווי אויף א טעאטער־פארשטעלונג.

מען וואלט געקאנט מיינען, אז עס איז עפעס א פרעסע־קאטשקע, ווען דער־וועלבער פאל וואלט זיך נישט איבער'חזר'ט. פון שטאט בעווארא טיילט מען מיט, אז אין קערנס־סיטי איז פארגעקומען די עקזעקוציע איבער דריי פערארטיילטע דורך שטיקענדע גאזען. און פאר'ן פובליקום זענען ווידער ארויסגעלאזט געווארען בילעטען צו פערקויפען. און נישט קוקענדיג אויף דעם הויכען פרייז פון די בילעטען זענען זיי אלע באלד צוכאפט געווארען, און עס איז מעגליך אז לויט'ן מנהג, וועלכער עקזיסטירט אין אלע טעאטער־קאסעס איז אויך דא ארויסגעהאנגען געווארען אנ'אנשלאג: „אלע פלעצער פערקויפט".

עס קאן זיין, אז פאר'ן סאמע ספעקטאקל, ווי עס פיהרט זיך איצט, איז ארויסגעגאנגען א קאנפעראנסיע, וועלכער האט אין א ... פאר'ם בעקענט דאס געעהרטע פובליקום דערמיט, וואס דא וועט פארקומען:

— לעדיס און דזשענטלמענס! באלד ווערען מיר פאר אייך דעמאנסטרירען די זעהר אינטערעסאנטע ווירקונג פון די שטיקענדע גאזען. אויפ'ן ערשטען נומער, אויפ'ן הער ראדזשערס, וועלכער איז, ווי איהר זעהט, נישט נאר פעסט געבונדען („הער ראדזשערס, דרעהט אייך אום"). וועט איהר זיך בעקענען מיט גאז פון א נישט גאר שטארקער ווירקונג. אויף די איבעריגע מיסטערס, וועלען מיר זיך בעמיהען צו בעקענען דאס געעהרטע פובליקום מיט גאזען פון העכערער קראפט; סארטען פון גאז זענען פאראהאן א סך... מיסטער ראדזשערס, ביטע, פערנעהמט אייער פלאץ! לעדיס און דזשענטלמענס ביטע, אויפמערקזאם!...

און די לעדיס אין די באלאווע טואלעטען, און די דזשענטלמענס אין די סמאקינגס האבען זיך בעסער אוועקגעזעצט אויף זייערע שטוהלען און גענומען קוקען.

מען זאגט, אז א פערארטיילטער צום טויט האט ביז צו דער לעצטער מינוט די האפנונג, שוין מיט דעם שטריק אויפ'ן האלז, שוין דעם קאפ אויף דער גיליאטינע, אז עס וועט עפעס געשעהן, אז ער וועט נצול ווערען פון טויט. א קליינע, אבי וואך א דאפנונג, אז ער וועט אפגעאטעוועט ווערען. דא, פאר די אויסגעפוצטע לעדיס און דזשענטלמענס, וואס האבען אזוי טייער בעצאהלט פאר דייערע ערטער, קאן שוין קיין שום האפנונג נישט זיין, ווייל, ווען איבער דער קאסע געפינט זיך, אנ'אנשלאג, ווערט דער ספעקטאקל נישט אפגעלעגט, ער וועט פארקומען.

קיין האפנונג און קיין טרייסט, אז מען וועט רחמנות האבען אויף איהם... ווייל, ווען א מענש צאהלט פאר א בילעט צו זעהען דעם מענשליכען טויט, איז ער שוין קיין מענש נישט.

ל. מ.

ביאליקס רעוואלוציעס

וועגען דער וואלוטע־אינקוויזיציע אין סאוויעט־רוסלאנד

תל־אביב, (יט"א). ח. נ. ביאליק האט איבערגעגעבען דער יודישער טעלעגראפען־אגענטור איניגע דאקומענטען וואס זענען נוגע דער „וואלוטע־אינקוויזיציע", אין סאוויעט־רוסלאנד און דער ביי ערקלערט דאס ער גאראנטירט פאר דער ריכטיגקייט פון די דאזיגע דאקומענטען. אין אנ'אפעל פון קיעוו, וואס איז געשיקט צו ביאליקן. ווערט מיטגעטיילט, אז אין שטעטעל קאראסטען, נישט ווייט פון קיעוו, זענען ארעסטירט געווארען דרייסיג יודען, וועלכע מען האט אין משך פון דריי טעג ביי א שטארקער פראסט געהאלטען אן עסטירט אונטער'ן פרייען הימעל און דערביי נישט ערלויבט מיטצונעהמען שפייז. דאס אלץ איז געטון געווארען, כדי ארויסצופרעסען ביי זיי אויסלענדישע וואלוטע, וואס זאל זיך עווענטועל געפינען אין זייער בעזיץ. 4/5 פון די אויף אזא אופן געפייניגטע מענשען זענען שווער קראנק געווארען און זייער לעבען איז אין געפאהר, אין שטעטעל כאבנע איז געשטארבען דער יוד אלף לוצקי צוליב די פייניגונגען, בעת'ן ארויספרעסען ביי איהם וואלוטע, אויך פון מאסקווע האט ביאליק ערהאלטען א מעלדונג, אז דאס יודענטום זאל פראטעסטירען געגען דער „וואלוטע־אינקוויזיציע" אין סאוויעט־רוסלאנד.

Dr. med.
JÓZEF IZYKSON
Południowa 9 — Tel. 210-75
ספעציאליסט פאר אויערען, נאז און האלז־קראנקה.
שפראך־ און שטים־שטערונגען.
נעהמט אן פון 5 ביז 7 אווענד.

לאדז
23 דעצ. 1932

נייער פאלקסבלאט

לאדז
23 דעצ. 1932

די ירידה פון אינדיווידואליזם

(קלאנגען און אפקלאנגען) • פון לעא קעניג

אין גוטע צייטען, ווען דער האנדעל בליט, די קרעמער געפאקט מיט סחורה און מיט קונים און „יאס ביטע א־מטיים". וואס אין פערהאלט אפילו אין די בעסטע צייטען, ליגט ערגעץ באהאלטען און פערשטעקט אין די פערווארפענע ווינקעלען פון די גרויסע אינדוסטריעלע צענטערן. — אט די גוטע צייטען זענען אויך די צייטען ווען יעדער צווייטער צי דריטער מענש איז א גאנצער אינדיווידואליסט.

און ס'איז פסיכאלאגיש פערשטענדליך פארוואס: יעדער איינער מיינט און גלויבט, אז מיט זיינע אייגענע כחות און מיט זיין אייגענער ענערגיע „מאכט ער גוט". יעדער איינער פיהלט זיך מעשה תקיף. אלעס איז מעשי ידיו להתפאר. האט ער דען נישט מיט זיין אייגענער חכמה און ענערגיע אויפגעהויבט זיין אייגען פערמעגען? און נישט אליין דער בויער פון זיין ערפאלג, פון זיין רייכטום?

ס'איז נאטירליך יעדער מענש זאל אזוי דענקען און פיהלען אין זיינע גוטע צייטען. ס'איז דער אלטער „וישמן ישורון ויבעט", ווייל יעדער מענש איז א עגאצענטרישער און א סטאדנע בעשעפעניש. ביידע אינסטינקטען לעבען אין איהם. און אין זיינע גוטע צייטען איז גובר דער ערשטער אינסטינקט: זיין עגאאיזם, זיין אינדיווידואליזם.

ער איז אין זיינע גוטע צייטען געניגט צו פערגעסען אז אויך זיין פערזענליכער ערפאלג איז א קייטעל אין א לאנגער רינג, א אנקלאנג פון אלגעמיינע בעדינגונגען, א צייכען פון דער גוטער צייט אין וועלכער ער געפינט זיך.

ס'איז נישט מעהר ווי מענשליך ער זאל זיך פיהלען ווי דער מייסטער פון זיין אייגענעם גליק, ווי דער איינציגער בויער פון זיין ערפאלג.

און אין אזעלכע גוטע צייטען בליהען אויך און ווערען אויך אין דער מאדע, פערשידענע אינדיווידואליסטישע טעאריעס און שטימונגען.

אויך די פראפעסיאנעלע קלאסען — קינסטלער, דיכטער, שרייבער און סתם אינטעליגענטען — לעבען בעסער, מאכען א בעסערען לעבען אין גוטע צייטען.

און אט דער פראפעסיאנעלער קלאס, וועלכער איז צוליב זיין פראפעסיאנעלע טעמים אינדיווידואליסטישער אפשר ווי אלע אנדערע עקאנאמישע קלאסען (פשוט ווייל זיינע פערזענליכע פעהיגקייטען שפילען א גרעסערע ראלע ווי אין יעדער אנדער פאך) איז דאך אוודאי געניגט זיין ערפאלג צו בעטראכטען אלס אזעלכען.

אין גוטע צייטען, ווען די העכערע קלאסען מאכען גוטע געשעפטען, געניסען דערפון אויך קינסטלער, דיכטער און אלע אנדערע אינטעליגענטע פראפעסיעס.

די רייכערע קלאסען קענען דאן זיך ערלויבען דעם לוקסוס פון קונסט און דיכטונג. עס ווערען פיל מעהר און בעסערע בילדער געקויפט; רייכע סאלאנען בעפוצען זיך מיט דיכטער און מוזיקער.

און די לעצטע, וועלכע זענען אפשר ערגער צעטרישענע ווי די פשוט'ע „שטערבליכע", זענען דאך אוודאי געניגט צו בעטראכטען דאס אלעס זייער אייגענעם ערפאלג.. די צייטונגען שרייבען וועגען זיי... גרויסע לייט לאדען זיי איין אין זייערע גרויסע מאדישע סאלאנען... און איבערהויפט הערט מען אזוי פיל אין די גוטע צייטען וועגען ראמאנטישע קאריערעס... ווי דער און דער מיליאנער און גרויסער אינדוסטריאליסט האט אנגעפאנגען פון גארנישט.

און ווי אוואנגארדיג און אינדיווידואליסטיש די אינטעליגענץ זאל זיך נישט פיהלען און גלויבען צו זיין, רעפלעקטירט דאך אויף זיי און זייער דענקען די צייט.

און אינדיווידואליסטישע טעאריעס און שטימונגען געהערען אריין אין דער מאדע. עס ווערען אויפגעלעבט די קלאסיקער, וועלכע האבען אינדיווידואליזם געפרעדיגט. אויפ'ן טהראן זיצט דער איבער־מענש און זיין גאנצער ראמאנטישער גלאריע...

און אלע בוקען זיך צו איהם, און זיי פערקוקען זיך אויף איהם. דער יחיד, דער איינצעלנער איז און זיין גלאריע.

גיט זיך ווידער דאס רעדעל א דרעה צוריק און ס'קומען אן שלעכטע צייטען, אזוי הויבט אן אלץ מעהר אויפוואכען אין איהם דורכשניט־מענש דער צווייטער קאלעקטיוויסטישער אינסטינקט.

א סך פון די ראמאנטישע קאריערעס צופאלען זיך ווי די קארטען־הייזלעך; עס שטעלען זיך באנקראטען נאך באנקראטען. און די אלץ תקיפים און ענערגישע שטארקע יחידים הויבען זיך אן ארומזעהן און צווייפלען צי זייער ערפאלג, מיט וועלכען זיי האבען אזוי שטאלצירט, איז אין דער אמת'ן געווען זייער פערזענליכער ערפאלג.

אויב עס זענען געווען אינדיווידועלע פערזענליכע זיגען, פארוואס זשע קענען זיי נישט מיט זייערע אינדיווידועלע כחות אבשטעלען דעם חורבן וואס דראהט זיי, וואס האט זיי שוין פערכאפט?

זיי זעהען איין אז זייער פערזענליכער ערפאלג איז געווען בלויז איין קארט אין דעם גאנצען קארטען־פאלאץ וואס האט אנגעהויבען צופאלען ווי דורך א בעפעהל פון א בעהאלטענעם אייזערנעם געזעץ...

און דער אינדיווידואליזם לאזט אראפ דעם קאפ. די שטארקע, ענערגישע יחידים, וועלכע האבען זיך געהאלטען פאר די מייסטער פון זייער אייגענעם גליק, דערפיהלען זיך מיד און שוואך. אויסגעשעפט פונ'ם קאמף „יעדער פאר זיך אליין".

און יעדער יחיד הויבט אן אין שלעכטע צייטען בענקען נאך א כלל, נאך א קאלעקטיוו אויף וועמען זיך אנצושפארען, דורך וועלכען געהאלטען צו ווערען. ווייל ער דערפיהלט זיין מאכטלאזיגקייט, ווייל ער הויבט אן איינצוזעהן אז ער איז מעהר א קאלעקטיווע בעשעפעניש ווי א אינדיווידועלע.

דער צווייטער אינסטינקט איז אין איהם גובר. אנשטאט „אני הגבר" הויבט ער אן זינגען „הגבר העני ממש"...

און אין שלעכטע צייטען נעהמען זיך דערפאר אזוי פונאנדערוואקסען די פאנדערונגען און אידעאלען, וועלכע זענען פיל שוואכער אין די אינדיווידואליסטישע צייטען פון גוטע קאניונקטורען.

אויפהערעדיג גלויבען אין די כחות פונ'ם יחיד מוז דער יחיד זוכען הילף ביים כלל...

און אנשטאט אינדיווידואליסטישע טעאריעס און שטימונגען הויבען אן בליהען קאלעקטיוויסטישע אידעאלען.

ווייל אויך די אינטעליגענטע פראפעסיעס ווערען געשלאגען פון די שלעכטע צייטען און אויך זיי כאפען זיך אז זייערע אינדיווידועלע גרויסע ערפאלגען זענען געווען רעפלעקסען פון א אלגעמיינער שפיל.

די קלאסיקער פון אינדיווידואליזם הויבען אן פערגעסען ווערען און מען נעהמט זיך ווידער צו די טעארעטיקער און דיכטער פונ'ם קאלעקטיוויזם.

קינסטלער, דיכטער און אנדערע ערשט נעכטיגע „איבער מענשען", לאזען זיך ווידער אראב צו די גרויסע מאסען, צו די ארגאניזירטע דעמאקראטיעס.

איין טייל — די בעסערע, ווייל זיי דערזעהען דעם אמת; די אנדערע טייל פון לית ברירה, ווייל אין די געגילטע סאלאנען הערשט א טרויעריגע שבת־זאמקייט. און קונסט און ליטעראטור איז דער ערשטער לוקסוס ארטיקעל אויף וועלכען די „אויבערשטע קולטורעלע קלאסען" נעהמען זיך עקאנאמיזירען.

ווידמען זיך דערפאר אין די שלעכטע צייטען אזוי פיל קאלעקטיוויסטישע טעאריעס פאלשע און אמת'ע.

אפילו געבוירענע קאנסערוואטארען און רעאקציאנערען, וועלכע האבען שטענדיג געדינט צום גרויסען קאפיטאלגרייכען יחיד, שעהמען זיך בקול רם צו רעדען פון אינדיווידואליזם...

אין שלעכטע צייטען — און נאך אין אזא שלעכטער צייט אין וועלכער מיר געפינען זיך איצטער — ווערען אפילו די קאנסערוואטיווע געזעלשאפטליכע שיכטען קאלעקטיוויסטיש געשטימט.

איז נישט דער מאדערנער פאשיזם א עקסטרעמער מינט אין קאלעקטיוויזם פון דער רעאקציאנערער געזעלשאפט, וועלכע איז ערשט נעכטען געווען אזוי אראגאנט אינדיווידואליסטיש? פאר ווי איצט נישט ווילענדיג כורעים פאר א פרינציפ וואס האט געזיגט?

אדער דער קאלעקטיוויזם פון די קאנסערוואטיווע פאליטיקער איז נאך א סטראטעגישער טאקטישער צוג איבערצוקומען, איבערצולעבען די שלעכטע צייט ביז עס וועט בעסער ווערען און מען וועט ווידער אינדיווידואליסטיש ווערען?

די איז איינע פון די אינטערעסאנטסטע פראבלעמען פון אונזער צייט.

און דעם ענטפער וועט דער מארגען אליין ערשט קענען געבען.

——=):o:(=——

יהושע גאטליב

פון יואל מאסטבוים

עס זענען פארהאנען פיגורען, וועלכע עס פאסט בשום אופן נישט דער טיטול, פון וועלכער עס זאל נישט זיין אויסצייכענונג פון וועלכען ס'איז דיפלאם.

איך האב למשל קיינמאל נישט געקענט צוזאמענפארען דעם טיטול דאקטאר מיט'ן נאמען דוד פרישמאן אדער ה. ד. נאמבערג, ווייל די נעמען פון די מענשען האבען פיל מעהר דערצעהלט, ווי אט דער צוגעשטעקטער דיפלאם צו דער לאן. — זיי האבען עס נישט נויטיג געהאט און כ'ווייס נישט פאר וואס פונ'ם זינט איך זעה די צוויי איניציאלען פאר די ווערטער יהושע גאטליב פערדריסט עס מיר.

גאטליב קורץ געהערט איז איינער פון אונזערע אינטימע פעדער־מענשען, איהר רופט איהם אן פעליעטאניסט? גייסטרייכער פעליעטאניסט? אין מיינע אויגען קען ער זיין עפעס אנדערש: נאוועליסט, הומוריסט, ראמאניסט, אפטמאל טאקע טראכט איך צי דען וואלט ער דער מענש פון פיל הומאר און אבסערוואציע־פעהיגקייט דען נישט בעקענט זיך פערטראכטען אין עפעס א גרעסערע פאבולע? צו דען דערגרייכען זיינע פעהיגקייטען בלויז ביז א פעליעטאן?

איך וועל קיינמאל נישט פערגעסען איינעם א פעליעטאן מיט'ן קעפעל, ווי מיר שיינט — „האלא, אמעריקא", איך האב איהם געלעזען עטליכע מאל דורכאנאנד, און דאס, וואס איך האב דאן איבערלעבט, די שורות געלעזען איז געווען, אז דער מענש בעהאלט אין זיך אונבעדינגט א בעלעטריסטישען טאלענט, יא, דעם איינדרוק האב איך שטענדיג, אז גאטליב בעהאלט א סך מאל מעהר וויפיל ער גיט. ער איז אינטימער, זעהעוודיגער און שילדערונגס פעהיגער.

איך שמייכעל אפטמאל דעריבער, ווען מען שרייבט צו גאטליב'ן אט דאס רונדיגע און פירעקעדיגע, דאס וואס מיר רופען אן געמיטליכקייט און סטאטעטשנעקייט. אין מיינע אויגען איז גאטליב דער קנאפער, ווייטער־דענקער כאראקטער, ער האט אונבעדינגט ערנסטע בעוועגונגען און פאסט גיכער צום טיש פון קינסטלער, ווי צום קלייזעל פאליטיק פון דיפלאמאטען, אט אזא איינדרוק האב איך שטענדיג פון דעם הויכען מענשען מיט'ן רוהיגען ראזירטען קאפ, ער איז מעהר באעמער ווי דיפלאמאט.

דאס בילד איז מיר פון גאטליב'ן געבליבען אויף שטענדיג.

גאט איינער, וואס טוט דער מענש אין דער קהלה? וואס מאהנט ער און וואס פערלאנגט ער?

איך זעה גאטליב'ן אפטמאל פערטיידיגען א פארטיי, רעדען אין נאמען פון איהרע לאזונגען און עפעס קומען מיר פאר פרעמד זיינע ווערטער פונקט ווי עמיץ וואלט גערעדט אין זיין נאמען און נישט ער.

און זאל דא דערמאהנט ווערען א סצענע פון א יאהר צוואנציג צוריק.

גאטליב רעדאקטאר פון „לאדזשער „מארגענבלאט" בעגעגענט מיך אויף דער גאס בעגריסט ער מיר ברייט, מיט א פראגע, וואס עס הערט זיך עפעס אין ליטעראַרישען קלייזעל אין ווארשא? די פראגע געדענק איך, האט גאטליב מיך אונצעהליגע מאל געפרעגט, נישט דאס פאליטישע קלייזעל, נאר דאס ליטעראַרישע. האב איך איהם איבערגעגעבען אט די גרוסען און מיר האבען שפאצירט און גאטליב ווי זיין שטייגער, האט יעדען פון קלייזעל געשילדערט כאראקטעריזירט ביז אין דער טיפעניש פון זיין נשמה. איך האב דאן אוועקגעטראגען פון איהם א בוך מיט פארטרעטען פון לעבעדיגע מענשען, און האב פעסטגעשטעלט, אז גאטליב'ס אבסערוואציע מעגליכקייטען געהען אריבער דעם פעליעטאניסט.

אט דא נישט לאנג האט מיר קאלעגא יצחק קאצענעלסאן וועמען עס פעהלט אויך נישט דאס ביסעל הומאר און יוגענדליכקייט, איבערגעגעבען עפיזאדען מיט גאטליב'ן פון די בערנער צייטען, איהר זעהט, ווייזט גאטליב איהם אן מיט א פינגער די פרעמדע, זאגט ער מיינען שטענדיג, אז בערן זענען די בערען די שווייצאריען, הייסט עס, אבער בערן דאס אמת'ע איז דארט ביי די בערען (עס איז טאקע דארט פארהאנען ערטער פון בערן) יא די אמת'ע שווערע חיות ליגען אין די בערען גופא. און קאצענעלסאן האט אויפ'ן חשבון פון ווין עטליכע פיינע בעמערקונגען געווארפען אויפ'ן חשבון פון גאטליב'ן.

קאצענעלסאן האט אגב איבערגעגעבען פאר אונז זעהר נייעם פאקט:

גאטליב איז געווען אין בערן איינער פון די ערשטע גוטע פארלעזער פון שלום עליכם'ס ווערק. פאר די, וואס האבען אין בערן געוואלט הערען א גוט יודיש־ווארט, איז גאטליב געווען דער דאלמעטשער.

און דאס, וואס מיר קענען אונטערשטרייכען ביז היינט, געהער אונבעדינגט צו דער פאמיליע אינטימע פעדער־מענשען, וועלכע פאסען גיכער צום טיש פון קינסטלער, ווי צום פראגראם פון פארטייאישע דיפלאמאטען.

אויסערליך איז ער פאליטיקער, רעדט אין נאמען פון „שטאנדפונקטען" און „פרינציפיעלע טעמים", אבער ווען מען בעטראכט אפט, ווי אזוי ער דרעהט זיך ארום זיינע אייגענע שטאנדפונקטען ווי א פרעמדער, ווי אפט ער רוקט זיך צו די פראגען פון זיין פארטיי־לעבען, בעמערקט מען אז דארט איז ער נאר א [illegible], דער אמת'ער גאטליב איז דער קנאפ דיסציפלינירטע אמת'ער און טרייער לעבענס־אבסערוואטאר אין בעסערען זין פון ווארט, — כ'מיין באמת'ן.

——=):o:(=——

פון יודישען הומאר-אוצר

פון דער איבערגעבליבענער זאמלונג פון אונזער פערשטארבענעם מיטארבייטער שר של אש

בלויז הכנות

א רבי מיט זיינע גבאים זענען דורכגעגאנגען א דארף אין דער דארפס־יוד איז אקעגעגאנגען און געבעטען, אז דער רבי זאל איינגעהן ביי איהם אין שטוב דאווענען.

— וואס פארא פדיון וועסטו געבען? — האט איהם איין גבאי געפרעגט.

— דריי מאל ח"י — האט דער יוד געענטפערט

— ס'איז ביי מיר איצט א שלעכטע צייט און מעהר קאן איך נישט.

— פאר אזא קליינעם פדיון — האט דער גבאי געענטפערט — וועט גענוג זיין, אז דער רבי וועט ביי דיר אין שטוב נאר מאכען די — הכנות צום דאווענען.

פון וואס מעהר:

א יוד איז געקומען צו א בעוואוסטען סוחר פרעגען אן עצה:

— אזוי ווי איך האב געוואונען די פיר און צוואנציג טויזענד וואס פאר א געשעפט זאל איך זיך מאכען?

האט דער סוחר א טראכט געטון און האט צו איהם אזוי געזאגט:

— ביז איך וועל דיר געבען די ריכטיגע עצה, וועל איך דיך בעטען דו זאלסט מיר זאגען — פון וואס האסטו מעהר הנאה: פון עסען צי פון שלאפען..

א ירושה

א לוח־מחבר האט געהאלטען ביים שטארבען האט ער צוגערופען זיין זוהן און האט איהם אזוי געזאגט:

— מיין זוהן! קיין געלד און חפצים האב איך נישט איבערצולאזען פאר דיר, קום, וועל איך דיר מגלה־זיין דעם סוד ווי אזוי מ'מאכט א לוח, וואס דאס וועט פאר דיר זיין טייערער ווי געלד מיט חפצים צוזאמען: „דו זאלסט תמיד האבען דעם כלל, ווען דו וועסט מאכען א לוח, זאלסטו קיינמאל נישט שרייבען אז אין תמוז וועלען זיין גרויסע קעלטען און אין שבט וועלען זיין גרויסע היצען...

טאמער פערקעהרט?...

א מלמד וואס האט געוואלט אויסשארפען די מוחות ביי זיינע תלמידים, פלעגט גאנץ אפט, ווען עס פלעגט האלטען ביי א גמרא־ענין, זיי א פרעגע טון: „און טאמער, קינדערלעך איז גאר פערקעהרט"? האט אמאל געטראפען ווען זיי האבען געהאלטען ביים לערנען דעם דין: אז באהענט פאר דער חופה איז געשטארבען דער טאטע פונ'ם חתן, אדער די מאמע פון דער כלה, דארף מען איינגעהמען דעם מת אין חדר אריין און חתן־כלה דארף מען פיהרען צו דער חופה.

האט דער מלמד א דרעה־געטון מיט'ן גראבען פינגער און א זאג־געטון:

— טאמער, קינדערלעך, פערקעהרט? ...

די חשמונאים זייערע אנהענגער און זייערע געגנער

ווער זענען געווען די געגנער פון די חשמונאים? — צדיקים און רשעים אין דער יוד. געשיכטע.

(נאטיצען לכבוד חנוכה) — פון ד"ר ז. קאדיש

מיר פייערן חנוכה, הער'ען פעסט - רעדעס, לכבוד דעם יום־טוב און בעגייסטער'ען זיך, זעלבסט פערשטענדליך, פאר די חשמונאים.

עס איז אבער א גרויסער טעות, ווען מען מיינט, אז אין יענער צייט — ווען מתתיהו און זיינע זיהן האבען זיך געשטעלט ביים שפיץ פון א נייער נאציאנאלער פאַרטיי און אנגעהויבען א קריג געגען די גריכישע הערשער — אז אויך אין יענער צייט האבען אלע יודען געהאלטען מיט זיי און זיך פאר זיי בעגייסטערט.

מען מאכט איבערהויפט א טעות, ווען מען מיינט, אז בלויז די חשמונאים און זייערע אנהענגער זענען געווען גוטע, געטרייע יודען, און אז אלע אנדערע יודען, וועלכע האבען נישט געהאלטען מיט די חשמונאים, אדער זענען געווען אויסגעשפראכענע געגנער זייערע, זענען געווען אסימילאטארען און פערעטער. עס איז א סקארבאווע מיינונג, אזא, אז די העלעניזירטע יודען פון יענער צייט, די „מתיונים", ווי מ'רופט זיי אויף העברעאיש, זענען געווען רשעים און שונאי ישראל.

איך צווייפעל אבער זעהר שטארק, צי מיר, מאדערנע, פראגרעסיווע יודען, וואלטען געווען בעגייסטערט פאר די חשמונאים, ווען מיר וואלטען געלעבט אין יענער צייט. גיכער וואלטען מיר געהאלטען מיט די העלעניזירטע יודען, וועלכע זענען געווען די הינטוועלטיגע, די „משכילים" פון יענער צייט.

ווארום קיינעם האט נישט געקאנט איינפאלען דעמאלט, ווען די חשמונאים האבען אנגעהויבען זייער אויפשטאנד געגען דער סירישער מלוכה, אז עס וועט דערפון ארויסקומען און פערלויפט פון 26 יאהר אן אייגענע, זעלבסטשטענדיגע יודישע מלוכה אין ארץ־ישראל, די מלוכה פון די חשמונאים. ווארום נישט מעהר ווי 26 יאהר זענען פערגאנגען פון דער צייט, ווען מתתיהו און זיינע זיהן האבען זיך אויפגעהויבען געגען די פרעמדע הערשער, ביז שמעון החשמונאי האט ארויסגעטריבען דעם סירישען גארניזאן פון ירושלים.

* * *

בשעת די חשמונאים האבען אויפגעהויבען דעם אויפשטאנד זייערען, האבען זיי אבסאלוט נישט פעראייניגט די גרויסע מאסען, די מעהרסטע פון פאלק, ארום זייער פאהן, נישט בלויז זענען געווען געגען זיי די העלעניזירטע יודען, נאר אפילו א סך פון די פרומע האבען אויך נישט געהאלטען פון זיי.

די העלעניזירטע יודען זענען דעמאלט געווען די רעגירונגס־פארטיי אין ארץ־ישראל, און ווי עס ווייזט אויס פון יאזעפוס פלאוויוס, האבען די ברייטע מאסען פון פאלק געהאלטען מיט יאזאָן, דעם פיהרער פון די געמעסיגטע העלעניסטען אין יהודה. אט טאקע דאס איז דער בעסטער בעווייז, אז יאזאן, דער ברודער פון דעם כהן־גדול חוניא, איז גארנישט געווען אזא רשע, ווי דער פערפאסער פון צווייטען חשמונאים־בוך, שטעלט איהם פאר.

אבער אויך צווישען די שטרענג־פרומע, די קאנסערוואטיווע, יודען, וועלכע זענען געווען געגען יעדער נייאיגקייט אין יודישען לעבען, זענען קענטיג, געווען א היבש ביסעל, וועלכע האבען נישט דערווארט קיין פיל גוטס פון די חשמונאים, אט די פרומע יודען האבען געגלויבט, אז די הילף וועט קומען פון גאט אליין, אבער נישט פון קיין מענשען. זיי זענען דריבער געשטאנען אן א זייט פון אלע פאליטישע טעטיגקייטען.

צו דעם דאזיגען קרייז פרומע, האט אויך געהערט דער מחבר פון ספר דניאל, וועלכער האט געלעבט אין יענער צייט פון די פערפאלגונגען אונטער אנטיוכוס עפיפאנעס. ער רופט (אן די חשמונאים „די קלוגע פון פאלק" („משכילי־עם"). אבער נאר א קליינע הילף, אנ„עזר מעט", זאגט ער, וועלען זיי ברענגען (דניאל, קאפיטעל י"א).

אבער אפילו ווען די חשמונאים האבען סוף כל סוף, דורך די גינסטיגע אומשטענדען פון יענער צייט, געזיגט אויף אלע פראנטען און געגרינדעט א זעלבסטשטענדיגע יודישע מלוכה — אויך דעמאלט האבען זיי נישט געהאט דאס פאלק הינטער זיך, נאר זיי האבען זיך געשטיצט בלויז אויף איין פארטיי, די פארטיי פון די צדוקים. די פרושים אבער זענען געווען אויסגעשפראכענע געגנער פון דער דינאסטיע און דער מלוכה פון די חשמונאים.

* * *

עס איז נישט קיין דאנקבארע שטיקעל ארבייט צו זאגען א גוט ווארט וועגען די העלעניסטישע יודען, געגען וועמען די חשמונאים האבען געפיהרט אזא לאנגען און פערביטערטען קאמף.

די גאנצע רשעות פון די העלעניזירטע יודען איז בעשטאנען אין דעם, וואס זיי האבען געטון אזעלכע זאכען, וועלכע משוגע היינט אין אלע לענדער. זיי האבען בעמליך, געמאכט גימנאסטיק און געטראגען גריכישע קאפעליושען.

איז געלעגען אין דעם א סכנה פאר דעם יודישען קיום? איז טאקע געווען אזא שרעקליכע זאך דאס, וואס יאזאן האט אויסגעבויט אין ירושלים, אונטער, ציטאדעל, א פלאץ צו מאכען גימנאסטיק, און דאס, וואס יודען האבען איבערגעלעגט זייערע העברעאישע נעמען אויף גריכישע?

די מחברים פון די חשמונאים־ביכער שטעלען עס, יעדענפאלס, אזוי פאר, אבער מיר קענען זיך אין דעם פרט זעהר ווייניג פערלאזען אויף זיי. מיר קענען איבערהויפט זיך קיינמאל נישט פערלאזען אויף דאס, וואס א געגנער זאגט: און אלץ, וואס מיר ווייסען וועגען די געשעהענישען פון יענער צייט, איז געשריבען געווארען פון געגנער פון די העלעניזירטע יודען.

אונזער פארשטעלונג וועגען די העלעניזירטע יודען אין דער צייט פון דעם חשמונאים - אויפשטאנד איז דעריבער א פאלשע, ווייל מיר האבען זי בעקומען פון די חשמונאים - ביכער; פונקט ווי עס איז פאלש די פארשטעלונג, וואס די קריסטען האבען וועגען די פרושים, ווייל זיי האבען אט די פארשטעלונג זייערע גענומען פון די ביכער פון נייעם טעסטאמענט, וואס די פערפאסער זייערע זענען געווען די ביטערסטע געגנער פון די פרושים.

* * *

וועמען קומט דער קרעדיט פאר דער „חנוכת־הבית", פאר דער בעפרייאונג פון דער עבודה אין בית־המקדש?

געוועהנליך ווערט דער גאנצער קרעדיט געגעבען צו יהודה המכבי. א סך געלעהרטע, אבער, האבען לאנג שוין בעוויזען, אז די עבודה איז צוריק בעפרייט געווארען אין בית־המקדש נישט אלס רעזולטאט פון יהודה המכבים נצחון אויפ'ן שלאכט פעלד, נאר אלס רעזולטאט פון א פרידענס־אפמאך צווישען ליזיאס'ן, דעם קאמאנדיר פון אנטיוכוס עפיפאנעס, און די יודען, און דער פערמיטלער אין דעם דאזיגען פרידענס־אפמאך איז געווען מענעלאוס (צווייטער חשמונאים־בוך, קאפיטעל א').

מענעלאוס איז, אלזא, גארנישט געווען אזא רשע, ווי די געגנער זיינע האבען איהם פארגעשטעלט. אט די געגנער זיינע האבען אבער צוגעשטעלט אויף איהם כל'ערליי רשעות אין דער וועלט. מ'קאן זיך אבער ווינציג וואס פערלאזען אויף די דאזיגע שרעקליכע מעשיות, וואס זיינע שונאים האבען אויף איהם דערצעהלט. דאס איז פונקט ווי זיך מאכען א פארשטעלונג וועגען די אמאליגע חסידים לויט די מעשיות, וואס די מתנגדים האבען דערצעהלט וועגען זיי.

* * *

די אייגענע זאך איז אויך מיט נחמיה'ן און סנבלט'ן. נחמיה אין זיינע מעמואר'ען, וואס מיר האבען אין ספר נחמיה, שטעלט אוועק אט דעם הויפט־געגנער זיינעם אין זעהר א שלעכטען ליכט. ער שטעלט איהם פאר אונז פאר אלס יודישען שונא, אלס רשע, וועלכער האט נישט פערגינען די יודען, וואס זיי האבען אויסגעבויט א מויער ארום ירושלים און האט דעריבער מיט אלע מיטלען געזוכט צו שטערען אין דעם.

איז סנבלט אזוי ארום געבליבען אין דער יודישער געשיכטע אלס רשע און שונא־ישראל, און אלס אזעלכער גילט ער נאך ביי אונז ביז היינטיגען טאג. אבער די פאפירוסען, וואס מיהאט אין יאהר 1906 אויסגעגראבען אין עלעפאנטינע, ביים דרום־גרעניץ פון עגיפטען, האבען בעוויזען, אז סנבלט איז געווען א יוד. דערצו נאך דערצעהלט אונז נחמיה גופא, אז די נביאים פון ירושלים האבען געהאלטען נישט מיט איהם, נאר מיט סנבלט'ן און טוביה'ן, דעם פריינד סנבלט'ס. היינט ווי קומט דאס, וואס די נביאים האבען געמאכט יד־אחת מיט רשעים און שונאי־ציון?

אבער נישט בלויז די נביאים, נאר אויך דער כהן־גדול אלישיב און אלע אנדער'ע יודישע יחסנים און מנהיגים אין ירושלים האבען געהאלטען מיט סנבלט'ן און טוביה'ן, האבען זיך געחבר'ט מיט זיי און זיך אפילו מיט זיי מתחתן געווען. קאן זיך קיין בעסער'ער בעווייז נישט זיין, אז אט די צוויי געגנער נחמיה'ס זענען געווען גוטע און אנגעזעהענע יודען. אזא חשוב'ער יוד איז געווען טוביה, אדער טוביה העמוני, ווי נחמיה האט איהם גערופען מיט א צונאמען, אז דער כהן־גדול אלישיב, דער אייניקעל פון יהושע בן־יהוצדק, האט צוגעגרייט א ספעציעלען זאל פאר איהם אין בית־המקדש, און אן אייניקעל

(ווייטער זעה 11־טע זייט)

לאמיר מאכען א קערטעל!...

א קריזיס־שפיל לכבוד חנוכה

פון י. אבערזשאנעק

ווי איהר קוקט מיך אן, האב איך אליין אויך נישט פיינד דעם „הער אויבער אייכעל". ס'הייסט קיין „זאווהדאוויעץ" בין איך נישט, נאר אז ס'פעהלט א „האנד", טו איך מיך מצרף זיין.

דערפאר איז זי, מיין טשיפע זלאטע, א „זאפאלטשיוועֿ" שפילערין: זי לעגט זיך מיט'ן „אויבער אייכעל" און שטעהט אויף מיט'ן „מלך גרין". טאג און נאכט, זומער און ווינטער. אין דער היים און אין דער פרעמד. מיט אייגענע און מיט פרעמדע, מיט מענער און ווייבער, דער עיקר מיט ווייבער. זי האט שוין איהר „קולקע" „תהלים־זאגערינס" און ווי זיי האבען נאר אנ„אקאזיע". ווארפט מען אויס „פיערושע"...

אין דער סאקעווקע, האט מיין טשיפע זלאטע אכט האבען: א באזשיכעל, א פודערניטשקע, א פאמאדקע־שטיפטעל, א ברעמען־פענדזעל, א פעקעלע „אראמאטיק"־פאפיראסלען, א שעכטעלע זאפעלקעס, א פעקעלע שאקאלאדע... און א פעשעל קארטען — ווי ס'מאכט זיך. זאל מען נישט דארפען זוכען...

יא, א פערברענטע קארטען־שפילערין איז מיין טשיפע זלאטע. ס'איז ביי איהר קיין חילוק נישט וואו און ווען; קומט זי אויף א חתונה, געפינט זי שוין איהרע „מוזיקאלישע" מענשען און מ'שפילט. אויף א תנאים שפילט זי, אויף א ברית, אויף א פדיון־הבן, אויף א בר־מצווה, אויף „אודראזשינעס", „פאפראווינעס". געהט זי צו גאסט, אדער מבקר זיין א חולה — אומעטום זוכט זי „העגדי", וואס דארפט איהר מעהר? אז זי ליגט אין דער קימפעט, שפילט זי אין קימפעטארען־קליניק מיט אנדערע „מוזיקאלישע" קימפעטאר־ינס. געהט זי צום קינד, איז פון אין „ווייר" צו דער אנדערער, כאפט זי דערווייל א קערטעל מיט דער אקושערקע — אט אזא „זאפאלטשיווע" קארטען־שפילערין איז מיין יודענ'ע, טשיפע זלאטע!..

מיינט איהר דאך אוודאי, אז זי געווינט אמאל? האט איהר במחילה א גרויסען טעות. האט זי „ניינדלעך", האט א צווייטע „אונטערס", האט זי „אויבערס", האט יענע „מלכים". האט זי „מלכה'ס" האט אנאנדערע „טייז" און וויל זי אמאל „סטראשען" אויף א „שראגע", כאפט מען זי ביי דער האנד און דעם „קאן" נעהמט יענער, נישט מיין טשיפע זלאטע.

שפילט זי „טיף" אויף „מלכים", „קויפט" זי צו 2 אויבערס. „פאשט" זי „בליינד" אויף א „רויש", פאשען אלע מיט, און זי בלייבט ביים „פעקל"...

דאס איז, אז זי שפילט אין „אקע", און טאמער שפילט זי אין „טעלעפאן", האט זי אויך דעם זעלבען שלימזל; זי בעהמט אן, און מאכט כסדר „בייטען". אט האט זי א „פצונע 66" און ביז זי קומט צום פסוק, צוקלאפט מען איהר די „40"! און האט נעבעך עגמת־נפש, נישט קיין 66...

דאס זעלבע איז ביים „מאדזשאנג", ביים „פאקער", צו ביים „ברידזש"; זי האלט אין איין פערשפילען, און די ווייבער טרייסטען זי: — פוי־סטעפע (ביי קארטען הייסט זי: סטעפע...) „זי דארפען פעך אין די קארטען און גליק אין דער ליבע"...

ווי איהר ווייסט שוין, האט מיין טשיפע זלאטע איהר „קולקע" „מוזיקאלישע" ווייבער. יעדען טאג „זאפראשעט" אנדער'ע „קאלעזשאנקע", „בא קארטי", איז אויסגעקומען די „קאלעיקע" אויף מיין טשיפע זלאטע. איז אין דער שטוב געווען א גיהנום: מיין יודענ'ע האט א גאנצען טאג געשייערט די „פשיענטשע", א גאנצע נאכט געוואלדען און געשריען:

די זלאטי מיט צוויי.

— איך האב טיין.

— 4 אויבערס.

— כ'שפיל טיף.

— נאך אמאל טיף.

— איך פאש.

— בייט.

— גרויסער בייט, קליינער בייט.

— מאדזשאנג.

געוואלדען און געשרייען, מ'קריגט זיך און מ'בעט זיך איבער. מ'צעווערטעלט זיך און מ'ווערט באלד צוריק חבר. מיין יודענ'ע היצט און קאכט זיך. מ'דערלאנגט די „פשיענטשע" און ס'ווערט פערברענט אין די הענד. די שטוב איז אנגערויכערט ווי א קוימען — נאך איין גליק, וואס אזא „פשיענטשע" קומט נאר פאר איינמאל אין חודש!

דערפאר, אז ס'איז געקומען חנוכה, האט איהר מיך נישט געדארפט מקנא זיין. פון ערשטען חנוכה־ליכטעל ביז'ן לעצטען, איז דאס „תהלימ'ל" נישט ארויסגעגאנגען פון טיש. ווער מיר עסען, וואס מיר טרינקען. ווען מיר שלאפען? דאס גאנצע בני־הבית איז געווען „ווערכוי". מיין ווייב מיט איהר „קולקע". איך מיט מיינע „פשיאטשעלעס". מיינע טעכטער האבען „זאפראשעט" זייערע „כלאפצעס", מיינע זיהן זייער'ע „פאנגעס". ס'קליינוואַרג ווידער האט געשפילט אין דריידעל — אלץ איז געווען „טשיבע" און דאס בעסטע האט געמאכט די שיקסע — זי האט גענומען „שוידער" און א גאנץ יאהר האט זי זיך געפרייעט, ווען ס'איז דער יודישער יום־טוב, ווען מ'טאר 8 טעג נישט שלאפען...

דאס איז אלץ געווען אמאל, ווען ס'איז געווען וואס איינצושטעלען, ווען יעדער קבצן האט געמיינט, אז ער איז רויטשילד.

היינט א יאהר, ווען ס'איז שוין געווען א „פשעטשאנג" אין די קעשענעס און א ווינד אין דער קאסע, אז ס'איז געקומען ערב חנוכה, איז מיין יודענ'ע ארומגעגאנגען ווי א בעכטיגע; וואס טוט מען? ווי אזוי „זאפראשעט" זי איהר „קולקע", אז ס'איז קיין חמץ נישטא? ס'„פעשעל" איז דא, אבער פון וואנען נעהמט מען „איינצוואלצען"?

— דו ווייסט, דו ווייסט, כאטש קאפעלע (איך הייס קאפעל), האט מיין ווייב מיט א ציטריגאווע מינע צו מיר געזאגט, וואס היינט איז?

— איך ווייס, האב איך געענטפערט — חנוכה.

— נו? האט זי פערצויגען איהר שנעבעלע, און אין איהרע אויגען האט זיך בעוויזען א פייכטקייט, ווי זי וואלט געוואלט וויינען.

— איך האב פערשטאנען איהר „נו", און איך האב איהר ארויסגעהאלפען:

— וואס נו? מ'דארף „זאפראשען" די „קולקע"

— ס'איז... גוט... צו „זאפראשען", האט זי געזאגט, און די טרערען האבען זי געשטיקט. אז דעם טייסטער האסטו בעהאלטען צוזאמען מיט'ן אפיקומן... דער טיש מיט די בענקלעך, האסטו דעם „סקארב" געגעבען „נא פשעכאוואניע" — וואו וועט מען זיי זעצען, וואו?

— ס'מאכט נישט אויס. האב איך זי בערוהיגט. דיינע „קאלעזשאנקעס" מענער, האבען אויך זייערע טייסטערס בעהאלטען מיט'ן אפיקומן, זייערע טישען און בענקלעך זענען אויך אין „סקארב" „נא פשעכאוואניע". ס'איז היינט „וקבצנו יחד" — אלע האבען מיר ב"ה מכות — זאלען זיי קומען, ס'איז דאך חנוכה!...

אין אוונט האב איך אוועקגעשטעלט צוויי קארטאפעל אויפ'ן פענסטער. איין קארטאפעל איז געווען דער חנוכה־לייכטער און די צווייטע קארטאפעל — דער שמש (דעם זילבערנעם חנוכה־לייכטער האט דער קאמארניק צוגענומען!) האב געמאכט די ברכה „להדליק נר של חנוכה". און אז דער עולם איז זיך צוזאמענגעקומען, האב איך געהאלטען אזא רעדע:

מיינע דאמען און הערען!

ווי איהר ווייסט, האבען מיר יעדען חנוכה געמאכט א קערטעל. היינט זענען אבער אנדער'ע צייטען. דער אלטער קארטען־שפיל איז אנ'אפגעלעבטער, ער דארף רעפארמירט ווערען, אז ער זאל זיין צוגעפאסט צו דער היינטיגער צייט.

למשל, דאס אקא־שפיל דארף געענדערט ווערען: די מלכים דארפען געענדערט ווער'ען אויף פרעזידענטען, די מלכה'ס אויף פרעזידענטיכעס. די אמאליגע „אויבער'ס" דארפען איצט ווערען „אונטערס" און די „אונטערס" דארפען פערנעהמען דעם אויבען. די „טייז" מוזען ווערען אויס יחסנים און זייער ארט דארפען פערנעהמען די „יישטלעך" — די „יישטלעך" מוזען פון איצט אן ווער'ען דאס אויבערשטע פון שטייסעל — אזוי איז עס איצט אין לעבען און אזוי מוז עס זיין אין קארטען־שפיל!...

דער „טעלעפאן"־שפיל דארף ליקווידירט ווערען, ווייל טעלעפאנען ווער'ען אויס מאדערנע. בקרוב וועלען טעלעפאנען האבען, נאר די פאנאטאוויע, די פיערלעשער און די איזבא סקארבאווע...

„מאדזשאנג" איז אויך נישט מעהר אקטועל, ווייל ביי דעם דארף מען „קויפען" קארטען און וועלכער משוגענער קויפט היינט?..

דאס שפיל אין „באנק" איז אוודאי נישט מעהר אקטועל. וועלכע באנק צאהלט היינט? אז די לאדזשער האנדעלס־באנק איז פליטה, טא וואסער'ע פנים קען האבען א קארטען־באנק?

הקיצור, דאס היינטיגע קארטען־שפיל, דארף אפגעלייגט ווער'ען ביז עס וועט גרינדליך רעפארמירט וועל'ען — איך האב געענדיגט!

— בראוואָ! בראוואָ! האבען אלע געשריגען. געקלאפט, אפלייגען. דאס אלטע קארטען־שפיל מוז רעפארמירט ווער'ען!

אלע זענען זיי געווען צופרידען. די פנימ'ער האבען ביי זיי געלאכט פון פרייד. א שטיין איז זיי אראפ פון הארצען, ווייל... ווייל... ווייל קיינער האט נישט געהאט קיין לעבעדיגען גראשען ביי דער בשמה.

אלע זענען זיי געווען צופרידען. א חוץ מיין טשיפע זלאטע. א גאנצע נאכט האט זי געריט פון שלאף.

כ'פאש.

טיף.

— כ'דעק.

— כ'האב א רויש.

— א קליינער בייט.

א ביטער רחמנות אויף מיין טשיפע זלאטע נעבעך!....

אויפ'ן וואונק!...

אט איז דער געבויער „טעקסט“ פון דער לעצטער נאטע צו אמעריקא...

כחמת היעקע

צוגעשיקט צום „קונדס“ ספּעציעל פון בערלין

פיר קאמפּס־לענדער זענען פאראן אויף דער וועלט: שפּאניען איז דאס לאנד דער שטיער־קאמפּעס (אקסען־קאמף), איטאליען איז דאס לאנד דעם בירגער־קאמפּעס, דייטשלאנד איז דאס לאנד דעם קולטור־קאמפּעס און פּוילען איז דאס לאנד דעם ציצה־כנפות...

אין א בערלינער בית־הכנסת גייט אריין א פּוילישער ייד פון א קליין שטעטעל און איז זיך מכוין זיין צו שחרית... ווייענדיג א ויסגעקן זעט דער ייד א אויפשריפט אויף דייטש „אן זייך שפּילען“. מילא זאגט דער ייד „שפּילען קאן איך נישט ווייל איך האב נישט קיין פּיעלע, זעגי איך מוזען זיין מיט זינגען“ — און האט טאקע אנגעהויבן צו זינגען „הל מקדש“...

אויף דער גרענאדיער־שטראסע אין בערלין טרעפט א פּוילישער ייד א דייטש געזעצער צו איהם צו און זאגט איהם:

— „פאניע, איך האבע פיר זי איין וואגען לייבען.

— „וואס פיר לייבען?“ — נרעגט דער דייטש.

— „קריאת־שמע לייבען“ — ענטפערט דער ייד.

א רוסיש־יודישער עמיגראנט אין בערלין באזוכט אווענד־קורסען צו לערנען די דייטשע שפּראך. „זאגען זי מאל, הער אבראם, איין הויפּטווארט“ — ווענדעט זיך דער לעהרער צום שילער, דעם לישהאק.

„עזל“ — ענטפערט דער שילער.

„אונד איין צוזאמענגעזעצטעס הויפּטווארט?“

„רב העזל“.

„אונד איין הויפּטווארט פאן דריי צוזאמענגעזעצטען ווערטען?“

„שמע ישראל“...

אין צוג

זיין מורא פאר א „זאראזע“

אלטער מאן (צו א פרוי מיט א קליין קינד): וואס ווייבט אזוי דאס קינד, איז עס נישט אמאל קראנק אויף א זאך אנשליוונע קרענק?

פרוי: קראנק איז עס, נאר זאראזשען וואלט איהר זיך אין איהם געוואלט.

אלטער: וואס הייסט?

פרוי: דאס קינד געהען די ציינדלעך, וואס וואלטען איך זעהר שטארק צונויף געזוכט.

ס'ווענדט זיך מיט וועמען?

פאר'ן צוג אפגעהען

פרוי (צום באהן־בעאמטער): וועל איך באדאנזשען ארויסצוגעהען זיך געזעגענען?

בעאמטער: ס'ווענדט זיך מיט וועמען: מיט אייער מאן — יא, מיט אייער כלבלאפשער — נישט.

טויזנטער נארישקייטען

אונטערגעהערט אין סיים־בופעט

ביים סיים־בופעט שטעלט איינער פאר חברה אנדערען א בעקאנטע פרוי: —

— איהר זעהט, די פרוי האט אין משך לעבען אנגעשריבען טויזנד נארישקייטען און אידיאטיזמען.

— זי איז א שרייבערין?

— ניין, זי איז א סיים־סעקרעטאר...

נאך גרעסער פון נס חנוכה

פון די לאדזשער ניסים

א וואונדער נס איז געשעהען ביי די חשמונאים: מ'האט געמאכט א רעוויזיע אין בית־המקדש, האט מען געפונען א קריגעל אייל.

אין לאדזש איז די טעג געשעהען א גרעסערער נס; מ'האט געמאכט א רעוויזיע ביי א לאדזשער מאנופאקטוריסט, האט מען אין דער אייזערנער קאסע געפונען.... א זלאטי.

חנוכה־בעלער

ווער, וואו טוט איינארדנען?

די „קראקאזנאוועצעס“ ארדנען איין א חנוכה־באל אין לאקאל פון „הכנסת כלה“.

דער צענטר. סוחרים־פעראיין ארדנעט איין א חנוכה־באל פאר די מיטגלידער אין לאקאל פון דער „סאניא קוכניא“.

דער ארטיסטען־פעראיין, ארדענט איין א חנוכה־באל פאר זייערע מיטגלידער אין לאקאל פון „מושב זקנים“.

דער דאקטוירים־פעראיין ארדענט איין א חנוכה־באל פאר די מיטגלידער אין לאקאל פון שוסטער־צעך.

דער מוזיקאנטען־פעראיין ארדענט איין א חנוכה־באל אין לאקאל פון אינוואלידען־פעראיין.

לאטקעס

וואו זענען זיי און ווי אזוי דערקענט מען זיי?

די זעהסט זיי היינט אומעטום: אמאל האט מען זיי געזעהען נאר אום חנוכה, היינט האט איהר זיי: אין גאס, אין בוקעריע, אין טעאטער ערשטען שאנד, אין סיים, אין כנעסט, אין שטאט־ראט, אין דער קהלה, אין די סוחרים־פעראיינען, אין די פילאנטראפּישע פעראיינען. זיצען ביים „גרינעם טיש“ און קלינגען מיטן גלעקעל. זיצען אויף דער מורח־וואנד און זאגען דעות — אומעטום זעהט איהר זיי — די לאטקעס!

אויפ'ן לאדזשער שטייגער

א שמועס ביי א טישעל אין „גראנד־קאפע“

אין „גראנד קאפע“ טרעפען זיך צוזאמען צוויי בעקאנטע.

— א, גאלדשטיין, וואס מאכסטו? וואו האסטו דיין פרוי פארברענגט דעם האניג־חודש?

— מיר האבען דעם האניג־חודש נישט פארבראכט צוזאמען.

— נו וואו זענט איהר געווען?

— איך, פאר פעלשען טשעקען בין דעם האניג־חודש געזעסען אויף דער מילשא, און מיין פרוי — אין קימפעטארין־קליניק.

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

● צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק

בייל‍אגע צום נייעם פאלקסבלאט נומער 298
פרייטאג דעם 23 דעצעמבער 1932

לכבוד חנוכה

אי, דאס „דריידעל“...

יוד: פון דעם „דריידעל“ דריידעלט זיך מיר איז קאפּ. זי פערדריידעלט מיר די יאהרען. צוליב אט דעם „דריידעל“ דריידעל איך וועקסעלעך, אוז דער סוף וועט זיין, אז כ'וועל מיך נאך אריינדריידלען אין „יושב בסתר“...

אויפנאַהמען פון דער ג׳וסטע׳ באַהן־קאַטאַסטראָפע אין דער שווייץ. אויבען: די רעטונגס־מאַנשאַפטען ביי דער אַרבייט. אונטען — אַ צושמעטערטער וואַגאָן.

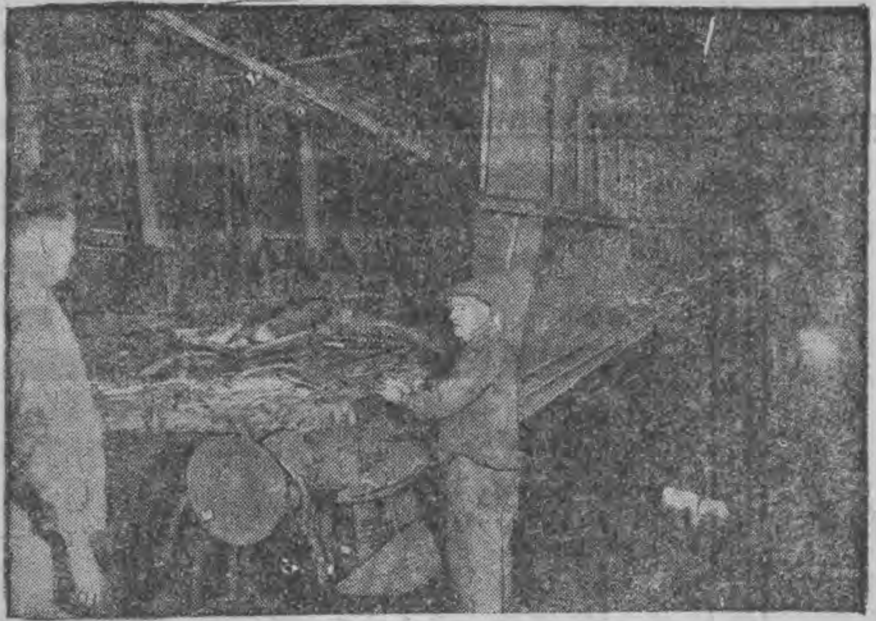

אונטען: דאָס וואַרען־הויז אין שיקאַגאָ, וואָס איז אָפּגעברענט געוואָרען, ברענגענדיג דרייסיג הונדערט קרבנות.

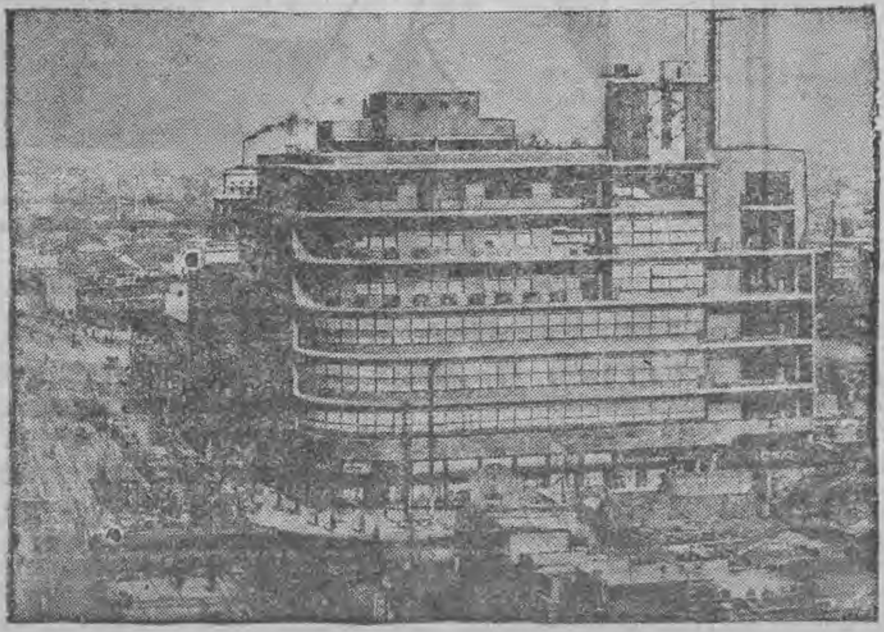

אויבען: אַ נייער דענקמאָל פאַר׳ן קאָמפּאָזיטאָר ריכאַרד וואַגנער.

לינקס: אין האַמבורג איז געשטאָרבען דער בערימטער מעטעאָראָלאָג פּראָפעסאָר וויגאַנד.

אונטען: אין לאָנדאָן זענען אויפגעשטעלט געוואָרען אויף די גאַסען רויטע לייכט־טורעמס כדי צו פארליכטיגען דעם פערקעהר.

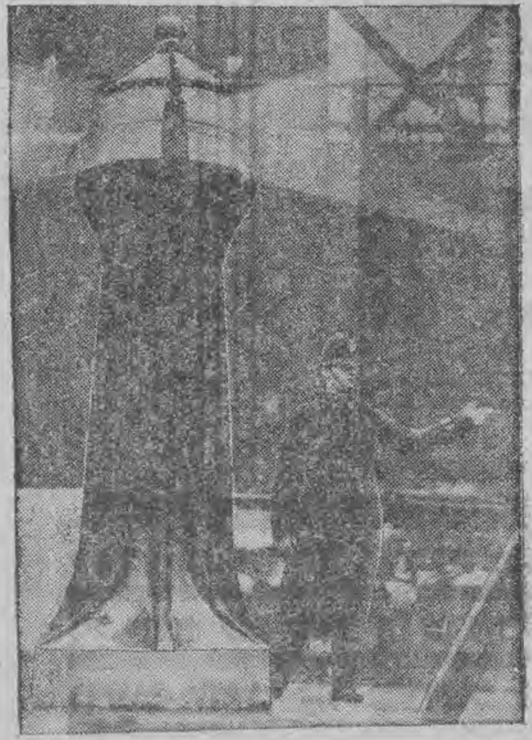

לינקס: מאָנומענט־מאָדעל פון די שילער פון אַנגלישע קאָלעדזשען־שולע.

אויבען: מאַקדאָנאַלד צוריק אין לאָנדאָן. פון לינקס: פּרעזידענט פון לאָרדען־הויז לאָרד סענקעי, דייטשער אַמבאַסאַדאָר פאָן העש, מאַקדאָנאַלד און זיין טאָכטער איזאַבעלא.

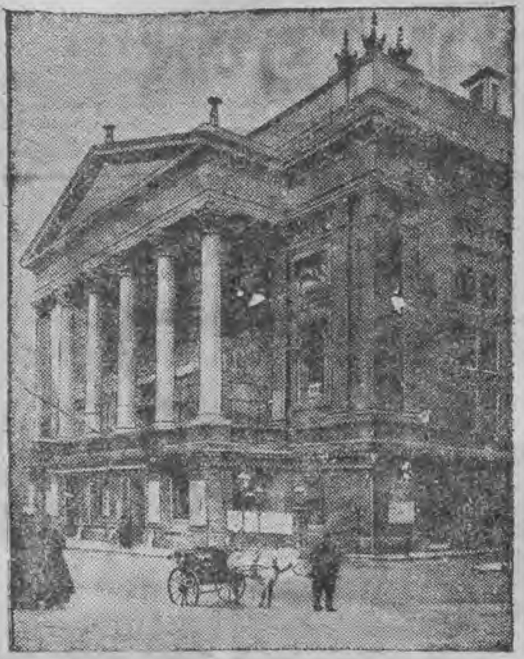

אויבען: דאָס וועלט־בערימטע אָפּערן־הויז אין לאָנדאָן ווערט אַראָפּגעריסען.

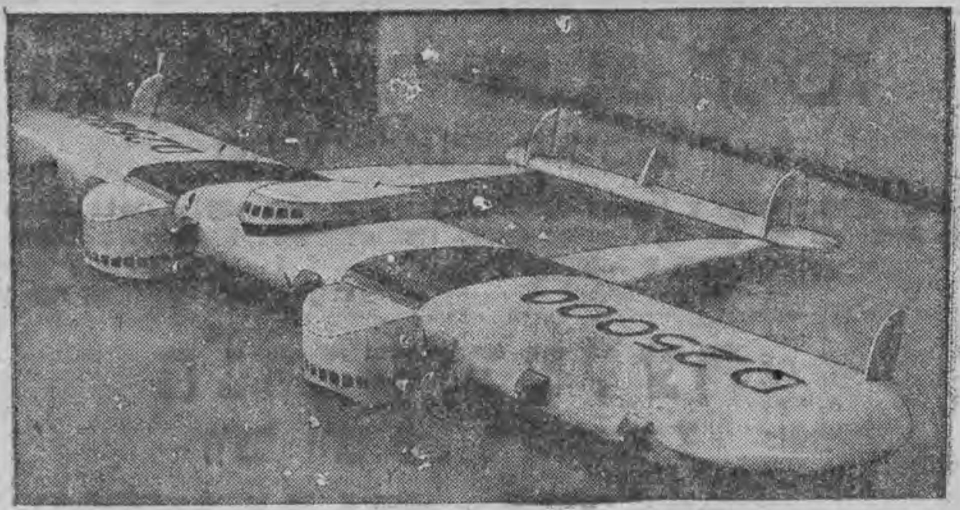

אַ מאָדעל פון „עראָפּלאַן פון דער צוקונפט״

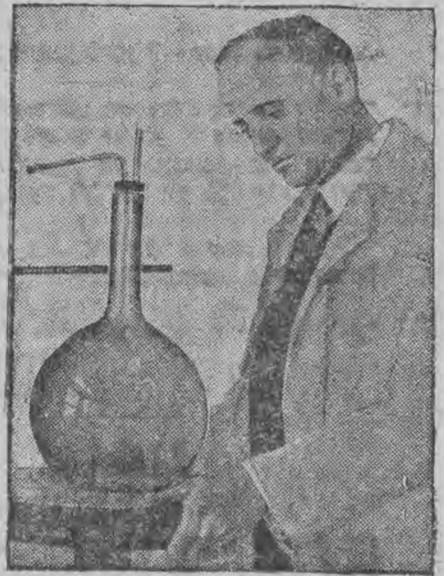

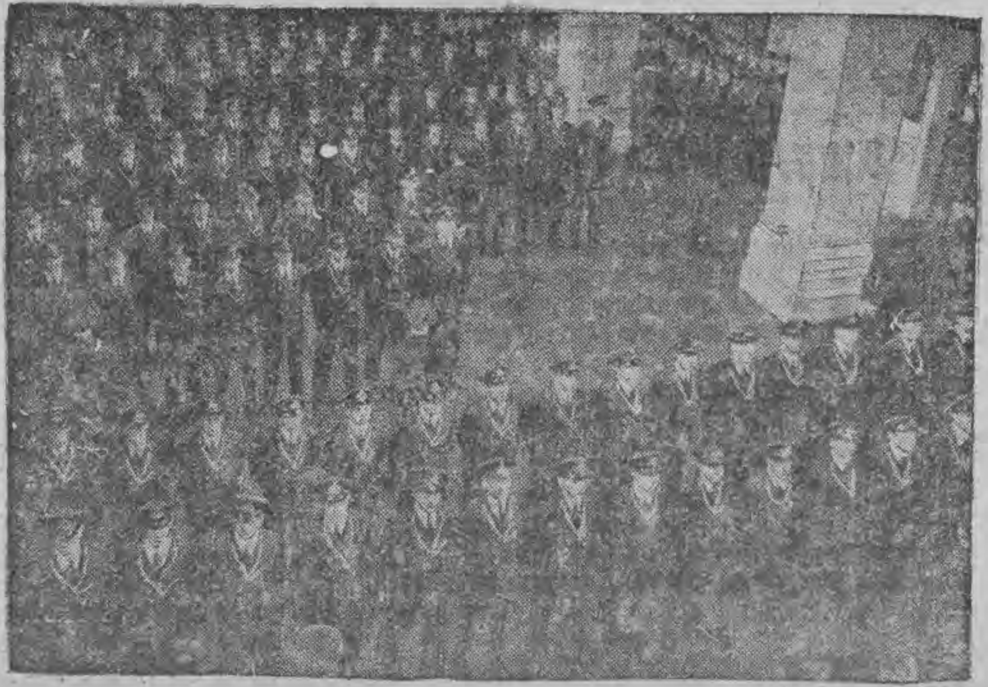

אונטען: אין קאַליפאָרניען איז געמאַכט געוואָרען אַ פּראָבע דורכצולאָזען טייערע ביכער מיט גיפט־גאַז כדי זיי צו באַהיטען פון ביכער־ווערים.

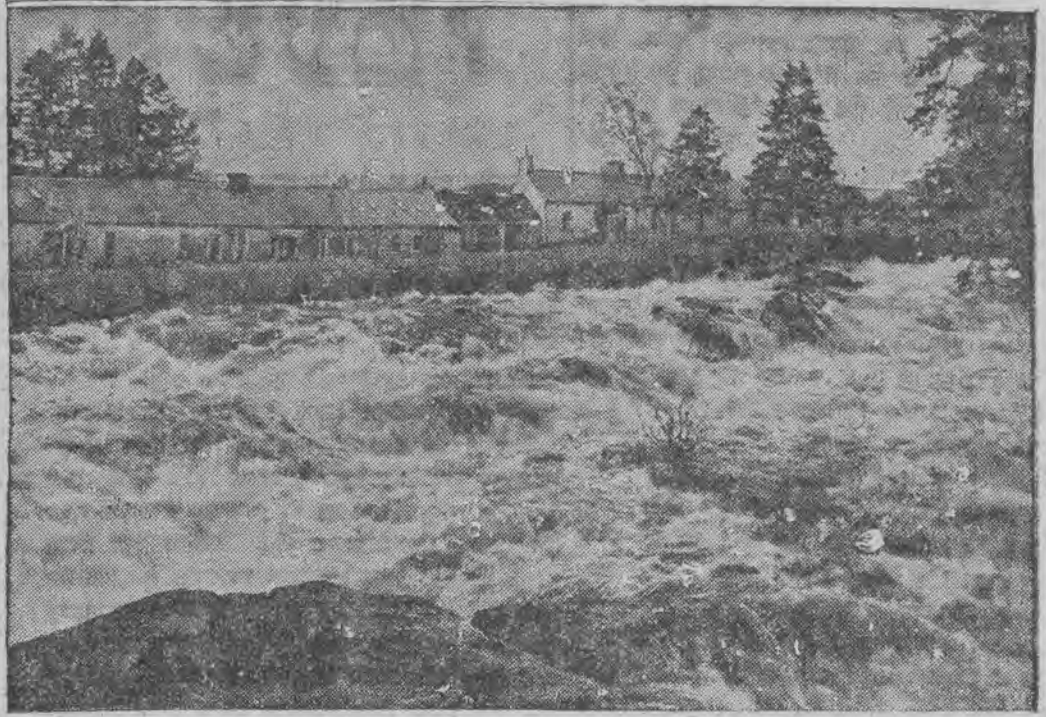

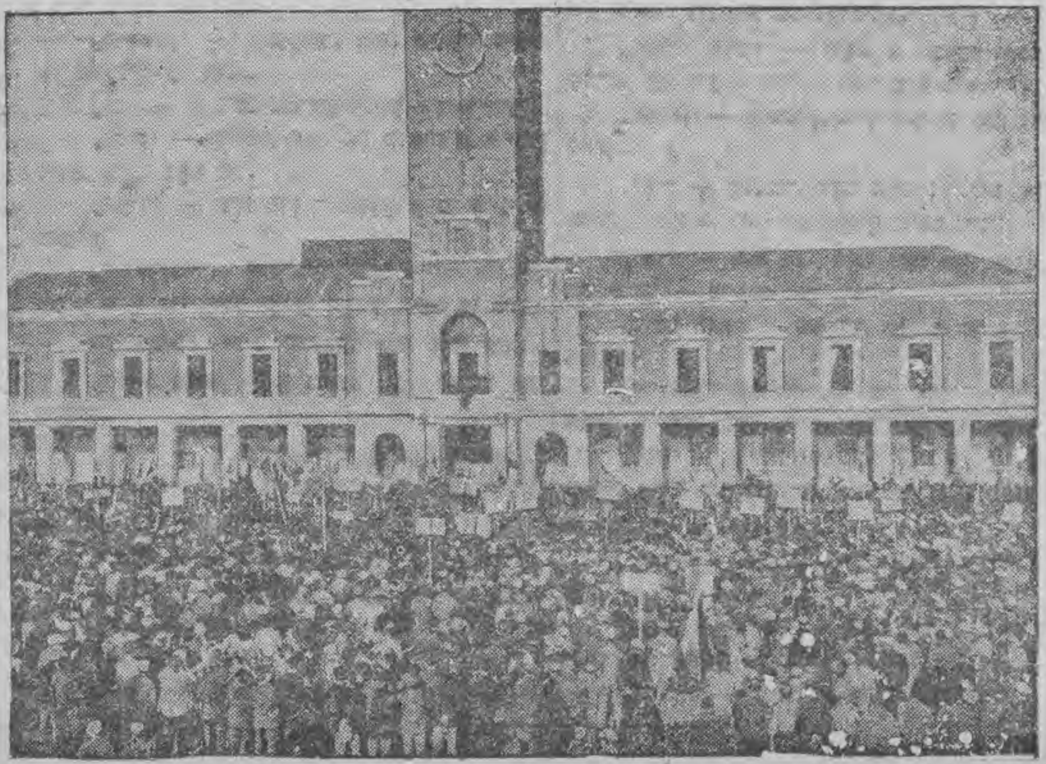

אויבן רעכטס: דער טייך איז אַרויס פון די ברעגעס! פאַרפלייצונג אין שאָטלאַנד.

אינדערמיט רעכטס: די דייטשע פילאָטקע שטראַסמאַן פליהט איצט איבער דרום-אַמעריקע

אונטן רעכטס: פייערליכע איינווייהונג פון דער נייער שטאָט ליטאָריאַ אין איטאַליען אויפן אָרט פון אויסגעטרוקנטע זומפּן.

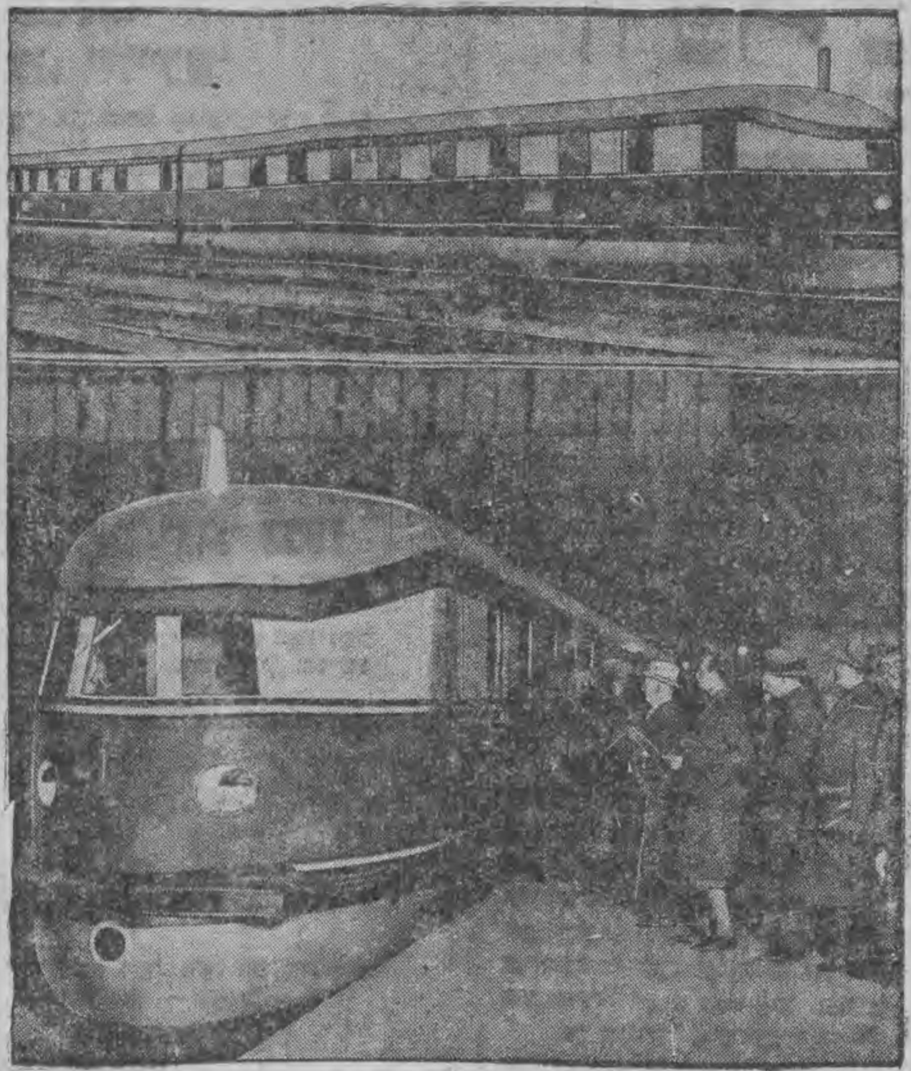

דער שנעלסטער צוג אין דער וועלט אויף אַ וואָקזאַל אין בערלין, דער צוג לויפט מיט אַ שנעלקייט פון 155 קילאָמעטער אַ שעה.

גרויסע באַהן-קאַטאַסטראָפע ביי ווירצבורג.

אויבן לינקס: געפערליכע אויטאָ-רייזע אויף אַ שאָסיי באַדעקט מיט אייז און שניי.

אינדערמיט לינקס: דער דאַלאַי לאַמאַ פון טיבעט, וועלכער איז אַנטלאָפן קיין כינע.

אונטן לינקס: שפּאַנונג צווישן איטאַליען און יוגאָסלאַוויען, דעמאָנסטראַציע געגן יוגאָסלאַוויען אין רוים.

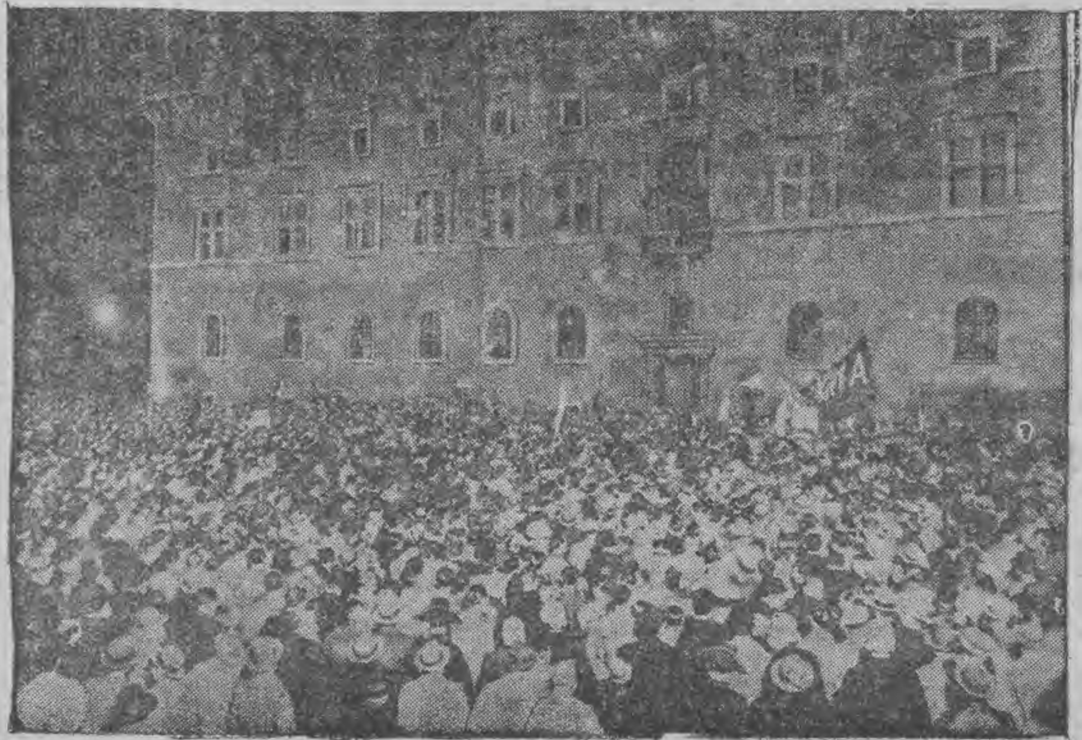

פּאָליטיק אויפ'ן שפּיז-מעסער

אין אַלטשטעטישן בית-מדרש בין מנחה-למעריב

זאָג מיר נטע, פאַר וואָס האָט איצט פּוילן אָפּגעזאָגט זייער זילבערנע מטבעות, און נישט קיין פאַפּירענע?

— כדי דער ספּעקולאַנטאַר זאָל זיי בעת אַ רעוויזיע לייכטער קענען געפינען.

דו האָסט געלייענט סלאַוועקס לעצטע רעדע, אַז אין פּוילן איז קיין דיקטאַטור נישטאָ?

— ער איז גערעכט — אין פּוילן איז טאַקע נישט קיין דיקטאַטור, נאָר — אַ דזשאַקעטור...

דו ווייסט, אַז די שענסטע קראַוואַטן טראָגן איצט די, וואָס וואָלטן על פּי יושר געדאַרפט אַ שטריקל...

געפערליכע סחורה

ווענען די לאָדזער בוכהאַנדלונגען

אפשר ווייסטו, פאַר וואָס די בוכהאַנדלונגען לאָזן ביינאַכט ברענען ליכט אין די שויפענסטער?

— מ'זאָל זיי נישט בעגנבענען.

— וועלכער משוגענער וועט היינט בעהמען ביכער?

— אַז, צי וואָס טויג זיי טאַקע די ליכט אין די פענסטער?

— די בוכהענדלער האָבן מורא ס'זאָל זיי עמיצער נישט אַריינוואַרפן נייע ביכער.

קיין פליג טאַקע נישט!

דו ווייסט, מיין ווייבל פאַרשטעהט נישט קיין פליג אויף דער וואַנד.

— וואָס היינט? זי האָט דאָך דיר ערשט געסטן געוואָרפן דעם טאָפּ אייגעמאַכץ אין קאָפּ אַריין?

— איך בין דאָך נישט קיין פליג.

וואס איז אזוינס טעלעגראף?

צווישען בטלנים

ערקלער מיר, מענדעל, וואָס איז דאָס אַזוינס אַ טעלעגראַף?

— כ'וועל דיר ערקלערן: שטעל דיר פאָר אַזאַ גרויסער הונט מיט אַ גרויסן קאָפּ און מיט אַ שרעקליך לאַנגען עק. איצט שטעל דיר פאָר, אַז דער הונט שטעהט מיט'ן עק אין לאָדז און מיט'ן קאָפּ אין וואַרשא, גיט מען איהם אַ טרעט אויפ'ן עק אין לאָדז, בילט ער אין וואַרשא...

— כ'האָב פאַרשטאַנען, און וואָס איז דאָס אַזוינס אַ טעלעגראַף אָהן דראָט?

— דאָס איז אויך אַזאַ הונט, נאָר אָהן אַ נ... עק.

שולע און אוניווערזיטעט

אין דער שולע ווייזט זיך, אַז ער האָט בעקומען אַ „קאַלקע". אין דער אוניווערזיטעט זוכט מען אַ „קאַלקע" — צו שלאָגן יודען.

אויף די לעמבערגער גאסען

פערזאַמלונג אונטער'ן פרייען הימעל

בעת די לעצטע אַנטיסעמיטישע אונרוהען אין לעמבערג, האָט אַ יודישע פרוי פון שרעק אין דער גאַס געבוירען אַ דריילינג.

די זיין אַרעסטירט געוואָרען פאַר איינפירן אַן אומלעגאַלע פערזאַמלונג אונטערן פרייען הימעל.

פערזענליכער פאס

פון נייעם דייטשען קאַנצלער גען. שלייכער

דעם „קונדס" איז געלונגען צו בעקומען אַ קאָפּיע פון דעם נייעם דייטשען קאַנצלער שלייכער'ס פּאַס. אין דער קאָפּיע איז אַזוי געשריבען:

נאָמען און פאַמיליע־נאָמען — קורט פאָן שלייכער.

בעשעפטיגונג — אונטערגראָבער פון ווערסיילער טראַקטאַט.

גלויבען — גלויבען אין ביסמאַרקס פּרינציפּען.

אויגען — שיקעלדיגע: מיט איין אויג קוקט ער אויף היטלער'ן און מיט'ן אַנדערן אויג אויף הינדענבורגען.

וואוקס — קליין, אָבער האַלט אין וואַקסען.

מויל — אַז ף שרויפען.

נאָז — גענוג לאַנג, ער זאָל זי קענען אומעטום אַריינשטעקען.

פּנים — געווענדעט צו די פּוילישע גרעניצען.

אַלגעמיינע בעמערקונגען — אַ ליאַדע טאָג וועט ער וועגען דעם אַגעבען אַ ראַפּאָרט ווילהעלמ'ן אין דאָרן.

מאַטורע האט איהר?

א סצענע ביי דער וואַרשעווער ראגאַטקע אין יאָהר 1932

אין וואַרשא ביי דער ראַגאַטקע, דאַרפען בידוע די פוהרלייט, וואָס פאָהרען אין שטאָט אַריין אויפ'ן טאָרג, אָפּצאָהלען „שליאַכטאַוואַניע" אַ האַלבען זלאָטי.

די טעג איז צו דער ראַגאַטקע צוגעפאָהרען אַ פוהרער, דער שומר האָט דאַן פון דעם פוהרער פערלאַנגט דעם אָפּצאָהל:

— אַז מ'פאָהרט אויפ'ן טאָרג, האָט דער שומר געפאָדערט דעם גראָשען...

שומר געזאָגט צום פוהרער, מוז מען אָפּצאָהלען אַ האַלבען זלאָטי.

— איך פאָהר נישט אויפ'ן טאָרג, האָט דער פוהרער געענטפערט (— איך פאָהר קיין וואַרשא שלאָגען יודען.

— נו, און מאַטורע האָט איהר? האָט דער שומר געפרעגט דעם פוהרער...

נאַטעס און נאַטעז

מיניסטער בעק און דוד בייגעלמאַן

אפשר ווייסטו, וואָס איז דער חילוק פון אויסערן־מיניסטער בעק ביז דעם קאָמפּאָזיטאָר דוד בייגעלמאַן?

— דער חילוק איז דער, וואָס בעק שרייבט נאָטעס, און דוד בייגעלמאַן — נאָטען.

נייעסטע ליטעראַטור

איבעראל צו בעקומען

אוועקגעוואָרפענע אַקטריסע	פאַר 2 זלאָטיס.
די שעהנע חנוני	„ 1 פאַר
אשת איש	„ 5 פאַר
די געטרייסטע פרוי און איהר מאַן (יקר המציאות)	„ 15 פאַר
די פרייע ליבע	פאַר 2 זלאָטיס.
מעטער - פריינד	פאַר 2 זלאָטיס.
מעטער - קראַנקהייטען	„ 3 פאַר
ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק	פאַר 2 זלאָטיס.
אַ גוטע רעצעפּטע	„ 10 פאַר
דער חסיד זינגט „מה יפית" פאַרן פריץ	„ 12 פאַר
די קולטורעלע חיים קונג פון יודישען טעאַטער	„ 1 פאַר
ווי אַזוי איך בין אַריין אין טורמע (געבונדען)	„ 10 פאַר
די לאָדזער סוחרים שטאַרבען	„ 1 פאַר

ראַמאַנסען:

קום אַהער דו שעהנער בחור	„ 3 פאַר
בים ברונען שטעהט אַ מיידעל	„ 4 פאַר
האַלז מיך, קוש מיך, דריק מיך צו	„ 0 פאַר

לאָדזער ווייבלעך

ווי אַזוי מעסטען זיי די צייט

אַ סעקונדע — אַ וואונק מיט'ן אייגעל.

אַ מינוט — אַ קוש.

אַ שעה — אַ קוק אין שפּיגעל.

אַ טאָג — מעסטען אַ הוט.

אַ מעת־לעת — אָנמעסטען אַ קלייד.

אַ וואָך — ענדערען די מאָדע.

אַ יאָהר — פּראָבירען אַ פּראָזשיבעס.

5 יאָהר — אַראָפּנעהמען 10 יאָהר.

אַן אייביגקייט — זיין אַ שעה מיט'ן אייגענעם מאַן.

ווער סטראַשעט?

לכבוד חנוכה

איהר קענט „אָקע"? שפּילען מיר אָקע! ס'איז בעסטע שפּיל איז אָקע! ראשית שפּילט מען אין בלינדע קאַרטען. איינער ווייסט נישט וואָס ביים צווייטען טוט זיך. מ'פּאַשט און טעלירט, און דערנאָך האָבען מיר דאָך — פאַרבען: ס'איז דאָ — פון רויט און פון גרין, שעל און אייכעל. היינט אויבערס, אונטערס, מלכים און טוז, אַ חברה האַמען פון פערשידענע פאַרבען. ערשט — נישטלעך!

שפּילען מיר טאַקע זאַלבעפערט: איך, יודעל לופטמאַן, מיין פערעלע זאָל געזונד זיין, וויגדער'ל וואַיטעק און מיין שכן מאיר'ל לאָקש. לכתחילה האָבען מיר נאָר געמיינט זיך צו זאַבאַווען. ס'איז דאָך עפּעס חנוכה. אַלע שפּילען, פאַרוואָס זאָלען מיר זיין יוצאים מן הכלל? איז טאַקע אין אָנפאַנג דאָס שפּיל אַוועק גאָר לייטיש; אַמאָל האָב איך אויסגענומען, אַמאָל האָט מאיר'ל לאָקש אויסגענומען, אַמאָל האָט מיין פערעלע אַוועקגעסטראַשעט מאיר'ל לאָקשען, ווי ס'שפּיל געהט!

האָט אָבער דער גורל געוואָלט, אַז דאָס שפּיל זאָל פערלירען איהר געמיטליכען חנוכה־כאַראַקטער און דאָס שפּיל איז פשוט פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ אַזאַרט־שפּיל, די סבה דערפון איז געווען: ערשטענס, דאָס וואָס מיין פערעלע האָט אָנגעהויבען געהן מיט דער פוטער אַראָפּ, כסדר שראַגעס מיט שראַגעס. זי האָט געהאַלטען אין איין איינשטעלען און מאיר'ל לאָקש האָט אַלץ געוויננען.

און וויגדער'ל וואַיטעק האָט מיך געקומען קאָפּען, אַז מאיר'ל לאָקש דערקענט די קאָרטען, מיין פערעלע האָט שוין אויך מיר אָנגעהויבען חושד צו זיין, אַז אונטער'ן טיש האָט זי מיך געקניפּט און געקאָפּעט, אַז איך האָב מיט מאיר'לען יד אחת, האָט זיך דאָך מיך פערדראָסען: אַ רוחה וואָס דו ביזט! ווי אַזוי האָב איך מיט מאיר'ל לאָקש אַ יד אחת, איך פערשפּיל דאָך פונקט אַזוי ווי דו. איך האָב דאָך שוין באַלד די הויזען אויסגעטון!

מאיר'ל דער קאַלטער גזלן האָט זיך פון אונזער מחלוקה גאָר ווייניג וואָס געמאַכט. אין דער צייט, וואָס מיר האָבען זיך אַרומגעריסען האָט ער דערווייל געוונען אַ „קאָן" נאָך אַ קאָן, און זיין קופּקע איז געוואַקסען פון מינוט צו מינוט.

אין מיטען דערינען פאַלט מיין פערעלען איין אַ פּלאַן: זמירען די פּלעצער, אַז וויגדער'ל וואַיטעק זאָל פערנעמען מאיר'ל לאָקש'ס פּלאַץ — דעם אויבען אָן! איך, שוין אַן אַלטער קאָרטען־שפּילער, איך האָב דאָך שוין געשפּילט מיט פערשידענע מינים קאָרטאָווניקעס ווייס איך דאָך שוין אַז דאָס אַהין זעצען, איבערזעצען, אַרויסזעצען און אַראָפּזעצען איז בעכטיגע טעג. דאָך בין איך נישט געווען געגען מיין פערעלעס פּלאַן. ערשטענס האָב איך זיך פייבד אַרומצורייסען מיט איהר, והשנית, טאָמער דאָך: אפשר טוט עס ווירקען: משנה מקום משנה מזל, אפשר אַז וואַיטעק וועט זיצען אויבען אָן וועט זיך פון מאיר'ל לאָקש אָפּטון די הצלחה — ווער ווייסט?

נאָר ווי זאָגט איהר: אַז ס'גייט שיסט אַ לאָקש איך אַז ס'גייט נישט העלפט נישט קיין איבערזעצען, קיין אַרויסזעצען. וואַיטעק בלייבט וואַיטעק און מאיר'ל לאָקש שטאַרט צו זיך צו אַלץ וואָס ליגט אויפ'ן טיש.

וויגדער'ל וואַיטעק האָט שוין צעווענדעט אַלע שפּילערשע שפּיצלעך, ער האָט שוין אַפילו אַליין געהאַט ס'פעשעל קאָרטען און אַליין גענומען טעלירען — אַ בעכטיגער טאָג!

ווי לאַנג איז אָבער דער שיעור כסדר איינצושטעלען און איינמאָל נישט אויסצונעמען? מיר האָבען דאָך שוין אַרויסגעראַבעלט פון אַלע טאַשען. אויב ס'זאָל איהם ווייטער אַזוי גיין קאָ זמען דאָך פּאַקטיש אויסטון די מכנסים? אַזוי געהט איך אַרום און טראַכט. אַזוי טראַכטענדיג עפּענט זיך פּלוצלינג די טיר, און ס'פּלאַצט אַריין מיין בעלעס אַן אַלטער ידיד, אַן אַלטער קאָרטאָווניק, אַ פערשאָלטענער אַמעריקאַנער העכט מיט די אמת'ע ממתקים. דערזעהענדיג דעם סוחר האָט זיך מיין פערעלע מיט איהם אַרומגעכאַפּט, ממש זיך צוגעקושט מיט איהם, וואָס זי האָט געהאַט אין קרעדענץ האָט זי אַרויסגעשטעלט אויפ'ן טיש: באַקאַליע מיט טיי, שאָקאָלאַדע מיט פרוכטען, שנאַפּס און איבערבייסעכץ.

וויגדער'ל וואַיטעק האָט זיך אויך געפאַרעט ביים גאַסט, ביי אַזאַ יונג קאָן מען דאָך עפּעס אָפּלוקען!

מיין פערעלע האָט איהם גליקאַכט קאָמפּלימענטען (אויף קאָמפּלימענטען איז מיין פערעלע אַ בריה) און בלשון סגי נהור געוואונקען אויף מאיר'ל לאָקש'ס שטויסעל געלד און אויף איהרע אויסגעלערעגטע טאַשען.

דער חבורה־מאַן, האָט גלייך פערשטאַנען מכח וואָס ס'איז דאָ געקומען צו רייה, האָט ער ס'ערשטע גענומען בעטראַכטען דאָס פעשעל קאָרטען, דערנאָך האָט ער יעדען פון אונז גענומען אויספאַרהערען: ווי לאַנג מיר שפּילען שוין? וויפיל האָבען מיר שוין פערשפּילט? און וויפיל האָבען מיר נאָך צו פערשפּילען? א. אַז. וו. נאָך אַלעם גיט ער זיך אַ פרעג: אין וואָסערע שפּיל שפּילט איהר? דערהערענדיג — אָקע, שפּרינגט ער אויף אַ צעקאָכטער: אַזעלכע מוזיקאַנטען, אַזעלכע כאַרטאַטשעס, ווי איהר שפּילט אין אָקע! אין בלינדע קאָרטען געהט איהר שפּילען? אַז ווער לעגט פאַר אַ ביי שפּיל — „באַנטשאַק". דאָס הייסט זאָגט ער: יעדער לעגט אַריין אַ געוויסע סומע, און פון דעם קאַפּיטאַל גרינדעט זיך אַ באַנק, און יעדער קאָן זיך זיבערען אויף אַ קאָרט, ער אַליין איז אַפילו גרייט צו פינאַנצירען די באַנק.

ווי דאָס שפּיל האָט אויסגעזעהען איז נישט וויכטיג. דער עיקר איז דאָס, וואָס נאָך דעם שפּיל, אַז דער אַמעריקאַנער העכט האָט געוואָלט צוריק די פּאַר טולער, האָט מיין פערעלע געענטפערט: „גאַונאַי דאַ דאַשקאַ"!...

האָניג פויגעל.

א מין הומאַריסטיש = פילאזאפיש = פלוידערישער ווערטער=ביכעל

אַרויסגעגעבען צום 1־טען חנוכה־ליכטעל

„אונטערפיהרער" — אַ „קאָנטראַ" אָהן ביקסען.

„בטוח" — אַ יקר־המציאות היינטיגע צייטען.

„בעל־תשובה" — אַ מענש, וואָס קאָן שוין מעהר נישט זינדיגען.

„בר־מינן" — אַזעלכער, וואָס פיהלט נישט, ווי גליקליך ער איז...

„גט" — אַ ריטונגס־מאַשינקע פון טייוועל...

„גליק" — אַזוינס, וואָס 99 פּראָצענט ווייסען נישט, וואָס דאָס איז.

„געלד" — אַזאַ פּוץ - פּאָמאַדע צו רייניגען פלעקען.

„דענטיסט" — אַזעלכער, וואָס רייסט ביי אַנדערע ציין, כדי זיינע זאָלען האָבען, וואָס צו קייען.

„הכצעקתה" — 2 יודענעס מיט איין גאַנז...

„הלוית המת" — אַ מצוה געהן יענעם בעגראָבען.

„זיווג" — אַ בעזעם מיט אַ וואַלגערהאָלץ...

„הסכמה" — צוּ איידעלער: „טשעפּע זיך אָפּ פון מיר"....

„כלה" — אַ ביטערע פּיל אין אייגעמאַכץ...

„זכרון" — געדענקען יענעם שלעכטס טון...

„כלנו חכמים" — אַ פּסוק, וואָס יעדער זאָגט פאַר זיך.

„ליבע" — אַ געפיהל, וואָס איז נישט בנמצא ביי מאַן און ווייב.

„מאַן און ווייב" — פייער מיט וואַסער...

„מעדיצין" — אַ קונסט צו טויטען מענשען און נישט זיין פערענטוואָרטליך.

„מעות חטים" — וואָס אַ תבואה־הענדלער קלייבט אָן, ווען ס'שטייגט דער מקח מיט ווייץ.

„מצבה" — אַ שטיין, אויף וועלכען מען קריצט ליגענס.

„נאָז" — אַן אבר, וואָס האָט זיך ליב אַריינשטעקען דאָרט, וואו מען דאַרף איהם נישט.

„סדר" — אַזאַ זאַך, וואָס בעת מען זעהט עס ביי יודען — פרעגט מען קשיות...

„עולם הבא" — שטאַרב, וועסטו ווייסען, וואָס דאָס איז.

„ערשטער אַפּריל" — אין דער סוחרישער וועלט פייערט מען איהם 365 טעג אין יאָהר.

„פסח" — אַ דרייפאַכיגער יום־טוב: ער מאַכט שמחת תורה אין אויערן, יום־כפור אין מויל און תשעה־באב אין קעשענע.

„קדחת" — דאָס וואָס היינטיגע גבירים האָבען...

„ראָזע בעקעלעך" — דאָס זעלבע, וואָס פאַר אַ פרומען יודען, להבדיל, אַ מזוזה.

„רכילות" — אַ ווייבערישער טעלעפאָן.

דער ווילנער גאון

(שטריכן צו זיין פּערזענליכקייט צו זיין 135-טען יאָהרצייט)

דער גרויסער יודישער זשעני. — דעם גאון'ס עלטערען. — זיין זיידע רבּי אלי'. — די לעגענדען וועגען זיין געבורט. — זיין וואונדערבּאַרע דרשה אלס 7-יעהריג יונגעל. — די חתונה. — זיין אפּריכטען גלות. פערשידענע לעגענדעס וועגען זיין וואַנדערען. — זיין גרויסע ידיעה אין פערשידענע וויסענשאַפטען. — זיין קאַמף מיט'ן חסידיזם. — דער חרם אין מיטען מארק. — דעם גאון'ס לעצטע יאָהרען.

פון יוסף באַש

.1

דאָס 19-טע יאָהרהונדערט איז נישט היבטער-שטעליג געווען לגבי די אַנדערע תקופות, מיט'ן אַרויסגעבען גדולי ישראל, וועלכע האָבען בעריהמט געמאַכט די יודישע געשיכטע. אויך דאָס 19-טע יאָהרהונדערט האָט צו פערצייכענען זעהר פיל גדולים און גאונים, וועלכע האָבען פיל געווירקט און געשאַפען אינ'ם יודישען לעבען.

פיל גרויסע רבנים האָט דאָס 19-טע יאָהרהונדערט אַרויסגעגעבען דעם יודישען פאָלק. אָבער קיינער האָט נישט פעדינט אַזאַ פּאָפּולאַריטעט, ווי דער ווילנער גאון. קיינער פון די אַלע בעריהמטע גדולים פון יעדער צייט האָט נישט פעדינט דעם ספּעציעלען נאָמען „גאון". פיל גאונים זענען געווען אין יעדער צייט, אָבער דער גאון איז געווען רבּי אליהו פון ווילנא. בלויז ער אַליין איז געקרוינט געוואָרען מיט'ן טיטול „גאון", וואָס איז דער גרעסטער אויסדרוק פון לומדות און חריפות אין תלמוד.

סתם אַ גדול ווערט גערופען לויט'ן נאָמען פון זיין ספר, אָבער ר' אלי'ן אַליין האָט מען גערופען „דער ווילנער גאון". און אַזוי האָט ער זיך איינגעקריצט אין די מוחות פון יודישען פאָלק. מיט'ן נאָמען „גאון" האָט איהם געקרוינט נישט קיין אַנדערער ווי דער בעריהמטער גאון „שאגת-אַרי'". ס'ווערט טאַקע דערצעהלט, אַז ווען דער „שאגת אַרי'" איז געווען אויף דער עלטער, האָט ער אָנגעהויבען אַבּריכטען גלות. ער איז געגאַנגען פון שטאָט צו שטאָט, ביז ער איז געקומען קיין ווילנא. דערוויסענדיג זיך וועגען דעם גאון, איז ער צו איהם אַריינגעגאַנגען און איהם געפרעגט אַ שווערע קשיא אויף אַ רמב"ם, און דער גאון האָט איהם געענטפערט אַ וואונדערליכען תירוץ, אַזוי אַז דער „שאגת-אַרי'" האָט פון גרויס בעוואונדערונג אָנגעהויבען אַרומלויפען איבער דער שטוב, געקלאַפּט מיט'ן שטעקען און געשריגען: „אוי, אַ גאון, אַ גאון"!

און דערנאָך איז ער אוועק צום דאַמאָלסדיגען רב אין ווילנע, רבי שמואל (אגב, דער לעצטער רב אין ווילנא) און איהם אויך געפרעגט דיזעלבע קשיא, אָבער ר' שמואל האָט שוין נישט געענטפערט מיט אַזאַ געלונגענעם תירוץ. דער „שאגת אַרי'" האָט אויף איהם בלויז געזאָגט: „אַ גדול! אַ גדול!" און איז אוועק.

ר' שמואל האָט זיך זעהר תיכף מישב געווען, אַז דער תירוץ איז נישט אַזאַ גוטער, און ס'איז איהם איינגעפאַלען אַ צווייטער תירוץ, וועלכען עס האָט געענטפערט דער ווילנער גאון, און ר' שמואל האָט געשיקט אַ ספּעציעלען שליח, אַז ער זאָל נאָכיאָגען דעם שאגת-אַרי'. ער האָט איהם געטראָפען דריי מייל ווייט פון ווילנע, האָט איהם צוריקגעברענגט צו ר' שמואל'ן און ער האָט איהם געענטפערט דעם תירוץ. האָט דער „שאגת-אַרי'" איהם געזאָגט: „איהר זענט אַ גאון ערשט אין דריי מייל אַרום...

און דער נאָמען „גאון" איז געבליבען דער אַקטישער נאָמען פאַר רבי אלי'ן פון ווילנא. און נישט בחנם האָט ער דעם טיטול געקריגען. נישט בחנם איז זיין נאָמען אַזוי פּאָפּולער, ווייל דער ווילנער גאון איז דער סימבאָל פון יודישער גענאַליטעט, דער אויסדרוק פון אַ יודישען זשעני, און ביז'ן היינטיגען טאָג בעוואונדערט מען זיין שאַרפזיניגען מוח. זיין געניאַליטעט איז בעשטאַנען נישט בלויז אין תלמוד נאָר אויך אין פערשידענע וויסענשאַפטען, ווי אַסטראָנאָמיע און מאַטעמאַטיק.

אין צוזאַמענהאַנג מיט זיין 135-טען יאָהרצייט, ווועלען מיר איבערגעבען פאַר די לעזער אין קורצע שטריכען זיין לעבענסווענג און די פערשידענע לעגענדעס, וועלכע דאָס פאָלק האָט אַרום זיין פערזאָן געשאַפען.

.2

אין ווילנא, אין דער שוהל, וואָס רופט זיך אויפ'ן גאון'ס נאָמען, איז ר' אליהו געבוירען געוואָרען, ט"ו ניסן, דעם ערשטען טאָג פסח, אין יאָהר ת"פ (1720) ביי זיינע עלטערען ר' שלמה זלמן און טריינע.

ר' שלמה זלמן האָט געשטאַמט פון גרויסען יחוס אין ווילנא. עס איז גוט בעקאַנט אין ווילנא דער נאָמען ר' משה „קרעמער", רב אין ווילנא. „קרעמער" האָט מען איהם גערופען דערפאַר, ווייל ער איז געזעסען טאָג און נאַכט און געלערנט און זיין ווייב האָט געהאַט אַ שפּייז-קרעמעל, פון וועלכען זי האָט געגעבען צו עסען איהר מאַן.

ס'איז בעקאַנט, אַז ווען דער רב, וועלכער איז געווען פאַר ר' משה'ן, האָט געהאַלטען פאַר דער פטירה, האָט ער געזאָגט, אַז אַלס רב אויף זיין אָרט זאָל מען בעשטימען אַ קרעמער, אַזוי אַז ר' משה איז טאַקע נאָך לאַנגע בקשות פון דער קהלה בעשטאַנען צו ווערען רב אין ווילנא באָר בתנאי, אַז די קהלה זאָל איהם נישט צאָהלען קיין שכירות.

מען האָט ספּעציעל געגעבען צו לייזען אין זיין געוועלב, אָבער ווען ר' משה האָט זיך דערוואוסט, אַז אַלע קומען אין זיין געוועלב אַריין, האָט ער אָנגעזאָגט זיין ווייב, אַז ווען זי וועט פערדינען אויף פּרנסה, זאָל זי גלייך שליסען דאָס געוועלב, ווייל אויך אַנדערע קרעמער דאַרפען פערדינען.

אויך איז בעקאַנט אין דער יודישער וועלט דער גאון ר' משה רבקש, דער מחבר פון „באר הגולה", וועמענס אוראייניקעל ר' שלמה זלמן איז געווען, ווי אויך רבי אלי', דיין און פּרנס אין ווילנא, ר' שלמה זלמנ'ס זיידע, מיט וועמענס נאָמען מען האָט גערופען דעם שפּעטערדיגען ווילנער גאון.

פערשידענע לעגענדעס ווערען דערצעהלט וועגען דער מוטער פונ'ם גאון און וועגען זיין געבורט, אַזוי ווערט דערצעהלט, אַז בעת זי איז געווען אַ קליין קינד, זענען אַמאָל מיט איהר די עלטערען געפאָהרען אויף אַ חתונה. דורכפאָהרענדיג דאָס טייכעל נעבען סלוצק, איז זי מיט איהר קישעלע, אין וועלכען זי איז געלעגען, אַריינגעפאַלען אין טייך און איז געשוואוממען אַזוי לאַנג, ביז מען האָט זי אַרויסגעראַטעוועט.

ס'איז אויך בעקאַנט די בעריהמטע לעגענדע וועגען גאון'ס געבורט. בעת זיין מוטער איז געווען מעוברת, בעת'ן טראָגען מיט דעם גאון, איז זי אַמאָל דורכגעגאַנגען דורך אַ שמאָלער ווילנער יודישע גאַס. גראָד האָבען זיך פּוילישע רייטער, קאַוואַלעריסטען, אַ לאַז געטון מיט זייערע צעריי'צטע פערד איבער ווילנא. אַלע האָבען זיך בעהאַלטען, אָבער דעם גאון'ס מוטער איז נישט געלונגען צו בעהאַלטען זיך. די גאַס איז געווען זעהר שמאָל און טיף און טויער. אַט-אַט און די רייטער זענען שוין נעבען איהר. מען איז זיכער געווען, אַז די פערד וועלען זי צוליב ענגשאַפט, צעטרעטען. אָבער אַ נס איז געשעהען; ס'האָט זיך אין דער וואַנד געעפענט אַ לאָך און דער פאָרם פון אַ מענש, און זי איז ניצול געוואָרען...

ביז'ן היינטיגען טאָג ווייזט מען אין דער יודישער גאַס אין ווילנא די וואַנד מיט'ן אָרט, וואו דער גאון'ס מוטער איז געראַטעוועט געוואָרען.

דער קליינער אלי' האָט באַלד אַרויסגעוויזען זיינע אויסערגעוועהנליכע פעהיגקייטען, אַזוי אַז צו זיבען יאָהר האָט ער געהאַלטען אַ דרשה, פון וועלכער די גדולים פון יענער צייט זענען נתפּעל געוואָרען.

אינטערעסאַנט איז, וואָס דער גאון האָט קיין רביים נישט געהאַט. אַזוי האָט ער מעהר נישט ווי אַ קליינע צייט געלערנט ביי ר' אברהם קאַצענעלענבויגען (בריסקער רב) און ביי ר' משה מאַרגליות דער מחבר פון „פני משה" אויפ'ן תלמוד ירושלמי. מעהר האָט ער אַלץ אַליין געלערנט און אַליין אויסגעוואַקסען אַלס גאון.

ס'ווערט אויך דערצעהלט, אַז צו אַכט יאָהר האָט ער שוין אויפגעקלערט גרויסע לומדים דעם רמב"ם פון „קידוש החודש", צו וועלכען מען דאַרף האָבען אַ גרויסע ידיעה אין אַסטראָנאָמיע און מאַטעמאַטיק. ס'איז אויך בעקאַנט דעם גאון'ס ספר „איל משולש" איבער דער וויסענשאַפט פון אַסטראָנאָמיע, אַלגעברע און געאָמעטריע.

ער האָט אויך געלערנט „חכמת הדקדוק", די העברעאישע גראַמאַטיק, און ער האָט טאַקע געשאַפען זיין דקדוק-ספר א. ב. „דקדוק אלי'", וואָס ענטהאַלט אין זיך פערשידענע בעמערקונגען צו דער ענטוויקלונג פון דער העברעאישער שפּראַך.

אַזוי אַרום האָט זיך דער ווילנער גאון בעריהמט געמאַכט איבער דער יודישער וועלט, און אומעטום האָט מען גערעדט וועגען דעם יודישען פענאָמען—

איינער פון די בעריהמטסטע נכבדים און גבירים פון יענער צייט אין קראָקא, האָט איהם גענומען פאַר אַן איידעם, און כדי מען זאָל איהם נישט שטערען אין לערנען, האָט איהם דער שווער אויסגעבויט אַ שטיבעל נעבען וואַלד, וואו ער איז געזעסען און כסדר געלערנט.

(סוף זונטאָג)

איך לערן גמרא און בענק נאָך תנ"ך

(אַ קאַפּיטעל פון מיינע קינדער-יאָהרען)

פון פּרץ הירשביין

איך זעה: אין חדר צווישען די תלמידים זענען פאַראַן שלעכטע חברים, וואָס ווילען מיך אַראָפּפיהרען פון גלייכען וועג. ביים גוטען זלמן שרייבער אין חדר זענען זיי געווען. צוליב זיין גוטסקייט האָבען שלעכטע תלמידים אינדערשטיל געקאָנט טאָן, וואָס זיי האָבען געוואָלט.

ביי מאַטעס'ן האָבען אַלע קינדער געוואָלט קאָנען לערנען, ווייל מאַטעס האָט געשלאָגען און געשמיסען. אויב אַ יונגעל האָט געהאַט אַ פערשטאָפּטען קאָפּ, ווי מאַטעס האָט עס אָנגערופען — האָט ער געהייסען טאַטע-מאַמע מען זאָל אַזאַ יונגעל מאַכען פאַר אַ בעל-מלאכה.

זלמן שרייבער האָט שטענדיג געוואָלט אויספיהרען ביי די תלמידים מיט גוטע ווייד. אמת, זלמן שרייבער האָט אַ נוסען-שטעקעלע געהאַלטען ביים לערנען. ער האָט אָפּטמאָל מיט שטעקעל אַ קלאַפּ געטאָן אַ יונגעל איבער'ן פּלייצע — איז דאָס נישט געווען קיין שטאַרקער קלאַפּ. דעריבער איז ביי איהם אין חדר געווען גוט פאַר די צעלאָזענע קינדער; גוט געווען פאַר די, וואָס האָבען אָפּגענאַרט טאַטע-מאַמע און אָפּגענאַרט דעם רבּי'ן אין חדר.

דער תלמיד, וואָס האָט ליב געהאַט אָפּצוטאָן דעם רבּי'ן צו'להכעיס'ן, — האָט אויך ליב געהאַט אָנצורעדען די קינדער, זיי זאָלען איהם אונטערהעלפען אין זיינע פּלענער.

אַזוי האָט ער אַמאָל גענומען זלמן שרייבערס שטעקעלע, בשעת דער רבּי איז נישט געווען אין חדר, מיט אַ שאַרף מעסער'ל האָט ער אין דעם שטעקעלע קונציג איינגעשניטען אַ רעהעלע אַרום און אַרום; דין איינגעשניטען, נישט צו דערקענען. דערנאָכדעם, ווען דער רבּי איז אַריינגעקומען, איז שוין געווען אָפּגערעדט — אַ יונגעל זאָל מאַכען ביים טיש מיאוסע שטיק; נישט וועלען אַריינקוקען אין ספר אַריין, כדי דער רבּי זאָל איהם דערלאַנגען מיט'ן שטעקעלע איבער דער פּלייצע. אַזוי איז טאַקע געווען. ווען זלמן שרייבער האָט דעם נישט-פאָלגענדיגען תלמיד דערלאַנגט מיט דעם שטעקעלע איבער דער פּלייצע — איז דאָס שטעקעלע צעקרישעלט געוואָרען און צעפלויגען איבער'ן גאַנצען חדר.

איז דאָס דווקא דעם רבּי'ן געפעלען געווען. ער האָט עס אָנגענומען פאַר אַ גוטען וויץ און גוטמוטיג געלאַכט. ער האָט פערשטאַנען, וואָס פאַר אַ יונגעל ס'האָט אָפּגעטון אַזאַ שפּיצעל. האָט ער איהם געבעטען, אַז ער זאָל פאַר איהם קריגען אַן אַנדער שטעקעל, ווייל ער קאָן אָהן אַ שטעקעל נישט זיין קיין מלמד. די תלמידים האָבען איהם געבראַכט עטליכע שטעקעלעך, ער זאָל זיך אויסקלייבען דעם בעסטען.

אַ ביסעל שפּעטער האָבען צוויי נישט-פאָלגענדיגע תלמידים צוגעקלערט אַן אַנדער שפּיצעל. געווען דאָנערשטאָג, ווען אַ תלמיד דאַרף זאָגען אַרליין די גמרא; ווען דער תלמיד דאַרף זיסען, וואָס ער זאָגט. אַפילו זלמן שרייבער איז געווען דאָנערשטאָג זעהר שטרענג מיט זיינע תלמידים.

האָט מען געזומען אויז אונטערגעלעגט שעה'בערלעך פון אַ צעבראָכענעם, לימענעם טאָפּ, אונטער'ן קאַפּטען ביים עקשנות'דיגען תלמיד. די שערבלעך האָט מען אויסגעלייגט אויף זיין פּלייצע אונטער'ן קאַפּטען. ווען ס'איז געקומען זיין צייט צו זאָגען די גמרא, בעמט דער תלמיד און בויגט אַראָפּ דעם קאָפּ, קוקט אונטער'ן טיש.

— פאַרוואָס זאָגסטו נישט? — פרעגט זלמן שרייבער.

ענטפערט נישט דער תלמיד און קוקט אונטער'ן טיש.

ווערט שוין זלמן שרייבער אַן זיין גערודלד, נעמט און דערלאַנגט דעם תלמיד מיט' ן שטעקעל איבער דער איינגעבויגענער פּלייצע. האָט ער פונקט אָנגעטראָפען אויף די שערבלעך, וואָס האָבען אַ קנאַק געטאָן פונקט, ווי ער וואָלט מיט'ן שטעקעל דעם יונגעל אַ ביין צעבראָכען.

— געוואַלד, אַ ביין? געוואַלד, אַ ביין האָט מען מיר צעבראָכען... — האָט דער תלמיד גענומען מאַכען קולות.

זלמן שרייבער איז געוואָרען ווייס ווי די וואַנט; אַ צעשראָקענער איז ער צוגעלאָפען צום יונגעל, איהם געגלעט און געטאַפּט די פּלייצע. דעמאָלט האָבען די קינדער אַלע מיט אַמאָל אויסגעשאָסען אַ געלעכטער. דער געשלאָגענער יונגעל האָט אויסגעטאָן זיין קאַפּטען און די שערבלעך זענען אַרויסגעפאַלען.

מיך האָט עס געצויגען צו שטעהן אָן אַ זייט, בעת די קינדער האָבען פערטראַכט זאַכען, וואָס מיר איז נישט געווען געפעלען. איך האָב ליב געהאַט די שעה פרייטאָג, ווען זלמן שרייבער האָט מיר אויסגעשריבען די שורה אויבען אין העפט; איך האָב געזעהן, ווי ער צוקט אויס די אותיות. איך האָב געוואָלט שרייבען די אותיות פונקט ווי ער טוט עס.

און דווקא ביים שרייבען איז געווען א תלמיד, וואָס האָט ליב געהאַט צו כאַפּען אַ פליג, אָפּטובקען זי אין טינטער, דערנאָך זי אַרויסלאָזען קריכען אויפ'ן פּאַפּיר — זעהען ווי די פליג שרייבט מיט די פיסלעך אויפ'ן ווייסען פּאַפּיר. דער איינציגער תלמיד האָט געקאָנט וואונדערליכע אויף אַ חזיר, ווען אַ חזיר האָט פערבלאָנדזשעט היינטער'ן חדר.

מען האָט געלערנט גמרא. מסכתא גיטין. כאָטש איך האָב דאָנערשטאָג געוואוסט דעם שיעור במעט אויף אויסענווייניג — איז מיר פונדעסטוועגען אין דער גמרא געווען א פרעמדע וועלט. אַלע ענינים, ווי אַזוי מען דאַרף שרייבען אַ גט, ווען אַ מאַן גט זיין ווייב — זיי האָב איך יאָ פערשטאַנען און נישט פערשטאַנען. דווקא דעמאָלט, ווען איך האָב געלערנט בבא מציעא, און בבא קמא, ווען איך האָב דאַרט געלערנט די ענינים פון אומגערעכטיגקייט אין האַנדעל, אומגערעכטיגקייט און שטראָף פאַר גזלה און גנבה — דאַרטען איז מיר דאָס לערנען מעהר געווען צוגעפּאַסט צו מיין קינדישען שכל. לערנענדיג גמרא בין איך נישט געווען אין מיין וועלט. כאָטש די גמרא, רש"י, תוספות — זיי האָבען געשאַרפט מיין קינדערשען מח.

כאָטש נישט אַזוי פשוט איז געווען פאַר מיר דער תנ"ך — האָב איך איהם בענומען. אַפילו דעם נביא ישעיה האָב איך בעגריפען, ווען ער רעדט מיט צאָרן צו גאָט און צו מענשען. זיינע שאַרפע ווערטער, וואָס זענען געזעונדעט צום הימעל און צו דער ערד האָבען שטענדיג אָפּגעקלונגען אין מיינע אויערען. אַ סך האָב איך אויסגעלערנט אויף אויסענווייניג פון די נביאים. איך האָב שוין פאַר דער צייט געלערנט אַלע מגילות. די געדאַנקען פון ספר קהלת האָבען געמאַכט איך זאָל פערקריכען אין די קאָרטשעס, פערקריכען אין די הויכע גראָזען, כלומר'שט זוכען פערשפעטיגטע ווייבערלעך — אָבער אין אמת'ן האָב איך אין פערבאָרגעניש געטראַכט איבער די שווערע מחשבות פון קהלת:

„ווער קען דען וויסען, צי די נשמה פון מענשען געהט אַרויף צום הימעל און די נשמה פון דער בהמה בידערט צו דער ערד? אַז דער סוף פון דער בהמה איז דער סוף פון דעם מענשען"...

איך וויל געפינען דאָס אָרט, וואו גאָט האָט ליב אַרומצושפּאַצירען. אַמאָל זעה איך איהם אומגעהן איבער אונזערע לאָנקעס, בעת די זון האַלט ביי שקיעה. אַמאָל זעה איך איהם צווישען די הויכע, טונקעלע אָלשענע ביימער, בשעת אַ ווינט צעוויגט זיי.

מיר האָבען שוין אויך געלערנט דעם ספר תהילים, וואו דוד המלך רעדט צו גאָט, ווי צו זיין גלייכען. קלאָגט פאַר איהם אויס זיין האַרץ און איז מודה פאַר איהם אויף זיינע זינד. טראַכט איך דעריבער פון מיינע איגענע זינד, איך טו דאָס, ווען איך בין אַליין. איך טו דאָס, ווען איך בין יואָך אויפ'ן געלעגער. זומער, ווען איך געה פון חדר אַהיים יעדען פאַרנאַכט, זענען שוין אינצט מיינע טריט נישט קיין געאיילטע ווי אין די ערשטע צייטען. איך מאַך אומישנע אַזוי, דער וועג זאָל געדויערען לענגער. איך כאַפּ אויפ'ן וועג אַ זשאַבע, איך האַלט זי אין מיינע הענט אַזוי פאָרזיכטיג, איך זאָל זי נישט צעדריקען די זשאַבע האָט מורא. איך פיהל, ווי דאָס הערצעל ביי דער זשאַבע קלאַפּט, קלאַפּט. איך זעה, ווי אונטער'ן האַלז ציטערט עס ביי מיר, מיר דוכט: די זשאַבע רעדט צו מיר מיט אַזאַ שטים, וואָס איך קאָן נישט דערהערען. די זשאַבע קוקט מיר גלייך אין פּנים אַריין, אין מיינע אויגען אַריין — זי רעדט צו מיר און איך פערשטעה נישט.

איך לערן אין תהילים: יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת... דער רבּי פערטייטשט טאָג צו טאָג טוט שפּרעכען און זאָגען; נאַכט צו נאַכט טוט רעדען מיט פיל וויסען...

אוודאי רעדט דער טאָג. איין טאָג דערצעהלט דעם אַנדערען, וואָס ער האָט געזעהן אויף דער זינדיגער ערד. איין נאַכט דערצעהלט דער אַנדערער, וואָס דער מענש האָט געזינדיגט אין דער בעהעלטעניש פון דער נאַכט. צי דאַרף איך דען האָבען אַ סך כדי צו וויסען, אַז די נאַכט קאָן רעדען? צי פערנעהם איך דען נישט ליגענדיג אויפ'ן געלעגער ביינאַכט, וואָס די נאַכט רעדט אַזויגס? איך ווייס: אונזער טייך ווערט פאַרנאַכט כלומר'שט איבערגעצויגען מיט אַזאַ טוי; ביינאַכט נעמט ער און פערקריכט צווישען די הויכע גראָזען, צווישען טראַסטעס און קעמפעס — ביינאַכט גאָר זוכען די וואַסערען אַן עקעל, וואו דורכצורייסען די גרעבליעס און אַנטלויפען צום גרעסטען טייך, וואָס וואַרט ערגעץ ווייט אויף די וואַסערען פון אונזער טייך.

איך זעה דאָך, ווי אַלע אין אונזער שטוב האָבען פחד פאַר דעם פערקלערטען סטאַוו, ווען ער איז איינגעוויקעלט אין דער נאַכט. אַפילו מיין שוועסטער בעבעל, וואָס קאָן קריכען ביז'ן האַלז אין וואַסער, כדי צו בעקומען די ווייסע וואַסער-ליליעס אויף אונזער סטאַוו, אַפילו זי, אויב זי דאַרף ביינאַכט אָנשעפּען וואַסער, האָט זי אַ ביסעל מורא. דעריבער האָב איך מורא צו קריכען אין סטאַוו אַריין כאַפּען פיש. איך האָב אַפילו מורא אַראָפּלאָזען מיינע נאַקעטע פיס אין וואַסער אַריין ביים ברעג סטאַוו, וואו דאָס וואַסער איז פערשאָטענט און פערטאַיעט.

הער בוימאַנס חלום

(פון דער סעריע: „אַלטער מאַרק“)

פון יוסף זעלקאָוויטש

ווי אַזוי איז עס געשעהען, וואָס באַלד צומאָרגענס, נאָך דעם אָנגענומענעם בעשלוס אין פּרוכט, שפּייז און געמיזע־הענדלער־פעראיין, האָבען שוין אַלע הורט־סוחרים פון אַלטען מאַרק און אַרומיגע גאַסען געוואוסט, אַז אזא בעשלוס איז אָנגענומען געוואָרען און האָבען אין זייערע קאָנטאָרען געטראָבט חשבונ׳ען, וויפיל די רעדוקציע פון טרעגער־לוין וועט זיי איינברענגען וועכענטליך?

דער בעשלוס איז דאָך אייגענטליך אָנגענומען געוואָרען נאָר פּרינציפּיעל, קיין געוויסער פּלאַן, ווי אַזוי די רעדוקציע זאָל אַדורכגעפיהרט ווערען און ווי גרויס זי זאָל זיין — דאָס אַלעס איז דאָך נאָכנישט בעאַרבייט געוואָרען. טאָ, ווי אַזוי קומט עס, וואָס די הורט־סוחרים פון אַלטען מאַרק, האָבען געטראָבט איבערעכענען אַ איינשפּאָרונג אין טרעגער־לוין פון גאַנצע פינף־און־צוואַנציג פּראָצענט?

דעם סעקרעטאַר פון פּרוכט, שפּייז און געמיזע־הענדלער־פעראיין, הער אַלפרעד נויהיים קען מען אין דעם נישט חושד זיין, ווייל אַהיימגעהענדיג יענעם אויפדערנאַכט, נאָך דער „היסטאָרישער“ פערוואַלטונגס־זיצונג, אויף וועלכער דער עהרען־קאַסירער הער בוימאַן האָט איהם אַזוי מיאוס פערדאַטען, און ער האָט זיך געפיהלט, ווי אַ הונט, וועלכער וועלענדיג זיך לאַשטשען צו זיין באַלעבאָס, האָט דער לעצטער דערוויל איהם גוט צומוזיק׳ט, איז ער אויף צומאָרגענס אַ האַלב קראַנקער און טיף געקרענקטער געבליבען ליגען אין זיין בעט און געבראָכען זיך דעם קאָפּ וואָסערע תירוץ ער זאָל אויסזוכען, כדי צו בערעכטיגען זיין פערנאַכלעסיגונג פון דעם צוזאַמענטרעף זייבעט מיט דער פריילין ערנאַ. איז ממילא זעלבסטפערשטענדליך, אַז הער אַלפרעד האָט קיינעם נישט געקענט דערצעהלען וועגען דעם אָנגענומענעם בעשלוס און ממילא אויך נישט געקענט געבען קיין אָנמערק וועגען דער הויך פון דער רעדוקציע.

זאָל עס זיין געווען הער סאַפיר? — ער זאָל דאָס האָבען אַרומגעטראָגען פון געשעפט צו געשעפט און זאָל האָבען דערצעהלט פון זיין קונצשטיקעל, וועלכען ער האָט אַדורכגעפיהרט אויף דער נעכטיגער זיצונג? — ניין! אַ קאַטעגאָרישער „ניין“. דאָס וואָלט געווען געגען זיין טבע, געגען זיינע פּרינציפּען און עס לאָזט זיך נישט אָננעהמען, אַז אזא מענש מיט פּרינציפּען, ווי עס איז דער הער סאַפיר, זאָל צוליב אזא „לומפּען־געזינדעל“ זיינע פּרינציפּען ענדערען און געהן יעדען דערצעהלען אַ מעשה. הער סאַפיר האָט קיינמאָל נישט ליב געהאַט אין מיטען אַ מיטוואָך צו רעדען וועגען זיין פערדינסטען פאַרן כלל. אויב האָט ער אַדורכגעפיהרט עפּעס אַ טובת־הכלל־זאַך, האָט ער גאָרנישט גערעדט דערוועגען, נאָר אַדורכגעשפּאַצירט זיך פאַר אַלע געשעפטען מיט אַ געהויבענעם קאָפּ און יעדען בעגעגענט מיט אַ שמייכעל, וועלכער האָט ווי געזאָגט:

„הע, אָבער מיר ביידע ווייסען דאָך יאָ, וואָס איך האָב אויפגעטאָן, טאָ, צי וואָס נאָכאַמאָל איבערצורעדען דערוועגען“!?...

וועגען זיינע פערדינסטען האָט הער סאַפיר נאָר גערעדט איינמאָל אין יאָהר — אויף דער יעהרליכער אַלגעמיינער פערזאַמלונג און דאָס האָט ער אויך געטאָן נאָר לטובת־הכלל, אַדרבא, זאָלען די מיטגלידער זעהען, וואָס אַ פערוואַלטונגס־מיטגליד דאַרף און מוז טון פאַר זיין פעראיין און זאָלען זיי זיך איצט, איידער די געהן וועהלען אַ נייע פערוואַלטונג אָנגעבען אַ געוויסען דין וחשבון, אַז אַ פעראיין איז נישט קיין שוהל להבדיל, וואו מען טיילט כבודים דעם, וואָס האָט מעהר געלד, נאָר אין אַ פעראיין דאַרף דעם אויבען אָן פערנעהמען דער, וואָס קען בעסער און מעהרער אַרבייטען לטובת־הכלל.

פון וואַנען־זשע האָבען שוין צומאָרגענס אַלע הורט־סוחרים פון דער אַלטשטאָט און אומגעגענד געוואוסט פון דער רעדוקציע און איהר אָנגענומענעם הויך פון פינף־און־צוואַנציג פּראָצענט?

— כדי צו פערענטפערען די שאלה וועלען מיר זיך מוזען אומקעהרען צו דעם עהרען־סעקרעטאַר הער דאַוויד בוימאַן.

נאָך דער בעוואוסטער אונטעררעדונג, וואָס ער האָט יענעם היסטאָרישען אויפדערנאַכט געהאַט מיט זיין צובלאָזטער און צעוויינטער פרוי, איז איהם דאָס לעבען נמאס געוואָרען, דאָפּעלט נמאס געוואָרען: איינמאָל דערפאַר, וואָס די היים זייער, אויף וועלכער ער האָט געאַרבייט כמעט דעם גאַנצען לעבען זיינעם איז איהם פערשטונקען און דערווידער געוואָרען, אַ דאַנק זיין ווייב מיט דעם פערפוילטען איינגעווייד און צווייטענס דערפאַר, וואָס אַט אַ טאַקע דאָס אייגענע, פערשטונקענע ווייב האָט איהם ענטדעקט אַ ביטערען און זויערען אמת, אַז טראָץ אַלע בעמיהונגען זיינע און געלד־קאָסטען, האָט ער ביי דער שיקסע, ביי דער פריילין ערנאַ קיין דערפאָלג נישט.

אַט אַ דער „אמת“ האָט אין דעם שמאַלץ פון זיין פערפעטטען האַרץ געגעבערט, ווי אַ גליהענדע קוילע עס וואָלט דאָרט אין דעם שמאַלץ אַריינגעפאַלען, אַז עס האָט שרעקליך וועה געטאָן, אַז עס האָט זיך איהם אין קאָפּ געדרעהט אַ ריח פון שמאַלציגע סמאַליגעס און ער האָט אַ גאַנצע נאַכט ליגענדיג אויף זיין ווייכען געלעגער נישט געקענט אויסגעפינען אַ געדאַנק און וועלכען ער זאָל זיך קענען אָנכאַפּען, כדי אַזוי אַרום צו קענען אָפּוואַרפען כאָטש די צווייטע סיבה פון זיין לעבען־פערמיאוסקייט הער נישט דערפאָלג ביי דער שיקסע...

ער איז אין איהר נישט פערליבט געווען. דאָס וואָלט דאָך געווען קאָמיש, ער, הער דאַוויד בוימאַן, אַ יוד, אין די יאָהרען, אַ מענש, וועלכער האָט אַן אייגענעם „שטאָט“ אין דער שוהל זאָל זיך פערליבען אין אַ שיקסע. אין אַמביציע איז עס איהם געגאַנגען — אַט וואָס! — „פאַרוואָס אזא סמאַרקאַטש, טיוועלע נויהיימס יונג יאָ, און ער, הער דאַוויד בוימאַן, וועלכער קען פופצעהן אַזעלכע סמאַרקאַטשעס אָפּקויפען, נישט?!

איז ער אַזוי געלעגען אַ גאַנצע נאַכט, דער הער דאַוויד בוימאַן, דאָס האַרץ־שמאַלץ האָט זיך געבראָזשעט אויף דער גליענדער קוילע, אין קאָפּ האָט זיך געדרעהט אַ ריח פון שמאַלציגע סמאַליגעס און צו דעם אַלעם האָט ער זיך נאָך אַליין געגריזשעט, געגעסען זיך לעבעדיגערהייט:

„דו בעוויזט קונצען, דאָווידקע, מיט אַ משרת, מיט אַן אַלטער וועשין, אָבער די שיקסע? — די שיקסע, בעהם, דאָווידקע לאָז מען עפּעס יעען! אדרבא, ווייז, אַז דו קענסט אויסהאַלטען די קאָנקורענץ מיט אזא סמאַרקאַטש, עסט דאַ־ט אַ סעקרעטאַר־טשיקעל“!....

און טרייסטענדיג שוין וועגען דעם „סמאַרקאַטש“, ווי ער האָט איהם גערופען, [illegible] וועגען דעם הער סעקרעטאַר אַלפרעד נויהיים, ווי מיר קענען איהם, האָט ער דאָך דערביי געהאַט זיין סאַטיספאַקציע:

„אַ מאַרדע האָב איך איהם סיי־ווי אָפּגעריבען, הא, הא, הער סאַפיר האָט עס זעהר פיין בעאַרבייט, אָט אַזוי, ווי מען בעאַרבייט אַ זאַק צוקער למשל, מען שטעכט אַריין דאָס שפּיזעל, עס צאַפּט זיך אָפּ פון זאַק אַ קילאָ, אַנדערהאַלבען, דער זאַק בלייבט זאַק, גאָר נישט צו דערקענען, דער קונה האָט אַ קרענק און דער ריווח בלייבט ביי מיר... הא, הא“! —

אַזוי דער בויך האָט זיך איהם געטרייסעלט, דעם הער בוימאַן, און אויסער דער באַל אַמביטישער ווירקונג פון די לייכטע ריווחים און פון דער סאַטיספאַקציע, וואָס ער האָט געהאַט, האָבען זיך די שמאַלציגע סמאַליגעס אין זיין מוח אָנגעהויבען אויסצוועבען און ער האָט אָנגעהויבען ווייטער צו טראַכטען:

„אַ קלוגער מענש, דער הער סאַפיר, ער האָט שוין אויף אַלעמען זיין ווערטעל, זיין מעשה׳לע, כאָטש בלויז, דאָס ווערטעל, וואָס ער האָט דערמאָהנט אין זיין רעדע וועגען דעם העלפאַנט און דער נאָדעל — ווי קלוג און ווי פּאַסיג דאָס איז געווען“! און הער בוימאַן האָט זיך דערמאָהנט, אַז דער זעהר קלוגער הער סאַפיר האָט עפּעס אַמאָל געזאָגט זעהר אַ קלוג און פּאַסיג ווערטעל וועגען פרויען:

„וואָס האָט ער דאָס געזאָגט? — אַך, דער קאָפּ אַרבייט שוין מעהר נישט, דאָס מאַשינקעלע איז עפּעס נישט אין אָרדנונג! — בסדר, עפּעס פרויען.... פעסטונג.... — אַהאַ! נישט פערהאַן קיין פרוי און קיין פעסטונג, וועלכע מ׳זאָל נישט קענען איינגעהמען!... הא, הא, הא, זעהר שעהן, זעהר קלוג געזאָגט, אַ פרוי און אַ פעסטונג, כאַ, כאַ....

אויסער דער היילזאַמער ווירקונג פון דעם גוט־טוענדען געלעכטער׳ל איז הער בוימאַן פאַרטאָג איינגעדרימעלט און עס האָט זיך איהם געחלומ׳ט:

ער איז אַ גענעראַל, די מיטגלידער פון פּרוכט שפּייז און געמיזע־הענדלער־פעראיין זענען זיינע סאָלדאַטען פון איין זייט און אויף דער צווייטער זייט שטעהט אַן אָפּיצירל אַ שניעק — דער סעקרעטאַר פון פעראיין אַלפרעד נויהיים מיט זיינע סאָלדאַטען די טרעגערס פון דער צווייטער חברותא. ביידע שטורמען זיי עפּעס אַ פעסטונג, וועלכע האָט דעם אויסזעהען פון אַלטען מאַרק, פון אונטען שרעקליך דיק און פון אויבען שמאָל און צושפּיציג. דער פּאַראָל צום קאַמף איז „ערנאַ“. ביידע קעמפען זיי פערביטערט, ביידע שרייען מיט די לעצטע כוחות „ערנאַ“! אָט האָט ער, דאַוויד בוימאַן די אויבערהאַנד, אָבער יענער דאָס שניעקישע אָפּיצירל שרייט מיט די לעצטע כוחות „ערנאַ“ און האָט שוין כמעט די פעסטונג בעזיגט, ער קעמפט ווי אַ לייב, הער דאַוויד בוימאַן, ער האַלט פעסט אַרום דאָס זיידענע קישעל, ער וועט זיין דעראָבערטע פּאָזיציע פערטיידיגען, ביז צום לעצטען טאָג; ביז צום לעצטען טראָפּען בלוט, ער שרייט מיט די לעצטע כוחות:

— ערנאַ! ערנאַ!! ערנאַ!

ער ווערט בעהאַגעלט מיט קוילען, ער איז שוין דוכט זיך פערוואונדעט אויך, אָט גיסט זיך פון איהם שווייס טראָפּענס... ניין, גאָט זיי דאַנק, עס איז נאָר שווייס —

ערנאַ! ערנאַ!!

עס פאַלט אַ שווערער גראַנאַט, אַ שרעקליכער ריעס, געשרייען, געוואַלדען — ערנ...

ער מאַכט אויף די אויגען! דאָס האָט איהם דער „מעהל־זאַק“, זיין צוזוילען ווייב פון צווייטען בעט אַזוי בעוואָרפען מיט פערשידענע חפצים:

— ביזט משוגע, דו אַלטער האַווהאַניק, וואָס לאָזט נישט שלאָפען? — ביי דיין „אימפּאָטענץ“ שטורעמסטו אַזוי עפּעס אַן ערנאַ?!...

דער בוימאַן האָט אויסגעשפּיגען און זיך שנעל אַרויסגעקייקעלט פון בעט מיטען פעסטען בעשלוס אומבעדינגט צו דעראָבערען די „פעסטונג“ ערנאַ און זאָל עס קאָסטען דאָס גאַנצע געלד!

אַזוי איז, ווי הער בוימאַן איז נאָך איידער ער איז געוואָרען „גענעראַל“ שוין געווען אַ סוחר, וועלכער רעכענט איבער אויף פריהער דעם ריווח, וואָס יעדעס געשעפט קען איהם איינברענגען, האָט זיך איהם באַלד דער [illegible]:

„גוט, איך גיה מאַכען אַ געשעפט, ביי דעם געשעפט וועל איך זיכער נישט פערדינען, אָבער על כל פנים דאַרף איך דאָך דערביי נישט דערלייגען“!

און אַזוי ווי נאָך יעדען ישוב הדעת קומט די געשעפטליכע קאַלקולאַציע אַרויס אַ קלאָרע און אַ בולטע, אַזוי האָט אויך הער בוימאַן נאָך אַ קלאָרען ישוב־הדעת אויסקאַלקולירט, אַז אויב וועט מען שוין היינטיגען טאָג איינפיהרען אין לעבען דעם אויף דער נעכטיגער זיצונג אָנגענומענעם בעשלוס צו רעדוצירען דעם טרעגער־לוין און דאָס אין דער הויך פון פינף־און־צוואַנציג פּראָצענט, וועט איהם די רעדוקציע אין משך פון איין חודש געבען אַ סומע, וועלכע ער האָט אַסיגנירט אויף צו דעראָבערען די „פעסטונג“ ערנאַ.

כדי אָבער דעם בעשלוס שוין אַדורכצופיהרען אין לעבען דאַרף מען קודם כל, אַז אַלע זאָלען איהם פון היינטיגען טאָג אָנהויבען פּראַקטיצירען, דעריבער איז הער בוימאַן באַלד נאָכדעם, ווי ער האָט זיך אָנגעטאָן, אַרויסגעגאַנגען אין זיין קאָנטאָר אַריין פון וואו ער האָט זיך טעלעפאָניש פערשטענדיגט מיט אַלע הורט־סוחרים פון אַלטען מאַרק און אַרומיגע גאַסען וועגען דעם אָנגענומענעם בעשלוס צו רעדוצירען דעם טרעגער־לוין און ווייל איין פירטעל איז געווען די סומע, וועלכע ער האָט געברויכט פאַר זיין בורזשועס אויפען באַשטימטען חודש, האָט ער שוין אויף אייגענער אחריות צוגעגעבען:

— „יעדענקט־זשע אַלזאָ, אויף פינף־און־צוואַנציג פּראָצענט“.

יודישע געלעהרטע

פון דער יודישער „גאָלדענער עפּאָכע“ אין שפּאַניען

פון אהרן מאַנספעלד

אין די צייטען, ווען עס האָבען אין שפּאַניען געווירקט די קאַליפען אַלראַכמאַן דער דריטער און אַלכאַקאַם דער צווייטער — אין די יאָהרען 976 —912, וועלכע זענען געווען בעקאַנטע ליטעראַטור־ליבהאָבער און איהרע מעצענאַטען, און די שפּאַניער האָבען געשאַפען ווערטפולע ליטעראַרישע ווערטען, — האָט דאָס געהאַט אַ גרויסע ווירקונג אויף די יודען, זייערע שכנים, וועלכע הויבען דעסטגלייכען אָן צו שאַפען, שטייגענדיג, גאָר אין אַ קורצער צייט, צו דער גרעסטער מדרגה, וואָס ס׳איז נאָר דאַן מעגליך געווען, און פערנומען אויף אַלע געביטען די ערשטע פּאָזיציעס. עס בעווייזען זיך גרויסע יודישע חכמים אין אַלע צווייגען פון דער וויסענשאַפט, ווי: מעדיקער, פילאָזאָפען, פיזיקער, עקאָנאָמיסטען א. אַז. וו., וועלכע ווערען דורך שטאָלצע קעניגען און רעגירונגען איינגעלאַדענט צו זיך אין די לענדער, וואו זיי ווערען באַלד געשטעלט אין דער שפּיץ פון די קעניגרייכען.

די אויגען פון דעם יודישען פאָלק זענען דעמאָלט געווענדעט צו שפּאַניען, פון וואַנען ס׳האָבען אַרויסגעשיינט די גרויסע זשעניען.

בעוואונדערס פונאַנדערגעבליהט און פונאַנדערגעוואַקסען, אין יענער עפּאָכע, האָבען זיך ספּעציעל יודישע וויסענשאַפטען. איבעריגע, מאָנומענטאַלע ווערק ווערען געשאַפען אין דער רעליגיעזער פילאָזאָפיע א. אַז. וו., וואָס זענען אויך די קוואַלען און מקורות פאַר „חכמת ישראל“ ביז׳ן היינטיגען טאָג.

דריי יאָהרהונדערט האָט געדויערט די דאָזיגע ליכטיגע תקופה. אין פערלויף פון דער דאָזיגער צייט איז אונזער ליטעראַטור געוואָרען איינע פון די שענסטע און גייסטרייכסטע אין דער וועלט־ליטעראַטור. די דאָזיגע עפּאָכע ווערט טאַקע גערופען די יודישע „גאָלדענע עפּאָכע“ אין שפּאַניען.

די יודישע געלעהרטע און פּאָעטען, וואָס האָבען געשאַפען אין יענער צייט האָבען געצעהלט אַ גרויסע צאָהל. מיר וועלען וועגען די בעדייטענסטע פון זיי, אין כראָנאָלאָגישער אָרדנונג, געבען אַ שילדערונג איבער זייער לעבען און שאַפען. דאָס היינטיגע אַרטיקעל איז געווידמעט די „מדקדקים“.

* * *

אויף דער שוועל פון דער יודישער רענעסאַנס אין שפּאַניען, איז געשטאַנען אַ גרופּע געלעהרטע, וועלכע מען האָט גערופען: „מדקדקים“, וועלכע האָבען אויסגעפּלאַסטערט און גלאַטיג געמאַכט דעם וועג פאַר די קומענדיגע, נאָך זיי, פּאָעטען און געלעהרטע. פונאַנדערברייטענדיג און אַריינברענגענדיג אין דער העברעאישער שפּראַך, וועלכע האָט געדינט, ביז צו זיי, צו רעליגיעזע צוועקען — אַ נייעם אינהאַלט, האָבען זיי אַ סך גורם געווען צו דער ענטוויקלונג פון דער בעלעטריסטיש־יודישער קולטור. זיי האָבען די פאָרגענגער, וועלכע האָבען די העברעאישע שפּראַך געשליפען און געוויזען די חכמים פון יענער צייט, אַז מען קען זיך, מיט העברעאיש בענוצען אויף אַלע געביטען.

אָבער נישט בלויז אויפ׳ן געביט פון פילאָלאָגיע האָבען די „מדקדקים“ אַרויסגעוויזען זייער כוח. זיי האָבען זיך אויך גלייכצייטיג פערנומען מיט אַנדערע וויסענשאַפטליכע צווייגען, אין וועלכע זיי זענען געווען די וועג־ווייזער פאַר די קינפטיגע. זיך פערנומען מיט פילאָזאָפישע חקירות.

דריי זענען זיי געווען: מנחם בן סרוק, דונש בן לברט און ר׳ חסדאי אבן שפרוט, זייער פּאַטראָן און מעצענאַט, אָהן וועלכען די ערשטע צוויי וואָלטען קיינמאָל נישט געקומען צו אזא וויסענשאַפטליכער מדרגה, ווי זיי האָבען דערגרייכט (גרעץ).

אָהן ר׳ חסדאי אבן שפרוט, וואָלטען די צוויי גרויסע ליכט פערלאָשען געוואָרען, נישט איבערלאָזענדיג קיין שפור. אַ דאַנק זיין הילף, מאָראַלישע און מאַטעריעלע, האָבען זיי זיך פּרעכטיג פונאַנדערגעוואַקסען.

ר׳ חסדאי אבן שפרוט איז געבוירען אין שפּאַניען אין יאָהר 915 (געשטאָרבען 970), האָט שטודירט מעדיצין און וועלטליכע שפּראַכען, צווישען זיי אויך לאַטיין, וואָס נאָר יחידי סגולה האָבען דאַן בעהערשט; אומעטום אַרויסגעוויזען גרויסע פעהיגקייטען, אויסגעצייכנט האָט ער זיך דעסטגלייכען אין דער דיפּלאָמאַטיע.

זיינע דיפּלאָמאַטישע שליחות׳ן האָבען שטענדיג געבראַכט דעם געוואונשענעם ערפאָלג. דער דעמאָלסדיגער קאַליף, אַלראַכמאַן דער דריטער, האָט איהם דעריבער איינגעלאַדענט צו זיך אַלס ראַטגעבער און זיין אַנזעהן איז געוואַקסען פון טאָג־צו־טאָג. צו זיינע קלוגע עצות, האָבען זיך אַלע צוגעהערט.

די דאָזיגע גרויסע פּאָליטישע קאַריערע האָט איהם אָבער נישט געשטערט צו בלייבען אַ טרייער, הייסער יוד, און צו זיין דער גרינדער און שעפער פון בעריהמטען קולטור־צענטער אין שפּאַניען, אויסהאַלטענדיג מיט זיינע אייגענע געלד־מיטלען אַ גרויסע ישיבה אין קאָרדובה, וואו אַלע תלמידים זענען געוואָרען בעשפּייזט און בעקליידעט.

ר׳ חסדאי איז דער ערשטער מעצענאַט צווישען יודען, וואָס האָט מיט אזא ברייטער האַנד אונטערשטיצט יודישע חכמים און געלעהרטע (לויטן מוסטער פון די אַראַבישע הערשער און פירשטען). אַלע חכמים פון זיין צייט האָבען ביי איהם געפונען אָפענע אָרעמס.

אַ דיכטער פון דרייצעהנטען יאָהרהונדערט, ר׳ יהודה אלחריזי, דריקט זיך אויס אין בוך „תחכמוני“: „אין שפּאַניען האָט אויפגעשיינט אַ זון“. „ער האָט געלאָזט אויסרופען: ווער איז צו גאָט, זאָל קומען צו מיר — איך גיב איהם, וואָס ער ברויכט“.

ר׳ חסדאי אבן שפרוטס שטוב איז געוואָרען אַ „בית ועד לחכמים“. פון אומעטום, פון מזרח און מערב, פון צפון און דרום האָבען צו איהם אָנגעהויבען שטראָמען חכמים. די יודישע חכמה האָט געפינען איהר גואל, איהר רעטער און זי האָט טאַקע צוריק בעקומען איהר אַמאָליגען גלאַנץ און שוואונג.

אויף דעם פּירענעאישען האַלבאינזעל, לאָזט זיך פיהלען, ר׳ חסדאי׳ס אַרבייט און מיה. אונטער זיין אָנפיהרונג אַרבייט יעדער חכם אויף זיין געביט, ספּעציאַליזירט זיך אויף אַ גרויס ווערק. יעדער גיט זיין גרויסען צושטייער צו דעם גרויסען יודישען קולטור־היכל, וואָס איז דעמאָלס אויסגעשטעלט געוואָרען.

וועגען מנחם און דונש — אַ צווייט מאָל.

אין א חנוכה־נאכט

פון דער מלחמה־צייט

פון אפרים גאלדשטיין

— 1. —

ס'איז געווען איינע פון די שווערסטע ווינטער־נעכט אין ארץ־ישראל אויף פוסטע און וויסטע פעלדער איז געגאַסען אַ שלאַקס־רעגען, שאַרפע בליצען האָבען מאָמענטענווייז בעלויכטען דעם תוהו ובוהו אַרום און [illegible] דונערען האָבען געקראַכט.

אין ליוזשעס וואַסער און טיפע זומפּען זענען געקראָכען צוויי מענשען. זיי האָבען זיך געהאַלטען פאַר די הענד, כדי זיך נישט צו פערלירען איינער פון אַנדערען און האָבען שווער געזאָפּעט. זיי זענען געגאַנגען איינגעבויגען אין דרייען ווי אונטער גאָר אַ שווערער לאַסט נישט וויסענדיג, וואו די פיס טראָגען זיי.

אַ מאָמענט האָט אַ שאַרפער בליץ בעלויכטען די צוויי פיגורען. דאָס זענען געווען צוויי טערקישע סאָלדאַטען, מיט פעקלעך אויף די פּלייצעס און ביקסען אויף די אַקסלען. זיי זענען געווען אין גאַנצען דורכגעווייקט פונ'ם רעגען, וואָס האָט געגאָסען ווי פון טוליענדער עמער'ס, אויף איין מאָל און צוזאַמען פון די בלענדענדיגע בליצען און הילכיגע דונערען. זיי האָבען אין גאַנצען געציטערט פאַר קעלט און נעץ און זייערע פיס זענען געוואונקען פון איין זומפּ אין אַ צווייטען.

ס'האָט אָבער לאַנג נישט געדויערט און דער גאַס־רעגען איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ דריבנעם רעגענדעל, און דער שטורם מיט'ן רעש פון דונערען האָט צוביסלעך אויפגעהערט.

די צוויי סאָלדאַטען, וואָס האָבען זיך געפיהרט ביי די הענד און זיך נישט געזעהן אין דער שווערער געדיכטער פינסטערניש האָבען זיך אויף אַ ווייל אָפּגעשטעלט.

— דוד — האָט איינער פון זיי געזאָגט פּליטטערענדיג — ווי לאַנג געהן מיר שוין?

— שש... שטיל! מ'קען נישט וויסען, וואָס אַרום אונז טוט זיך — האָט דער צווייטער געענטפערט נאָך שטילער.

— קענסט די געגענד? ווייסט וואו מיר געהן?

— מיר דערווייטערען זיך: אַ שעה געהען מיר און אַ שעה — זיי. אַ שטרעקע פון צוויי שעה ליגט שוין צווישען אונז. נישט ווייט איז אַ יודישען ישוב.

— אָבער, דוד, אפשר כאַפּט מען דיך?

— האָב נישט קיין מורא משה. זיי זענען פערנומען מיט זיך. יעדער איינציגער פון רעגימענט וואָלט אַנטלאָפען אין אַזאַ צייט. ס'וואָלט זיך קיינער נישט געקימערט.

— ששאַ... דוד הערסט?

— וואָס? וואו?... ס'איז גאָרנישט, ס'איז דער ווינד, דער רעגען.

— איך בין דורכגעווייקט, עס ציהט מיך צו דער ערד.

— נו, נו, משה. מיר מוזען געהן ווייטער אויפ'ן באַרג אַרויף. שטאַרק זיך.

— 2. —

זיי האָבען ווידער אָנגעהויבען טאַפּטשען אין די בלאָטעס און טאַפּען אין דער פינסטערניש יעדען שריט, כדי נישט אַריינצופאַלען אין טיפע לעכער אָדער שוץ־גריבער. די פיס זענען זיי שווער געווען און זיי זענען מיט די לעצטע כּוחות געשטיגען אויף אַ באַרג. די בליצען, וואָס זענען זעלטענער געוואָרען, האָבען בעלויכטען פוסטע פערפלייצטע שטרעקעס. די סאָלדאַטען זענען פון צייט צו צייט שטעהן געבליבען, אָפּגעכאַפּט דעם אָטעם, זיך צוגעהערט, אָבער מעהר ווי דעם רעגען און דעם ווינד האָבען זיי נישט געהערט. זיי זענען געשטיגען העכער און ווייטער.

— דוד! — האָט פּלוצלונג משה כמעט אויסגעשריגען מיט אַ פרעהדיגען קול — זעה, דאָרט לייכט זיך עפּעס!

— יאָ, — האָט דוד געזאָגט אַרומקוקענדיג זיך — מיר זענען נישט ווייט פון אַ יודישער קאָלאָניע.

— ביזט זיכער? אפשר עפּעס אַ לאַגער? אפשר גאָר ענגלענדער? מ'שמועסט, אַז ענגלענדער בעוויזען זיך שוין אין דעם געגענד.

— לאָמיר זיך פונדעסטוועגען דערנעהנטערען צו די ליכטלעך — האָט משה געזאָגט ציטערענדיג.

— ביסט גערעכט — האָט דוד געענטפערט — דאָס איז אַ יודישע קאָלאָניע.

זיי זענען איצט געשטאַנען אויפ'ן שפּיץ פון אַ בערגעל און דער וועג צו די ליכטלעך האָט זיי געפיהרט באַרג אַראָפּ. דער דריבנער רעגען האָט באַכאַנאַנד געקאַפּעט אויף זיי, דאָס דונערען און רוישען האָט זיך אָבער אָפּגעשטעלט און ס'איז די סאָלדאַטען געוואָרען אַ קאַפּיטשקע היימליכער.

מיט די לעצטע כּוחות האָבען זיי אָנגעהויבען אַראָפּמאַרשירען פונ'ם באַרג מיט זייערע דורכגעווייקטע מאַנטלען און פּעק, וואָס האָבען זיי מיט מער משא געצויגען צו דער ערד. דאָס ליכט האָט זיי געצויגען, דער אימפּעט האָט זיי געטראָגען און דער געדאַנק, אַז באַלד וועלען זיי זיין אונטער אַ דאַך צווישען יודען האָט זיי צוגעגעבען בעגייסטערונג און פרישע כּוחות.

אין אַ האַלבע שעה אַרום זענען זיי געשטאַנען אין אַ יודישע קליינע קאָלאָניע.

— 3. —

די גאַסען זענען געווען פערפלייצט און איינגעהילט אין טיפער פינסטערניש און טויטער שטילקייט. די הייזער זענען אַלע געווען פערהאַקט, בלויז פון עטליכע קליינע פענסטערלעך און לאַדענס האָט זיך געלויכטען. ביידע זענען צוגעגאַנגען צום ערשטען הויז פון וואַנען עס האָט זיך געלויכטען און אָפּגעקלאַפּט מיט דעם רוקען פון אַ ביקס אין טיר.

פון אינעווייניג האָט געפרעגט אַ צושראָקענע מענער־שטימע:

— ווער איז?

— עפענט! — האָבען ביידע סאָלדאַטען געשריגען אין איין קול ווייל דאָס דומפּע שיסעריי האָט זיך ווידער געהערט פון ווייט.

— אָבער ווער איז? — האָט די זעלבע צושראָקענע מענער־שטים ווידער געפרעגט.

— יודען! שמע ישראל! עפענט!

פון אינעווייניג האָט זיך אַ ריגעל פונאַנדערגערוקט און די טיר האָט זיך געעפענט. אויף דער שוועל איז געשטאַנען אַ מיטעל־יעהריגער יוד, מיט אַ קיילעכדיג בלאָנד־בערדעל און גרויסע צושראָקענע אויגען.

— ווער זענט איהר? — האָט ער געפרעגט ערשטוינט און דערשראָקען, קוקענדיג אויף די צוויי דורכגעווייקטע, מידע און צובראָכענע כאַל[illegible]ען אויף וועמענס פנים'ער, צוקרימטע און ליידענדע, דאָס ליכט פון שטוב איז געפאַלען.

— פרעגט נישט, לאָזט אונז אַריין איידער מיר פאַלען אַוועק — איז געווען דער ענטפער.

דער בלאָנדער יוד האָט זיי אַריינגעלאָזט און באַלד ווידער פערריגעלט די טיר.

אין דעם גרויסען קלאָיסטישען צימער איז געווען ליכטיג און וואַרים. אויפ'ן טיש איז געשטאַנען אַ נאַפט־לאָמפּ און אויף דער וואַנט ביי דער טיר האָט נאָך געצאַנקט עטליכע אייל־לעמפּלעך, איינ'ם חנוכה־לאָמפּ. ביים טיש איז געזעסען אַ מיטעל־יאָהריגע פרוי מיט אַ האַנד־אַרבייט און דריי קינדער אַרום איהר. זיי האָבען זיך צונויפגעקאָטשעט פאַר שרעק, דערזעהענדיג די צוויי משונה'דיגע ברואים, און דאָס בלייענע דריידעל מיט וועלכען די קינדער האָבען זיך געשפּילט איז געבליבען ליגען אויפ'ן טיש אומבעוועגליך.

די סאָלדאַטען האָבען פון זיך באַלד אַראָפּגעוואָרפען זייערע פעק און נאַסע שווערע מאַנטלען, אַוועקגעשטעלט די ביקסען און זיך אַנידערגעוואָרפען אויף אַ קורצע הילצערנע באַנק, וואָס איז געשטאַנען ביים וואַנד.

— זייט נישט אַזוי איבערגעשראָקען — האָט זיך אָנגערופען דער עלטערער פון ביידע סאָלדאַטען, דוד — איך און מיין ברודער זענען יודען פון ירושלים. מיר ווייסען, אַז היינט־מאָרגען וועלען די ענגלענדער שוין זיין דאָ אין די מקומות, זענען מיר דעריבער אַנטלאָפען פון אונזער רעגימענט, וואָס איז היינט אָפּגעטראָטען פון די געגענדען, תחילת באַכט איינ'ם שלאַקס־רעגען.

— אָבער, סטייטש — האָט געזאָגט דער גאָר מעהר דערשראָקענער קאָלאָניסט — ס'איז דאָך אַ סכנה...

— נישטאָ קיין שום סכנות — האָט דוד שאַרף אָפּגעהאַקט דעם יודען — די טערקען וועלען שוין אַהער נישט צוריקקומען, זיי זענען אַוועק פון דאַנען אויף אייביג און מיר זענען נישט מחויב מיט זיי מיטצוגעהן. גענוג פערגאָסען אונזער בלוט אומזיסט, נישט געווען פאַר וועמען!

ביי די דאָזיגע ווערטער, וואָס זענען גערעדט געוואָרען אין יודיש און מיט פעסטער איבערצייגונג, האָט זיך די גאַנצע שטוב בערוהיגט. די קינדער האָבען זיך ווידער גענומען שפּילען מיט'ן בלייענע דריידעל און די בלייכע צושראָקענע בעל־הבית'טע איז צוגעגאַנגען נעהנטער צו די סאָלדאַטען.

— רוקט זיך צו צום טיש, וועט איהר טרינקען הייסע טיי און עפּעס עסען — האָט די פרוי געזאָגט מיט גרויס רחמנות קוקענדיג אויף די דורכגעפרוירענע אויסגעמוטשעטע ביידע.

— אָט דאָס איז טאַקע אַ פּלאַן! — האָט זיך אָנגעכאַפּט משה מיט גרויס פרייד.

— 4. —

די משפּחה מיט די סאָלדאַטען האָבען זיך אַרומגעזעצט אַרום טיש אויף וועלכען אַ הייסער סאַמאָוואַר איז געשטאַנען. די דורכגעפרוירענע סאָלדאַטען האָבען זשעדנע געזשלאָקעט די גלעזער טיי און צוגעביסען מיט שוואַרץ ברויט, וואָס האָט זיך זיי געקרישעלט צווישען די ציין. פּלוצלונג האָט זיך דערהערט די דומפּע שיסעריי. נאָר שוין אַ סך נעהנטער. איצט האָט מען עס שוין דייטליך געהערט, אַפילו אין שטוב אונטער דער פערריגעלטער טיר.

— פון וואַנען זאָל מען עס שיסען? — האָט געפרעגט דער בעל־הבית מיט קלאַפּעריגע ציין.

— טערקען זענען דאָס נישט! — האָט געזאָגט דוד מיט זיכערקייט.

— ווער־זשע דען?

— ענגלענדער!

ווען די שיסערייען האָבען זיך ווידער געהערט פון ווייטען, האָבען די סאָלדאַטען געראַטען אויסצולעשען די ליכט און זיך לייגען שלאָפען.

אַ לאַנגע צייט האָבען די מענער נישט געקענט צומאַכען אַן אויג. די שיסערייען האָבען איב גאַנצען אויפגעהערט, נאָר דער ווינד און דאָס דראָבנע רעגענדעל האָבען אַנגעמאַכט אַ שטיקעל רעש אין דרויסען. דער מלאך פון שלאָף האָט אָבער אַלעמען בעזיגט און די ערשטע זענען אַריינגעפאַלען אין אַ שווערען שלאָף טאַקע די סאָלדאַטען אַליין.

גאַנץ פריה, ווען מ'האָט די טיר געעפענט, איז דער פרייער פעלד אַנטקעגען הויז געווען בעדעקט מיט ביידלעך, פערד, שווערע קאַנאָנען.

— די ענגלענדער זענען דאָ! — האָבען קאָלאָניסטען געשריגען. זיי זענען געקומען אין דער רעגענדיגער קאַלטער חנוכה־נאַכט.

די חשמונאים

(ענדע פון דער 8. זייט).

פון דעם דאָזיגען כהן־גדול האָט חתונה געהאַט מיט סנבלט'ס אַ טאָכטער.

סנבלט און טוביה זענען, אלזא, אַליין געווען גוטע און חשוב'ע יודען און האָבען דעריבער בשום אופן נישט געקאָנט האָבען די כוונה צו טון יודען שלעכטס. זיי זענען בלויז געווען קעגנער פון נחמיה'ן. זיי, אַלס פיהרער פון די ארץ־ישראל'דיגע יודען, האָבען נישט געוואָלט, אַז פרעמדע יודען פון די ווייטע גלות־לענדער זאָלען קומען זיי זאָגען דעות און איינפיהרען אַ נייע אָרדענונג ביי זיי.

נחמיה און סנבלט האָבען פאָרגעשטעלט מיט זיך צוויי גאַנץ פערשידענע ריכטונגען אין דעם יודישען לעבען פון ארץ־ישראל אין יענער צייט. נחמיה און זיינע חברים, די פרומע יודען פון גלות. האָבען געוואָלט אַן אָפּגעזונדערטע יודישע געמיינדע אין יהודה, אַ קליינע געמיינדע פון גאַנצע, פולע און עכטע יודען, וועלכע זאָלען לעבען אָפּגעשיידט פון די גוים און די האַלבע גוים אַרום. סנבלט, אָבער, און זיינע אנהענגער האָבען קעגנטיג געוואָלט, אַז עס זאָלען זיך פעראייניגען אַלע יודען פון ארץ־ישראל. די יודען פון יהודה מיט די יודען פון דער אַמאָליגער מלכות־ישראל, כדי זיי זאָלען צוזאַמען פאָרשטעלען מיט זיך אַ שטאַרקע קראַפט, אַ גרויסע געמיינדע. אָט צו דעם, צו אַ נייער פעראייניגונג צווישען יהודה און ישראל, האָבען אויך געשטרעבט אַ סך נביאים פון יענער צייט, און דעריבער טאַקע זענען די נביאים פון ירושלים געווען געגען נחמיה'ן (נחמיה, קאַפּיטעל 6, פּסוק 14).

געזיגט האָט נחמיה'ס ריכטונג, און סנבלט און טוביה זענען געבליבען רשעים פאַר די שפּעטערדיגע צייטען. עס האָבען געזיגט די חשמונאים, און די העלעניזירטע יודען זענען געבליבען אָפּגעשטעמפּעלט אַלס אַסימילאַטאָרען און פערראַטער. עס האָט שפּעטער געזיגט די ריכטונג פון די פרושים, און דער דורכשניטליכער יודישער למדן האַלט ביז היינט די צדוקים פאַר „מינים" און אַפּיקורסים, פאַר יודען, וועלכע זענען אַרויס פון גוטען וועג.

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלביאַנע 4, טעל. 90־216
ספּעציאַל־אַרצט פאַר הויט־ און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער־שוועכע. אַלע אַרט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—2 און פון 5—9 אָווענד.
בעזונדער וואַרטע־צימער פאַר פרויען.

ר. איזראעל

משפּחות אין פלאַמען

סענסאַציאָנעלער ראָמאַן פון יודישען פאַמיליען־לעבען

(50

— איך זעה, האָט מאַקס איבערגעריסען די שטילקייט, אַז מיין ערצעהלונג האָט אויף אייך געמאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק, אפשר איז אמת, אַז איך האָב אייך דאָס צו פּלוצלונג דערצעהלט, אָבער איך האָב שוין נישט געקענט אויסהאַלטען, אַזוי ווי פריהער האָט אין מיר געשטעקט אַ דיבוק, וועלכער האָט מיך געטריבען צו אַ לייכטזיניגען לעבען אויסצונוצען כל'ערליי תאוות אין דער וועלט, אַזוי בין איך איצט אַ גאַנץ אַנדערער מענש געוואָרען, איך וואָלט געוואָלט נעהמען אויף זיך עפּעס אַ תשובה, וואָלט געוואָלט מיט עפּעס אָפּקויפען מיינע זינד און גאַנץ בעזונדערס די שווערע זינד וואָס איך בין בעגאַנגען געגען מרימען, די ריינע אונשולדיגע, ביז דעם מאָמענט ווען איך האָב זיך צו איהר צוגעריהרט.

— אָבער לאָזט מיך קומען צו זיך, האָט די רביצין פּלוצלונג איבערגעשלאָסען מאַקסן זיינע רייד, לאָזט מיך אַ מינוט נאָכטראַכטען וועגען וואָס ס'האַנדעלט זיך.

מאַקס איז שטיל געבליבען און די רביצין, אַרומקוקענדיג זיך ווי זי וואָלט זיך געוואָלט איבערצייגען, צי קיינער איז נישט פערהאַן, האָט זי געזאָגט:

— איך האָב אייך אויפמערקזאַם אויסגעהערט, אייער ערצעהלונג האָט ווירקליך געמאַכט אויף מיר אַ שווערען איינדרוק, איהר קענט דאָס אַליין פערשטעהען, אָבער איצט מוזט איהר מיך לאָזען אַליין און געבען מיר אַביסעל צייט דאָס אַלץ איבערצוקייען, איבערצוטראַכטען און אָנצונעהמען אַ בעשלוס.

— האָב איך אויף עפּעס צו האָפען, האָט מאַקס געפרעגט.

— איך גיב נישט קיין קאָנקרעטען ענטפער, ווייל איך ווייס נאָך אַליין נישט וואָס צו ענטפערען, איבעריגענס איז דאָך דער גאַנצער ענין איצט נישט שטאַרק אַקטועל, מיין ערשטע זאָרג איז איצט, אַז מרים זאָל געזונד ווערען און ערשט דאַן וועלען מיר קענען רעדען וועגען עפּעס אַנדערש.

— אָבער איך וואָלט געוואָלט, אַז דער ענין זאָל ווי אַמשנעלסטען ערלעדיגט ווערען.

— נישט פריהער ווי מרים וועט געזונד ווערען האָט די רביצין קורץ געענטפערט. מאַקס איז אַוועק געגאַנגען, אין דער טיר האָט ער זיך אָנגעשטויסען אויף עפּעס אַ מאָדנע בריאה. אַ פערשוין מיט אַ געלען צעקניטשטען פנים, אין אַ פאַר הויכע שטיוועל, מיט אַ וועליסאַפּערען־היטעל, כמעט איבער די אויערען. מאַקס האָט אויסגעמיטען דעם פערשוין, ער האָט זיך שטאַרק געוואונדערט, ווי ס'קומט אַזאַ פערשוין צו דער רביצין אין שטוב. איבעריגענס וואָס איז דאָס זיין עסק?

דער פערשוין איז דערווייל געבליבען שטיין אין קאָרידאָר אַז ווהיות קיינער האָט זיך נישט בעוויזען, ווייל קיינער האָט נישט געוואוסט אַז ס'איז ווער פערהאַן אין קאָרידאָר, האָט דער אומבעקאַנטער אַ הוסט געגעבען, כדי צו געבען צו וויסען אַז ער וואַרט אין קאָרידאָר.

דאָס דינסטמיידעל האָט געעפענט די טיר פון דער קיך און דערזעהען דעם פערשוין וועלכער איז נישט דרייסט געשטאַנען און אַראָפּגעכאַפּט דאָס היטעל פון קאָפּ. דאָס דינסטמיידעל האָט געמיינט אַז דאָס איז אַ בעטלער און האָט איהם געוואָלט אָפּפערטיגען מיט אַ שטיקעל ברויט.

דער פערשוין האָט צוריקגעצויגען די האַנד און געזאָגט:

— איך בין נישט קיין בעטלער, איך בין דאָ אַהערגעקומען מיט אַ בריף.

— מיט אַ בריף? האָט דאָס נייגעריגע מיידעל זיך שוין אָפּגעשטעלט געבען דעם שליח.

— מיט אַ בריף גאָר? פון וועמען!? צו וועמען.

— ווער זענט איהר דאָ? האָט דער פערשוין געפרעגט מיט אַ הייזעריגער שטים.

— איך בין דאָ אַ דינסטמיידעל.

— אַ קוכטע? האָב איך נישט מיט אייך וואָס צו רעדען. דאָס איז נישט קיין ענין פאַר קיין קוכטעס. איך דאַרף האָבען די מאַדאַם, אויב דאָ איז פערהאַן אַזאַלכע.

דאָס דינסטמיידעל האָט פערדעכטיגט אָנגעקוקט דעם פערשוין און אָנגעהויבען מורא צו בעקומען פאַר איהם. יענער האָט זיך אָבער דערפון גאָרנישט געמאַכט און געזאָגט:

— אַלזאָ, שנעל, ס'איז נישט געזונד אַז איך זאָל דאָ לאַנג פערבלייבען איך דאַרף אָפּגעבען אַ בריף און זיך ציהען פון דאַנען.

דאָס דינסטמיידעל האָט געעפענט די טיר פון שכנותדיגען צימער, נישט אַראָפּלאָזענדיג די אויגען פון דעם פערשוין, אין קאָרידאָר איז גלייך אַריינגעקומען די רביצין.

דער פערשוין האָט זיך טיף פערנויגט און געפרעגט:

— איז דאָ ביי אייך אַ פריילין מרים ווייספעלד?

— רבונו של עולם, האָט די רביצין זיך געטראַכט, וואָס קומט דאָ היינט פאָר?

— וואָס האָט איהר געוואָלט?

— איך האָב פאַר איהר אַ בריף.

— ווער האָט אייך געזאָגט, אַז זי וואוינט דאָ?

— איך בין געווען ביי איהר אינדערהיים, האָט מען מיר געזאָגט, אַז זי געפינט זיך דאָ, בין איך אַהערגעקומען.

— פון וועמען האָט איהר פאַר איהר אַ בריף?

— איך וואָלט זיך געוואָלט זעהען מיט דער פריילין אַליין און איהר אייגענהענדיג איבערגעבען דעם בריף.

— דאָס פריילין איז שטאַרק קראַנק און זי קען ביי אייך אייגענהענדיג נישט איבערנעהמען דעם בריף.

— וואָס זאָל איך איצט טון, ווער איז אַזוי קלוג, (אַז ער זאָל פערשטעהען וואָס איך האָב צו טון.

דער אומבעקאַנטער, פערדעכטיגער פערשוין האָט אַ פייף געגעבען און זיך אַ קלאַפּ געגעבען אין שטערן.

— איז דאָס אַ נויטיגער בריף, האָט די רביצין מיט שרעק געפרעגט.

— ווי איך ווייס, איז דער בריף זעהר נויטיג, דאָס איז אַ „גריפּס".

— אַ וואָס? האָט די רביצין נישט פערשטאַנען.

— אַ „גריפּס" פון תפיסה האָב איך פאַר איהר געבראַכט.

די רביצין איז געווען אַנ'ערנסט דערשראָקען, זי האָט נישט געוואוסט וואָס זי זאָל טון, כדי וואָס שנעלער פטור צו ווערען פון דעם דאָזיגען נישט־סימפּאַטישען פערשוין.

(פאָרטזעצונג קומט)

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג
כד
23
כסלו תרצ"ג

דעצעמבער
זון-אויפגאנג 7.44
זון-אונטערגאנג 3.26
ליכט-צינדען: 3,07

קוכטשאק איז א רויבער

ער האט אויסגעפיהרט בעוואפענטע רויב-אנפאלען

סענסאציאנעלע רעזולטאטען פון דער אויספארשונג וועגען די באמבעס אטענטאטען ביי דער וואיעוואדזטווע און מאגיסטראט

(2) אין שייכות מיט די ארעסטען אינם קארטעל ז. ז. פ. דערוויסען מיר זיך ווייטער א רייה פרטים בנוגע דער פערגאנגענהייט פוג'ם געוו. פרעזעס פון קארטעל ראמאן קוכטשיאק און וועגען זיין טעטיגקייט אין קארטעל.

אין יאהר 1920 איז קוכטשיאק געווען אויפן פראנט, אלס סאניטאר.

אין מיליטער איז ער ארייין אין יאהר 1919 אלס א פרייוויליגער, און איז צוגעטיילט געווארען צום מינסקער פיעכאטע-פולק.

שפעטער שוין, אלס סאניטאר - פלוטאנאווי, נאכן איינגעהמען ווילנא דורכן גענ. זשעליגאווסקי, האט ער געהאט א פראצעס וועגען א זעהר דראסטישען ענין.

דער לאקאל פון קארטעל אויף דער גדאנסקא גאס איז געדונגען געווארען אין יאהר 1926 פאר א סומע פון 5000 זל. וואס איז דערהאלטען געווארען פון ווארשא, פון ארבייטער-ארגאניזאציעס.

פון דאן אן האט מען שוין נישט געצאהלט קיין דירה-געלד, און קוים האט מען עס געמאהנט — דער מיטאינהאבער פונם הויז, צי דער אדמיניסטראטאר — האט מען זיי געסטראשעט, אז אויב זיי וועלען אנגעבען אויף אנ'עקסמיסיע, וועט מען זיי — „בעת עס וועט זיך ענדערען" — צושטעלע צום וועגטעל...

די פאליציי-מאכט פיהרט ווייטער די אויספארשונג, וועלכע וועט וואהרשיינליך פערענדיגט ווערען דעם 27 ד. ח.

עטליכע פערזאן, וואס זענען ארעסטירט געווארען נאכ'ן פערהאלטען קוכטשאק'ן מיט זיינע „מקורב ם", זענען נאך אנ'עטליך-טאגיגען פערהער ארויסגעלאזט געווארען אויף דער פריי.

ס'איז אויך פערהערט געווארען א גאנצע רייה פראפעסיאנעלע טוער, פון פערשידענע פאליטישע גרופירונגען. און אין די וואוינונגען פון אלע ארעסטירטע זענען אדורכגעפיהרט געווארען רעוויזיעס.

א געוויסע סענסאציע שטעלט מיט זיך פאר דער פרט, וואס צווישען די ארעסטירטע געפינען זיך עטליכע שטאטישע בעאמטע, וואס פערנעהמען ערנסטע פאסטענס אין דעם לאדזער מאגיסטראט.

בכלל איז בעקאנט, אז קוכטשיאק פלעגט אפט ארגאנזשירען „קהל'שע הוליאנקעס" מיט'ן א טייל פון זיינע חברים.

ס'איז אויך ידוע, אז ער פלעגט האבען גאנץ פיינע הכנסות פון מיטגלידס-בייטראג.

מען רעכענט, אז דער פראצעס, וואס וועט מסתמא פארקומען סוף יאנואר ק. י. וועט זיין סענסאציאנעל נישט נאר פאר לאדז, נאר פאר'ן גאנצען לאנד.

* * *

(א) ווי די ווייטערדיגע אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, איז דער אטענטאט אויסגעפיהרט געווארען אויף פאלגענדען אופן:

דעם 13-טען ד. ח. אין דערפריה האט זשיטעלסקי און ווישניעווסקי בעקומען די באמבעס פון קוכטשאק'ן אין לאקאל פון קארטעל אויף גדאנסקא 40, פון וואנען זיי זענען אוועק צום פארקען פון דער וואיעוואדזטווע, וואס געפינט זיך נעבען דער סטאדאלניאנע, ווישניעווסקי האט דאן די באמבע אוועקגעלעגט אונטער דער מויער.

צופעליג איז אדורכגעגאנגען די יודישע פרוי מילאוואף, וועלכע האט די באמבע אויפגעהויבען, און דא איז געשעהען דער אויפרייס, פון וואס די פרוי איז, ווי בעוואוסט, דער'הרג'עט געווארען אויפ'ן ארט.

אויף צו לעגען די באמבע אין מאגיסטראט זענען בעשטימט געווארען קלימטשאק און בענאשעק. די באמבע האט זיי געגעבען וו שניעווסקי דעם 13-טען ד.ח. אינדערפריה אויף רוג פיעטרקאווער און זשעלאנא. קלימטשאק איז דאן געשטאנען עטליכע צעהנדליג טריט פון מאגיסטראט און געווארט אויפ'ן אויפרייס. (ווי בעוואוסט, האט די באמבע צום גליק נישט אויפגעריסען).

אזוי ארום איז א דאנק דער ענערגישער אקציע פון דער פאליציי געלונגען די גאנצע טעראריסטען-באנדע צו ארעסטירען.

די ווייטערע אויספארשונג האט געגעבען א סענסאציאנעלע ענטדעקונג. ס'איז נעמליך פעסטגעשטעלט געווארען, אז קוכטשאק מיט זיינע נאהענטע חברים זענען געפעהרליכע באנדיטען, וועלכע האבען מיט רעוואלווערען אין די הענד, אויסגעפיהרט רויב-אנפאלען. צווישען אנדערע, האבען זיי דעם 17-טען יוני 1931, אויסגעפיהרט א רויב-אנפאל אויפן אינקאסענט פון דער פירמע „קארל קרעניגג" וואו זיי האבען דאן צוגערויבט א גרויסע סומע געלד, וואס איז בעשטימט געווען אויף דער אויסצאהלונג פאר די ארבייטער. די באנדיטען איז דאן געלונגען צו אנטלויפען.

די אויספארשונג ווערט ווייטער געפיהרט, ס'איז צו ערווארטען ווייטערע סענסאציאנעלע רעוועלאציעס.

ער האט חרטה אויפ'ן שידוך

מאהנט מען ביי איהם געריכטליך 105 זלאטעס — נישט מעהר... פאר אכילה

(2) והמעשה שהיה כך היה:

וואר-ום ס'איז דא' א' הארבע קש'א — ווי קומט עס, וואס דער 28-יעהריגער יצחק קאפעל'אוויטש (ראקיטשינער 43) איז אנגעקלאגט געווארען פון דער העלער הויט פון דעם שפייז-געוועלבער משה ראזענבערג (ראקיטשינער 53) אין געריכט אריין, באשר בכן איהם קומט — „ווייסגע ענט" 105 זלאטעס פאר'ן עסען און טרינקען ביי איהם?

לאז זיך אויס, אז קאפעלאוויטש האט פאר'ן רייבטער דערציילט פאלגענדעס:

ראזענבערג איז געווען א יוד אנ'אביון, וואס האט געהאנדעלט אין א ביידעל.

צרות האט איהם ראזענבערג'ן נישט גע — פעהלט, און די ארימקייט איז געווען ער אין לשער.

האט אבער דערזעלבער ראזענבערג, חוץ'ן אל טען דלות, א זעהר שיינע יונגע 17-יעהריגע טאכטער — סאלטשעלע.

און מחמת סימפאטיע צו דער דאזיגער יוידקליך-סימפאטישער מיידעל, האט קאפעלאוויטש, — א זוהן פון פערמעגליכע עלטערען — גענ אלטען איהר פאטער צו עסען א שפייז-געוועלבעל.

דייענדיג בעטראכט אלס חתן איז ער געווען אן אפטער אריינגייער ביי די ראזענבערגס וואו מען האט איהם מכבד געווען מיט טיי, מיט קיכלעך וכדומה גוטע זאכען.

אין א צייט שפעטער נאך עטליכע חדשים, האט זיך קאפעלאוויטש איבערצייגט פון דער דעה חתונה צו האבען מיט סאליען, און דער יבער דאס דער פאטער איהער בעשלאסען זיך נוקם צו זיין פאר דער טאכטער'ס עולה און אויסרעדע ווידיג פונקט אויף דער האהר, וויפיל דער „יונג האט אנגעקאכט" — האט ער איהם אנגעקלאגט אין געריכט.

דאס געריכט האט געסקנט, אז די אנקלאגע איז א נישט-בעגרינדעטע און די אנקלאגע אבגעווארפען.

—=§§§[]§§=—

די באלעבאסטע האט געשאטעוועט

און סוף כל סוף געכאפט דעם גנב

(2) אין דעם הויז ראזוואדאווסקא 8 זענען די לעצטע חדשים פארגעקומען סיסטעמאטישע גנבות.

די באלעבאסטע פונ'ם הויז איטמא פאלאצקא האט זיך אונטערגענומען צו כאפען דעם גנב, און דעם 7 דעצעמבער ה. י. האט זי טאקע געכאפט איינעם א יונגענמאן דעם 28-יאהריגען אברהם מרדכי זשעזקאוויטש (אהן א בעשטימטען וואוינארט), וועלכער איז ארומגעגאנגען איבער די טרעפען פונ'ם הויז און געמאכט וואקס-אבדרוקען פון די שליסלען.

נעבעך האט זשעזקאוויטש בעקומען אנדערהאלבען יאהר טורמע.

אויסצאהלונג פון אונטערשטיצונגען פאר ארבייטסלאזע

פאר'ן חודש דעצעמבער 1932 וועט פאר קומען:

היינט פרייטאג, דעם 23 דעצעמבער, די ליטערעס:

NOPR STUWZŻ

די טעטיגקייט פון די פריוואטע בענק פאר די חגאות

(אג) היינט וועלען אלע פריוואטע און מלוכה בענק זיין טעטיג נארמאל. מארגען, שבת, וועלען די פריוואטע בענק זיין טעטיג נאר ביז 11 א זייגער פארמיטאג.

בענק פאלסקי אין בענק גאספאדארסטווא קראיאוועגא וועלען שבת זיין טעטיג נאר ביז 10 א זייגער אינדערפריה.

אלע טרעפען מיר זיך היינט, פרייטאג און מארגען, שבת אין קינא „ראקיעטא" שיענקיעוויטש 40 אויפ'ן נייעם א"י-דיגן קלאנג-פילם

„דאס נייע ארץ-ישראל"

דארט זעהט מען דאס יודישע לעבען אין ארץ-ישראל

עס וועט נישט זיין קיין פאר-יום-טוב'דיגער איבעררייס אין די פאבריקען

(2) ווי מיר דערוויסען זיך, וועט היי-יאהר, מחמת דער בעגרעניצטער ארבייט אין כמעט אלע פאבריקען, נישט זיין קיין הפסקה אין דער ארבייט, אין דער ערב-יום-טוב-צייט.

איבעררייס אין דעם משאות-פערקעהר אויף די באהנען

(2) דאס קאמוניקאציע - מיניסטעריום האט ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג, אז אויף דער צייט פון די חגאות זאל אויף די מלוכה-באהנען איבערגעריסען ווערען דער פערקעהר פון די משאות-צוגען פון 4 נ.מ. דעם 24 ד.ח. ביז 6 א זייגער ד. 25 ד.ח.

די משאות-וואגאנען, וואס וועלען אויפן משך פון דער דאזיגער צייט פערהאלטען ווערען אין וועג, וועלען אפגעהיט ווערען פאר גנבות.

יודיש טעאטער „סקאלא"
שרודמיעסקא 15

גאסטשפילען פון דער בעריהמטער ארטיסטין
מאלי פיקאָן
אין דער בעליבטער ארטיסט און זינגער
הערמאן פעניגשטיין

צוזאמען מיט די ארטיסטען: בערטא זאסלאווסקא. עווא שטאקפעדער. ליזא שלאסבערג, סאניא בעזמאן. לעאן נעטליכערמאן. קארל צימבאליסט. אהרן אייזענבערג, דוד האמבורגער, יוסף נייווירט א. א.

היינט, פרייטאג, דעם 23-טען. 9 אווענד, מארגען, שבת, דעם 24-טען 4 נאכמ. (צו ביליגע פרייזען) און זונטאג, דעם 25-טען, 9 אווענד

פייערליכע פרעמיערע!

צום ערשטען מאל אין לאדז! די וואונדערבארע אפערעטע אין 3 אקטען פון י. נאנער

דאס ציגיינער-מיידל

נייע אויסשטאטונג! — רייכע קאסטיומען!
— 25 נומערן געזאנג און טענץ 25 —
כאר! ציגיינער-מוזיק, ציגיינער-טענץ, — ציגיינער-ראמאנסען. — באלעט!

אכטונג: שבת אוונט ווערט נישט געשפילט

רעזשיסער: ק. צימבאליסט. טעכנ. לייטונג: ס. גוטמאן.
דירינענט: ל. זעלמאן. סופלאר: מ. אייזענבערג.
באלעטמייסטער: לואים לואיסאף. — בילעטען אין קאסע פון טעאטער „סקאלא"

צום קארנאוואל

עמפפעהלט דעם גרעסטען אויסוואהל פון אלערליי
פערפומען
אין- און אויסלענדישע
ווי אויך אלערליי
קאסמעטיק

די מאדערנסטע פערפומעריע
J. DRUKIER
5 Zawadzka 5, tel. 175-92.
פאר אנגראסיסטען ספעציעלער ראבאט!
הורט און דעטייל! קאנקורענץ-פרייזען!

ניייע פרובען צו שאפען א זאקען-קארטעל

(אג) די זאקען-בראנזשע געהערט אין לאדז צו די בראנזשעס, וואס האבען זיך אמייסטען בעמיהט צו סאנירען די לאגע. וואס הערשט אין דער דאזיגער בראנזשע. עס זענען איבערגעווארפען א רייהע פראיעקטען, וואס האבען דעם ציל צו שאפען א ארגאניזאציע, וואס זאל זיך מיט דער דאזיגער סאנירונג פארנעהמען.

ווי מיר דערוויסען זיך איז לעצטענס פאר-געקומען א רייהע קאנפערענצען אין וועלכע עס האבען זיך בעטייליגט פארשטעהער פון די פערשידענע זאקען-פירמעס און עס איז ארומגערעדט געווארען די פראגע וועגען שאפען א זאקען-קארטעל, זייט צוויי וואכען ווי עס פיהרען זיך שוין אונטערהאנדלונגען וועגען דער דאזיגער פראגע. אבער דערוויייל אהן רעזולטאט. די לעצטע אפוזיציע-שוועריגקייטען האבען זיך אבער זעהר שטארק אפגערופען אויף דער פינאנציעלער לאגע פון איי-ניגע היגע גרעסערע זאקען פאבריקען און אין שיכות דערמיט האט זיך וויטער געשטארקט די טענדענץ צו שאפען א קארטעל פון די זאקען פאבריקען.

דאסן"עארץ ישראל

אין קינא „ראקיעטא" שיענקיעוויטש 40

היינט, פרייטאג, פון 4 ביז 11 אוו.

מארגען, שבת, פון 11 פריה ביז 6 אוו.

איבערגעטראגען א שטייער אמט

(אג) דער צוועלפטער שטייער אמט איז דעם 19 ד. ח. איבערגעטראגען געווארען פון דעם ביז-איצטיגען לאקאל אויף מאניושקי 4 אין א נייעם לאקאל אויף שענקעוויטשא 100

ערב-חגא צדקה פאר די ארימסטע פון לאדז

(2) אוגאפהעניגיג פון דער אקציע צו העלפען די ארבייטסלאזע, וואס ווערט אדורכגעפיהרט דורך'ן וואיעוואודזשע-קאמיטעט פאר ארבייטסלאזיקייט – ענינים, האט די אפטיילונג פאר געזעלשאפטליכער שוץ ביי דער וואיעוואודזטווע, אויסנוצענדיג די קרעדיטען, וואס זענען אסיגנירט געווארען דורכ'ן פרעמיער פריסטאר — ארגאניזירט א ספעציעלע הילף פאר די ארימסטע אויף דער צייט פון די חגאות.

צו דעם צוועק איז צונויפגעשטעלט געווארען א רשימה פון די ארימסטע לאדזער אויף וועלכער עס פיגורירען 3000 נעמען.

ס'זענען אויך גלייכצייטיג איינגעקויפט געווארען כל'ערליי שפייז-פראדוקטען פאר 30000 זל. וועלכע ווערען צווישען אט די ארימסטע פונאנדער געטיילט ווערען.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט בייאנכט דיזשורירען: י קאפראווסקי (נאוואמייסקא 15), ס. טראווקאווסקא (בזשעזשינער 56) מ. ראזענבלום (שרודמיעיסקא 21), מ. בארטאשעווסקי (פיעטרקאווער 95), י. קלופפא (קאנטנא 54) ל. טשינסקי (ראקיטשינער 53).

פאסט, טראמווייען, פינ. אמטען קר. קאסע

ווען און ווי אזוי וועלען טעטיג זיין אין די חגאות

אין צוזאמענהאנג מיט די אנקומענדיגע חגאות, וועלען די פינאנץ-אמטען זיין טעטיג: שבת, דעם 24טען ד.ח. ביז 12 מיטאג. דערמיט וועט די ארבייט איבערגעריסען ווערען ביז'ן קומענדיגען דינסטאג.

אויף דער פאסט וועט שבת אנגענומען ווערען פאקעטען א.דגל. ביז 5 נאכמיטאג. דעמזעלבען טאג וועלען די בריף אפגעגעבען ווערען צוויי מאל. דעם 25 און 26 וועט די פאסט איינגאנצען נישט זיין טעטיג. דעם 26-טען פון 9 ביז 11 פארמ. וועט ארויסגעגעבען ווערען קארעספאנדענץ און צייטונגען פון די קעסטלעך אויף דער פאסט. דער טעלעגראף און טעלעפאן וועט זיין טעטיג בא'רמאל.

די טראמוואיען וועלען זיך אומקעהרען אין דער רעמיזע שבת דעם 24-טען 8 אווענד. דער פער-קעהר וועט בעגייט ווערען זונטאג דעם 25-טען 1 מיטאג.

אויף די אונטערשטעטישע טראמוואיען, וועט דער פערקעהר איינגאנצען נישט איבערגעריסען ווער-רען.

דאס קריידגעריכט וועט נישט טעטיג זיין פון מארגען, שבת, ביז דינסטאג.

אין דער קראנקען-קאסע וועלען דעם 24-טען ד.ח. אלע אפטיילונגען און ביוראס זיין טעטיג ביז 12 מיטאג. שפעטער ביז דינסטאג וועלען טעטיג זיין נאר די פאגאטאוויע פאר קימפעטארינס און צו שווערע פארפאלען. דעם 26 פון 9 ביז 1 פארמ. וועלען אויפגענומען ווערען שווער-קראנקע פון א ספעציעלען בעאמטען, וועלכער וועט דיזשורירען אין דער לעטשניצע קאראלא 28.

די אפטייקען וועלען דעם 24 זיין טעטיג ביז 6 אווענד, פון 6 ביז 8 אווענד וועט דיזשורירען א ספעציעלער דיזשורנע, דעם 25-טען וועט די אפטייק איינגאנצען נישט טעטיג זיין, דעם 26-טען וועט זיין א דיזשור.

פריוואטע אפטייקען וועלען זיין טעטיג נאר מאל. געוועלבער און געשעפטס-לאקאלען וועלען אפען זיין דעם 24-טען נאר ביז 6 אווענד.

פון האנדעלס-געריכט

אקצ. געז. „דאבושינקא" בעט א „נאדזור"

די אקצ. געז. „דאבושינקא". אפרעטור און פארבעריי אין פאביאניץ, האט זיך געווענדעט צום געריכט מיט א ביטע וועגען א „נאדזור".

דער בילאנס אויפ'ן 31-טען אקטאבער 1932 שליסט זיך מיט דער סומע פון 6.436.269.50 זל. די ביטע וועט בעטראכט ווערען אין יאנואר 1933.

* * *

דאס אפעלאציע-געריכט האט בעשטעטיגט דעם רעגולאציע-אפמאך צווישען דער פירמע „מאיר שטראך" (ציגעל-גאס 38) מיט די בעלי-חובות.

דאס לאדזער געריכט האט בשעתו דעם רע-גולאציע-פארשלאג אויף 15 פראצ. אפגעזאגט.

די ערשטע ראטע 5 פראצ. ווערט פעליג דעם 12-טען סעפטעמבער 1933.

3 „פאפוגייען" מיט רעוואלווערען איז די הענד

פיהרען אויס א באנדיטען-אנפאל און רויבען צו... 1 זל

(א) אין דארף פעליקסוב, היגער פעטריקאוו, האבען 3 באנדיטען אויסגעפיהרט אין מיטען נאכט א רויב-אנפאל אויף דער פאמיליע טשובי. ווען דער זוהן וואלענטי האט גענומען רופען הילף, דאס ער בעקומען א קויל אין קאפ אריין. די באנדיטען האבען דאן טעראריזירט די שטוב-מענשען און צום סוף צוגענומען... 1 זל. און א זעקעל מעהל.

די פאליציי האט באלד אדורכגעפיהרט אנ-אבלאווע אין דער גאנצער סביבה און אלע באנדיטען געכאפט. ווי ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, זענען זיי די דריי ברידער: יאן, יוזעף און באלעסלאוו פאר-פוגא, געכאפט האט מען זיי שלאפענדיג אין א שטאל געשמידטע אין קייטען זענען זיי אפגעפיהרט געווארען אין דער פעטריקאווער תפיסה.

די ברידערלעך וועלען מסתמא געשטעלט ווער-רען פאר א שטאנד-געריכט.

מ'קאן נישט מאכען זיסער דאס לעבען

אפילו, ווען מ'שמוגעלט סאכארין, ווארים אט זעהט איהר דאך:

(2) דער גרעניץ-פאליציי איז גוט בעקאנט, אז דער 31-יאהריגער יאן וואטשיקאווסקי (פזשע-יאזד 72) פערנעהמט זיך מיט שמוגעל.

טשאטעוועט מען אויף איהם.

און אט האט מען איהם עהרנעכטען אין א-וועגד געטראפען ביי רוג קילינסקיעגא און פשעיאזד מיט א גרעסער פעקעל אין דער האנד.

די גרעניץ-סטראזשניקעס האבען איהם פער-האלטען — האט ער געמאכט א געוואלד, און עס איז געווארען אן אויפגעלאף פון מענשען.

עטלויפען איז איהם אבער נישט געלונגען און מיט דער הילף פון פאליציי האט מען איהם ארעס-טירט.

אין פעקעל ביי איהם איז געווען עטליכע קילא סאכארין.

די „קאמעדיע פון טאג"

היינטיגער שעפנער-אווענד אין שטאט-ראט-זאל

היינט 8 אווענד קומט פאר אין זאל פון שטאט-ראט דער איינציגער בית-שין-אווענד א. נ. „קאמעדיע פון טאג".

ב. שעפנער (בית שין) איז אונזערס א בן עיר, דא אין לאדז האט ער אנגעהויבען זיין זשור נאליסטישען וועג און איז אויסגעוואקסען צו איי-נעם פון די פאפולערסטע און בעליבטסטע פעליע-טאניסטען און פובליציסטען. יעדען לייענער פון יודישען ווארט איז דער נאמען בית-שין זעהר גוט בעקאנט.

בית שין-שעפנערס הומאר אין זיינע פעליע-טאנען, דאס איז אנ'אפפרישונג, א דערמונטערונג פאר דעם פערחושכטען מענשען פון אונזער צייט. עס איז דעריבער א גרויס געניוס צו הערען לייענע שעפנערס פעליעטאנען דורך דעם מחבר אליין. ווייל א חוץ טאלאנטפולער פעליעטאניסט איז שעפ-נער אויך א מייסטער אין דערצעהלען און פאר-לייענען. עס איז צו ערווארטען אז דער הייגטיגער בית-שין-אווענד וועט ארא מיט דעם געהעריגען ערפאלג.

צו דער עפענטליכקייט!

אין צוזאמענהאנג מיט דער נאטיץ אין „נייער פאלקסבלאט" נומער 294 אונטער'ן קעפעל „אז מען ווערט נישט געוועהלט אלס גבאי, ווענדעט מען זיך צום סטאראסטא", האבען מיר דעם כבוד אלס מיטגלידער פון דער גמילת חסדים - קאסע און מתפללים פון דער שוהל פעטצושטעלען געוויסע פרטים פון די פערשווייגען, וואס ווילען צוברעכען אזא וויכטיגע אינסטיטוציע.

מיר, די אונטערגעשריבענע מיטגלידער זענען הארציג דאנקבאר די חשובע פיהרער פון דער ג"ח קאסע מיט דעם חשוב'ן פרעזעס ה' ברייגמאן בראש פאר זייער פרוכטבארע טעטיגקייט, וואס ווערט גע-פיהרט לטובת אונז, שטעהענדיג שטענדיג אויף דער וואך, נישט אפשטעלענדיג זיך אויף אלע שטערונגען פון די ה"ה א. ווייבטרויב און דוד קויפמאן, וועלכע ווילען אויף פערשידענע אופנים אונטערגראבען די עקזיסטענץ פון קרוב 100 (הונדערט) פאמיליעס צוליב זייערע „בענקעל-אמביציעס" ווייל א דאנק דער גמילת-חסדים-קאסע געניסען ארימע בעלי מלאכות און הענדלער פון אהנפראצענטיגע הלוואות. די דערמאהנטע האבען זיך געווענדעט צום לאדזער סטאראסטע מיט דער אנקלאגע אז ביי דער שוהל געפינט זיך א גמילת-חסדים-קאסע וואס איז געגען די געזעצליכע פארשריפטען לויט זייער ידיעה.

דער ראבינאט האט איינגעלאדען די פארשטע-הער פון אונזער שוהל און געגעבען אנ'ענטפער דער סטאראסטווע אז דאס איז נישט געגען דער אמונה. די ה"ה ווייבטרויב און קויפמאן ווילען פאר יעדען פרייז ארויסבעקומען זיך פון דער בלאטע, פרובען זיי דאס צו טון אין זייער „פעסטשטעלונג" אין „נ. פ." נומער 295 אבער דאס וועט זיי נישט געלונגען ווייל דער אמת איז אויף אונזער זייט. מיר ערקלע-רען, אז מעהר וועלען מיר קיין שום פאלעמיק מיט די ה"ה נישט פיהרען און נישט אנווענדען געגען זיי קיין פיזישע קראפט.

מיר ערקלערען פייערליך דער עפענטליכקייט אז מיר לאסען זיי דעם דריסת הרגל צו אונז אין שוהל.

מיט דרך-ארץ

די מיטגלידער פון דער גמילות-חסדים-קאסע און מתפללים פון דער שוהל קעלמא 15.

5420 עס פאלגען אונטערשריפטען.

זעלבסטמארד פון א יודישען יונגענמאן

(2) אין טויער אויף ציגעל-גאס 20 האט אויס געטרונקען א גרויסע דאזע יאדינע דער 21-יאה-ריגער יודעל קירשענבוים (נישט פעסטגעשטעלט געווארען וואו ער וואוינט).

די סיבה פונ'ם זעלבסטמארד איז לעת עתה נישט פעסטגעשטעלט געווארען.

פאגאטאוויע האט איהם אפגעפיהרט אין זאנ פאס-שפיטאל ביי דעם שטאטישען זאמעלפונקט.

זקנה ווארפט זיך אין א ברונען

(א) די 79-יעהריגע זקנה מיכאלינא העסע (באראנא 9) איז נעכטען, מיט'ן ציעק צו בעגעהן זעלבסטמארד אריינגעשפרונגען אין דער אפענעם ברונעם, די שכנים האבען בעצייטענס בעמערקט און זי ארויסגעצויגען נאך א לעבעדיגע.

Dr. med. JOZEF SZEPS

אינערליכע קראנקהייטען

ספעציאל-ארצט פאר לעבער, דארם און שטאף-וועקסעל-קראנקהייטען

טעל. 224-13 (וואכאדניא) **Pilsudskiego 36**

נעהמט אן פון 6 ביז 8 אווענד.

Dr. med. H. LUBICZ

ספעצ. פאר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראנקה

צעגעלניאנא 7, טעל. 141-32

נעמט אן פון 8–10 פריה, פון 12–2 נאכמ. און פון 5–8 אווענד. זונטאג פון 9–11 בייטאג.

היינט און פאלג. טעג!

מעכטיגע דראמע פון מענשליכע לייי-דענשאפטען א. נ.:

„אורטייל פון ים"

גרויסע ליבעס-עפאפיי

גרויסער יום-טוב-פראגראם:

„ליליאנקא וויל זיך גט'ן"

אנהויב אין געוו. טעג 4.30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג — 12 בייטאג.

פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער

דער זאל איז שטארק בעהייצט.

הנחה-בילעטען זענען גילטיג אהן בעגרענצונגען

נאך וויענער ארט

ארטאפעדישער אנשטאלט

Dr. med. Lubicz u. Vitly Simonović

פיעטריקאווער 119, טעל. 231-81.

קאמעראל-טעאטער

אלעע 1 מער מאי 2.

קאמעראל- און קליינקונסט-טעאטער

„אראראט"

משה בראדערזאן

היינט, פרייטאג - 2 פארשטעלונגען: אנפאנג 7.45 און 10 אווענט

מארגען, שבת - 2 פארשט. אנפאנג 12 פארמ. און 4 נאכמ. צו הנחה פרייזן

אין פינטשעוו טאגט שוין...

רעווי אין 2 טיילען 15 בילדער.

פראגראם: 1) פראלאג; 2) ווי אזוי געהט דער ניגון; 3) א זיס לעבען; 4) דער חזן פון באנאפאל; 5) טאנגא; 6) קינדער-שפיל; 7) גראקען-געקלאנגג; 8) וקבצנו יחד... 9) טאנץ; 10) פארטענצערין; 11) ביים פארקאן; 12) כל-בו-באיס; 13) צרות פון יא-יא (מאנאלאג); 14) אפגעשפילט א טעאטער; 15) אין פינטשעוו טאגט שוין... (פינאל)

אכטונג: ארבייטער און ארבייטענדע אינטעליגענץ!

שבת, 12 פארמיטאג און 4 נאכמיטאג און זונטאג, 4 נאכמ.

3 גרויסע הנחה-פארשטעלונגען 3

פרייזען פון 49 גר. ביז 99 גר. ערשטע רייהע.

טעקסטן: משה בראדערזאן, י. אבערזשאנעק, מונקעלער, לוסטיגער פעסימיסט. מוזיק—קאמפאזיטאר: דוד בייגעלמאן. דעקאראציעס: דינה מאטום און א. העגדלער. קינסטל. מינק-קווארטעט. ארקעסטער אונטער פערזענליכ ר אנפ. פון דוד בייגעלמאן.

שאסעו אויפ'ן קאלישער באהן-הויף

געיעג נאך א סאכארין-שמוגלער

(א) אויפ'ן קאלישער באהנהויף האט די גרענץ-וואך בעמערקט פערהאלטען א געוויסען יאן מאנדרעיעווסקי, פון גראנסקא 130 וועלכער איז אנגעקומען מיט דער באהן פון קאליש.

זעהענדיג פאליציי האט מ. גענומען אנטלויפען פאליציי האט איהם נאכגעשאסען און פערהאלטען. מ'האט ביי איהם געפונען א גרעסערען טראנספארט טאבאק און געשמוגעלטען טאבאק. מ. איז ארעסטירט געווארען און די סחורה קאנפיסקירט.

געשלאסען א קאלעקטיווע אפמאך מיט די קינא-אפעראטארען

(2) נעכטען איז אונטער'ן פארזיץ פונ'ם ארבייטס - אינספעקטאר ה' וואיטקעוויטש פארגעקומען אין ארבייטס - אינספעקטאריאט א קאנפערענץ, אין רעזולטאט פון וועלכער עס איז אונטערגעשריבען געווארען א קאלעקטיווער אפמאך צווישען דעם פראפעסיאנעלען פעראיין פון די קינא-אפעראטארען און דעם פערבאנד פון קינא - אינהאבער פון דער לאדזשער וואיעוואדזשווא.

אונטער רעדער

(2) אויף פאמארסקא לעם נומער 40 האט אן אויטא איבערגעפאהרען דעם 13-יעהריגען יצחק סטמער (לאגעווניצקא 9), וועלכער איז שטארק צוקאליעטשעט געווארען.

פאגאטאוויע האט איהם אפגעפיהרט אהיים.

דער שאפער איז ענטלאפען.

(2) די 10 יעהריגע איטא נאדעל (פון קיעלמא 35) איז נעכטען איבערגעפאהרען געווארען פון א דראזשקע.

אויך איהר האט פאגאטאוויע ערטיילט די ערשטע הילף.

געקאפיעט פון א פערד

(2) אויף שרודמיעסקא 75 האט א פערד א בריקע געטון דעם לאקאטאר פון דעמזעלבען הויז, דעם 21-יעהריגען וולאדיסלאוו מאדושעיעווסקי.

מאדושעיעווסקי איז פערוואונדעט אין פנים און האט בעקומען א מוח-אויפטרייסלונג.

מ'האט איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל אויף דער דרעוונאווסקא.

אידא קאמינסקא און זיגמונט טורקאוו אין פילהארמאניע

די בעקאנטע יודישע ארטיסטען אידא קאמינסקא און זיגמונט טורקאוו קומען צופאהרען נאך אויף 4 גאסטשפילען וואס וועלען פארקומען אין פילהארמאניע זונטאג, דעם 25-טען ד. ח. 2 פארשטעלונגען מאנטאג דעם 26-טען און דינסטאג דעם 27-טען ד. ח. און וועלען אויפטרעטען אין דער בעריהמטער פיעסע אין 3 אקטען א. נ. „דאס געשריי פון געוויסען" (הער לאמבערטיער) די פיעסע האט ארויסגערופען אומעטום א גרויסע סענסאציע און האט געהאט דעם גרעסטען ערפאלג.

חדר „תורה ודת" עם גן-ילדים

פל. וואלנאשטשי (נייע שטאט) **6**

מאכט בעקאנט דאס נאך א גרינדליכען רעמאנט ווערט דאס חדר צום נייעם שול-יאהר פולשטענדיג רעארגאניזירט און פערפולקאמט אויף אלע געביטען פון למודי קודש און למודי חול.

איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אויפ'ן קומענדיגען שול-יאהר 1932/33 אין אלע מחלקות ווי אויך אין גן-ילדים (פרעבעל-שול) קומען פאר יעדען טאג פון 9–1 בייטאג.

עלטערן! פערשרייבט אייערע קינדער אין חדר „תורה ודת", וואו סווערט געלייגט גרויס אכט אויף דער ערציהונג און דרך-ארץ'דיגע אויפפיהרונג און ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים ספעציאליסטען תורה ודרך ארץ און אלעס וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען!

קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיים-געפיהרט דורך א ספעציעלען מענש.

צוליב'ן קריזיס — הנחה-פרייזען.

יעדער ליבהאבער פון שעהנער קונסט דארף בעזוכען די

בילדער-אויסשטעלונג

פון בעריהמטען קונסט מאלער

יעקב ראטבוים

אין לאקאל פון „בני ברית" פיעטריקאווער 90.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע טעל. 213-84

גרויסע סענסאציע פאר לאדז!

נור 4 גאסטשפילען פאר'ן אפפאהרען נאך אויסלאנד.

זונטאג, דעם 25-טען דעצעמבער, 4 א זייגער נאכמיטאג
זונטאג, דעם 25-טען דעצעמבער, 9 א זייגער אוועבד
מאנטאג, דעם 26-טען דעצעמבער, 9 א זייגער אוועבד
דינסטאג, דעם 27-טען דעצעמבער, 9 א זייגער אוועבד

אידא קאמינסקא
זיגמונט טורקאוו

אין דער בעריהמטער פיעסע אין 3 אקטען פון ווערנעי א. נ.

„דאס געשריי" פון „געוויסען"

(הער לאמבערטיער)

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

פון ארץ-ישראל-אמט

ארויספאדערונגען פון ארץ-ישראל

עס זיינען דערהאלטען געווארען ערלויבנישען אויף צו פאהרען קיין ארץ ישראל פאר פאלגענדע פערזאנען: איידעלמאן מרים, פרויגורסקא הינדא, זעלינסקא טעאהארא, בנימין, אלעקסאנדער, מעיאר דוד.

אויסערדעם זיינען דערהאלטען געווארען נאך

המלצות אויף סערטיפיקאטען

פאר פאלגענדע פערזאנען:

ברייטבארד מנדיל, בירנצווייג לייב טאשמאן רפאל, פראצעל, חיים ישראל, פרויטיצקי יעקב.

אלע דערמאהנטע פערזאנען דארפען זיך באלד ווענדען אין ארץ ישראל אמט (שרודמייסקא 29 פון 10 ביז 1 פארמיטאג) כדי צו ערלעדיגען די נויטיגע פארמאליטעטען.

ער מאכט איהר חנא...

(2) נעכטען איז אין לאקיר-ווארשטאט אויף פראנציסקאנער 18, צום מאן איהרען, דעם ארבייטער וולאדיסלאוו גזשעגארעק, די ווייב זיינע, די 33-יאהריגע זאפיא (קשיושאווא 13).

געקומען איז זי, אז דער מאן זאל איהר געבען געלד אויף מאכען יום טוב

נו, האט ער איהר געמאכט חגא מיט א שטיק אייזען איבערן קאפ...

פאגאטאוויע האט איהר געמוזט צוהילף קומען.

געשאסען אויף א שמוגלער

(2) אין ראיאן פון וולוין, אויף דער דייטשער גרעניק, איז דורך דער גרעניק-וואך אינטערגעשאסען געווארען אין דער ברוסט דער פויער יאן בראדזשיק, וועלכער האט אריבערגעשמוגעלט מעהל קיין דייטשלאנד.

דער פערוואונדעטער שמוגלער האט אוועקגעווארפען דאס מעהל, און בעוויזען אריבערצוקריגען זיך אויפ'ן פוילישען טעריטאריום.

מ'האט איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל.

סילוועסטער-אוועגד

פון קרייז-פריינד פון די שולען ביים מעדעם-קוראטאריום

דער קרייז-„פריינט פון די מעדעם-שולען" גרייט זיך שוין צום היי-יאהריגען גראנדיעזען סילוועסטער-אוועגד, וועלכער ווערט דאס מאל איינגעארדענט אין „ווארשעווער-זאל" פאלודניאווא 36 עס ווערט צוגעגרייט א פערשידענארטיג ארטיסטיש פראגראם מיט'ן אנטייל פון „ארט"-ארטיסטען און דער דראמאטישער סטודיע „באגינען".

היינט באראכאוו-אקאדעמיע

היינטיגען חודש איז געווארען 15 יאהר זייט ס'איז געשטארבען דער טעאָרעטיקער און פיהרער פון דער „פועלי-ציון" בעוועגונג, ב. באראכאוו.

ב. באראכאוו האט געגעבען צו די גרויסע פערזענליכקייטען פון דער יודישער ארבייטער-בעוועגונג. א חוץ די רייכע טעאָרעטישע ארבייטען, איז ער אויך געווען פון די ערשטע פילאלאגען פון דער יודישער שפראך, געארבייט פיל אויפ'ן געביט פון פילאזאפיע, געווען א גרויסער שפראכען-קענער און וויסענשאפטס-מאן.

פאר זיין קורץ לעבען האט ער זעהר פיל געשאפען, און זיין נאמען איז בעקאנט ביי די יודישע ארבייטער אויף דער גאנצער וועלט, די פועלי-ציון ארגאניזאציע אין לאדז ארדנט איין דעם פרייטאג אוועגד א גרויסע פייערליכע באראכאוו-אקאדעמיע אין פילהארמאניע זאל, מיט רעפעראטען וועלען ארויסטרעטען ראטמאן נ. בוקסבוים (ווארשא), וראנד סטאלארסקי א. אנד.

דער דיכטער מ. בראדערזאן וועט רעציטירען אייניגע שאפונגען. ס'נעמען אויך אנטייל דער „יונגבאר" און דער „שטערן"-ארקעסטער.

די לעצטע טעג

פון יעקב ראטבוימס אויסשטעלונג

די בילדער-אויסשטעלונג פון י. ראטבוים, וועלכע האט ארויסגערופען א גרויסע פעראינטערעסירונג ביי אונז אין שטאט בלייבט אפען נאך עטליכע טעג.

יועה ס'האט נאך נישט בעוויזען צו בעקענען זיך מיט די אינטערעסאנטע שאפונגען פון דעם טאלאנטפולען קינסטלער, קאן נאך בעוויזען דאס צו טון אין משך פון דער לעצטער וואך.

די אויסשטעלונג איז אפען טעגליך פון 3 ביז 9 אוועגד, און שבת זונטאג און מאנטאג וועט זי זיין אפען פון 11 פריה ביז 9 אוועגד.

די אויסשטעלונג געפינט זיך אין לאקאל פון „בני ברית", פעטריקאווער 90, פראנט 1. שטאק.

היינט ערשטער אויפטריט פון מאלי פיקוס

אין יודישען טעאטער „סקאלא"

היינט, פרייטאג, 9 אווענד טרעט אויף צום ערשטען מאל די בעקאנטע ארטיסטין מאלי פיקוס אין א פרעכטיגער אפערעטע א. נ. „דאס ציגיינער-מיידעל" צוזאמען מיט'ן בעקאנטען ארטיסט און זינגער הערמאן פעניגשטיין און דעם גאנצען „סקאלא"-אנסאמבל.

דער „אראראט" שפילט

די לעצטע טעג דעם פראגראם: „אין פינטשעוו טאנט שוין"

נאך עטליכע טעג ווערט געשפילט דער הומארפולער פראגראם „אין פינטשעוו טאנט שוין", מיט וועלכען דער „אראראט" האט געעפענט דעם היי-יעהריגען סעזאן אין לאדז.

דער דאזיגער פראגראם איז מלא וגדוש מיט עקטועלען און אויך לאדזער הומאר, און ווערט אויסגעצייכענט אויפגענומען פונ'ם עולם.

אין משך פון דער גאנצער פארשטעלונג הילכען אין זאל סאלוועס פון געלעכטער, און די אקטיארען ווערען בעשאנקען מיט רויסיגע אפלאדיסמענטען.

עס ענדיגען זיך שוין די צוגריטונגען צום נייעם פראגראם.

היינט ווערט געשפילט 2 מאל: 8 און 10 א זייגער אוועגד, און מארגען: 2 מאל 4 און 6 נאך מיטאג.

Dr. Z. RAKOWSKI

ספעציאליסט פאר אויערען, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען

11 ליסטאפאד 9 (קאנסטאנטינער)

טעל. 127-81

שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7

נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 11—2.

אין כעלמי פון 8—9 פריה.

„SANATO"

כירורגיש-וועכנעריז-אנשטאלט

אגראדאווא 10, טעל. 213-57

1-טע און 2-טע קלאס

גינעקאלאגיש-וועכנעריז-אבטיילונג

ד"ר מעד. ש. איינער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד. רייטלער-סוריאנסקא ד"ר מעד. וו. אייכנער

פרייז פון א געבורט

אין 2-טען קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען

200 זל.

אויפזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פלאסאוו

כירורגישע אפטיילונגען ד"ר מעד. מ. סאנטאר.

Laboratorjum Analityczne

dla przemysłu

chemicznego, włókienniczego i metalurgicznego

Dr. EUG. RITTA

Piotrkowska 126, tel. 232-88.

ביי ערקעלטונגען

גריפע, האלז-ענטצינדונג, מאנדעל-געשווילעכץ, וואו אויך ביי-שמערצען און גלידער-רייסונגען טוט מען גוט מיט א האלב גלאז ביטער-וואסער

Franciszka Józefa

פאר א טעגליכע דארם-ענטלעדיגונג צו ווערגען, צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעטשנעס.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי — — —	86.00
4 פראצענטיגע בוראוולאנע —	38.50
3 „ דאלארובקא	52.50
7 „ סטאביליזאציע (אמ.)	54.25
8 „ ווארשעווער פאנד-בריף	45.00
8 „ לאדזער „ „	44.00
ענגלישע פונט — — —	28.90
דאלאר — — — —	8.93

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, ד. 23 דעצעמבער 1932

11.40 טעגליכער פרעסע איבערזיכט, 11,50 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט, 11,58 צייט-סיגנאל, 12,10 גראמאפאן-פליטע, 3,10 קאמוניקאטען, 3,25 ידיעות, 3,35 לעקציע ענגליש, 3,50 גראמאפאן-פליטען, 4,25 איבערזיכט איבער די פעריאדישע אויסגאבען, 4 40 רעפעראט, 5,00 קאנצערט, 6.00 לייכטע מוזיק, 7 פערשידענעס, 7 20 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער, רעפערטואר פון די טעאטערען, 7,30 פעליעטאן, 7,45 ראדיא-פרעסע, 8,00 שמיעס וועגען מוזיק, 8,15 סימפאנישער קאנצערט, ליטעראַרישער פעליעטאן, 10,40 ספארט-ידיעות, 10,45 פרעסע-בעריכט, 10,55 מעטעאראלאגישע און פאליציי-קאמוניקאטען, 11,00 טאנץ-מוזיק.

שבת, דעם 24 דעצעמבער

11,40 פרעסע-איבערזיכט, 11,50 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט פאר לופט-פליה קאמוניקאציע, 11,58 צייט-סיגנאל, 12,10 גראמאפאן-פליטען, 12,55 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט, 3,25 רעפעראט, 3,35 טר. פון לעמבערג, 4 15 גראמאפאן-פליטען, 5 איבערייס ביז 8 אוועגד, פון 8 ביז 12 ביינאכט — צוליב ווייגיליע גאטעסדינסטען און רעליגיעזע קאנצערטען. (בעת די פויזעס: 10,05 שאפען-קאנצערט, 11 קאנצערט פון לעמבערג).

מעלדונגען

יוד. סאצ. ארבייטער-פארטיי „פועלי-ציון" (פאר. מיט צ.ס.) אין לאדז, פיעטרקאווער 83

פרייטאג 8 אוועגד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל פיעטרקאווער 83 א פייערליכע באראכאוו-אקאדעמיע צום 15-טען יאהרצייט פון פיהרער פון דער יוד. ארבייטערשאפט. מיט רעדעס טרעטען ארויס די ח"ח ד"ר טארטאקאווער, ל. לעווין און אליהו אין קאנצערט-טייל רעציטאציעס, כארגעזאנג, דעקלאמאציעס א. אנד.

אלע חברים און פריינד ווערען געבעטען צו קומען.

שבת 8 אווענד קומט פאר א בעריכטס-פערזאמלונג, אלע פארטיי-חברים ווערען אויפגעפאדערט אומבעדינגט צו קומען.

גרייט זיך צום גרויסען חברישען טיי-אוועגד שבת, 31-טען ד. ח 9 אווענד. 6460

דער ערשטער העברעאישער קלאנג-פילם דאס נייע ארץ-ישראל

דער ערשטער יודישער קלאנג-פילם, געהט אין לאדז מיט גרויס ערפאלג. הן די יוגענד און הן די עלטערע בעזוכער געהען ארויס צופרידען בעקלעגענדיג זיך כאטש אין א קלענער מאס מיט ארץ-ישראל, היינט פרייטאג גייט דאס בילד אין קינא ראקיעטא, מארגען שבת צוליב דעם קריסטליכען יום-טוב נאר ביז 6 אוו. אנהויב 11 א זייגער פארמיטאג.

יודען! ווען איהר ווילט האבען נחת און זיין צופרידען גייט אין קינא „ראקיעטא" שיענקיעוו. 40 און זעהט דאס בילד פון נייעם ארץ-ישראל. 5456

רעסטאן

לאדז, נאוואמיעסקא 5

פראנט, 2-טער שטאק

פערשידענע קאמגארנס

בילינער, טאמאשאווער און לאדזער

אויף אנציגער און פאלטענס

ווי אויך די מאדערנסטע דאמען-שטאפען אויף פאלטנס און קאסטיומען

מיט 30% בילינער

קומט און איבערצייגט אייך, ביי

SZCZĘSLIWY

געפינט זיך נאר

אין פראנט, II שטאק

Przezorna gospodyni domu mówi:

„I ja muszę oszczędzać na czem się tylko da, ale nie oszczędzam nigdy na niewłaściwem miejscu. — Oszczędzam z rozwagą: Na przykład: prawdziwe mydło „Kołłontay z pralką" kosztuje na funcie 15—20 groszy więcej, niż nieznane „tanie" mydła, ale zato zużywam go o 20% mniej. Oprócz tego jest ono perfumowane, zawiera glicerynę, jest nieopakowane, chroni bieliznę i ręce, a zatem w użyciu jest jednak o wiele tańsze i korzystniejsze! A na to mam gwarancję wielkiej fabryki. — Nie! Ja chcę uniknąć szkody i zmartwienia i zostaję przy mydle „Kołłontay".

mydło z pralką

Kollontay

jest lepsze........

175

ראטעוועט דאס געזונט

די בעריהמטסטע ערצט-ליכע וועלט-פערזענ-ליכקייטען האבען פעסט-געשטעלט, אז 75 פראצ. קראנקהייטען ענטשטעהען צוליב אבסטרוקציע.

א קראנקער מאגען איז די הויפט-סיבה פון ענטשטעהען פון פערש. קראנק-הייטען, פערטומרייניגט דאס בלוט און שאפט א שלעכטע שטאף-ווערקסלונג.

די בעריהמטע זייט 50 יאהר אין דער גאנצער וועלט

Zioła z gór Harcu Dr. Lauera ווי דאס האבען בעשטעטיגט די פראפ. פון בערלינער אוניווערזיטעט ד״ר מארטין, ד״ר האכפעלעטער און א סך אנד. בעדייטענדע דאקטוירים, זענען אב׳אידעאל מיטעל בעזונד צו מאכען דעם מאגען, בעזייטיגען די אבסטרוקציע (פערי-הארטונג), איז א גוט רייניגונגס-מיטעל, פערלייכטערן די פונקציעס פון די פערדייאונגס-ארגאנען, פערשטארקן דעם ארגאניזם און דערוועקן דעם אפעטיט.

Zioła z gór Harcu Dr. Lauera בעזייטיגען די ליידען פון די לעבער, נירען, גאל-שטיינער, העמארויד-ליידען, ריוומאטיזם און ארטרעטיזם, קאפ-ווייטאג, אויסשיטקן און לישאיעס.

Zioła z gór Harcu Dr. Lauera זענען געווארען בעשאנקען אויף די ערצטליכע אויסשטעלונגען מיט די העכסטע אויסצייכ-נונגען און גאלדענע מעדאלען אין מאדען, בערלין, וויען, פאריז, לאנדאן און אין אנדערע שטעט. ד״ר לאוער האט בעקומען טויזענדער דאנק-זאגונגען פון אויסקורירטע. פרייז פון א האלב שאכטעלע 1,50 זל., א דא-פעלטע שאכטעל 2,50 זל.—פערקויף אין אפטייקן און סקלאד-אפטעטשנעס.

פענסיאנאט „עלבינגער"

קאלומנא טעלעפאן נומער 2 **קאלומנא**

דער פענסיאנאט איז צום ווינטער-סעזאן איבערגעטראגען געווארען אין א עלעגאנטע קאמפארטאווע ווילע (2 מינוט פון באהן-סטאציע) הערליכע זוניגע צימערן מיט פערגלאזטע ווערענדעס, וואסער-לייטונג, בעדע-צימער, וואסער-קלאזעטן, ראדיא, טעלעפאן און בענזאל-בעלייכטונג מיט שטעקעס. די צימערן און קארידארען זענען פערזעהן מיט קאפלאנע אויוען. די געסט ווערען ערווארט ביי דער באהן. עס ווערען אנגענומען שמחות. אינפארמאציעס: עפשטיין, קאמיענא 1. 6419

ס׳איז פערלוירען געווארען

א טשעק אויף 300 זל. אויסגעשטעלט ל. גאלדענ-בוים, אויף באנק קופיעצקא קרעדיטאווי אויף נר. 34,840. דער טשעק איז אונגילטיג און האט פאר קיינעם קיין שום ווערט נישט. געגען בעלוינונג אפצוגעבען צו בערמאן, וואולטשאנסקא 76.

3 pokoje z kuchnią

przy ul. Cegielnianej, słoneczne z wygodami, elektrycznością, gazem i telefonem

zaraz do oddania.

Oferty sub. „J. S." do admin. nin. pisma.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפילים און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-לאגישע און נערווען-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט לאסמעטיק.

— — טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוונד. — — פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. בעממ-אן א פרוי-דאקטאר נאר קינדער און פרויען. זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג. — בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען

וויזיט 3 זל.

Doktór Łagunowski

Piotrkowska 70

i róg Traugutta

Tel. 181-88.

choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe.

Gabinet Roentgeno-leczniczy.

Przyjmuje od 8[30] do 10, 1 — 2[30] od 6 do 8[30] w niedzielę i święta od 10—1.

Oddzielna poczekalnia dla pań.

א אינטעליגענטער יונגערמאן,

40 יאהר אלט, אהן פא-מיליע מיט א שעהנער האנדשריפט זוכט בעשעפ-טיגונג צו וואס עס זאל נישט זיין פאר א קליינעם געהאלט. געפל. אפערטען צו ריכטען אין אדמינ. אונטער ליטערע „L. P."

לעכער

צו וועש ווי אויך לעצלעך צו הויזען

נארדמאן שרודמייסקא8

לעהרעריז

גוטע פעדאגאגען ערטיילט אונטעררייכט פאר דער-וואקסענע אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען.

לאסמאן, בזשעזשינער 15

היגיעניש-קאסמעטישער סאלאן Szwajcerowej

אין בעוואוסטן מיט׳ן היינטיגען טאג אן איבערגעטראגען

פון דער נארוטאוויטשא 24

אויף פיעטריקאווער 106 1. שט., טעל. 115-08

וויכטיג פאר די, וועלכע הייראטן

◆ **מעבעל** ◆

מאדערן און סטילאווע, שלאפצימערן, שפייזע צי-מערן, גאבינעטען גאנצע און ענצעלנע איינריכ-טונגען פון מעבעל, אמביליגסטען און אויף גינסטיגע בעדינגונגען עמפפעהלט

Ch. RECHT 9 נארוטאוויטש 9

Dr. med. W. Eychner

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען

וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4

(נעבען קינא „טשארי") טעל. 134-72

Dr. HELLER

ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע האט זיך איבערגעצויגען אויף

טראוגוטא 8, טעל. 179-89

נעמט אן פון 8 ביז 11 פריה און פון 4—8 אוונד. פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל. פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

Dr. med. Haltrecht

ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-קראנקהייטען

פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

נעמט אן פון 8 ביז 11 פריה, פון 1 ביז 2 מיטאג און פון 5—9 אוונד. זונטאג פון 10—1 בייטאג. פאר ארבייטסלאזע לעטשניצע פרייזען

Dr. med. L. Berman

צעגעלניאנא 15 טעל. 149-07.

ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-קראנקהייטען, מענער-שוועכע בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.

נעהמט אן פון 8—11 פריה און פון 4—8 אוונד, זונטאג פון 9—1 בייטאג.

פאר אונבעמיטעלטע—לעטשניצע-פרייזען

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.

זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארמ.

בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. S. Kantor

ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע און גע-שלעכטס-קראנקהייטען

וואוינט יעצט אויף

PIOTRKOWSKA 90, tel. 129-45.

נעהמט אן פון 8—2 נאכמיטאג און פון 4—9 אוונד.

זונטאג און יום-טוב פון 8—2 נאכמ.

Dr. med REICHER

פאלודניאווא 28, טעל. 20193

ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוועכע-בעהאנדלונג

קינדערלאזיגקייט און סעקסועלע בעראטונגען

נעהמט אן פון 5 — 8 אוונד.

זונטאג און יום-טובים פון 9 — 1 בייטאג.

צאהן-ארצט JAKÓB BOTWINIK

נארוטאוויטשא 13, טעל. 111-50

נעהמט אן טעגליך, אויך זונטאג און יו״ט פון 8 30 ביז 10 אוו. צוגענגליכע פרייזען. פאר אונפערמעג-ליכע און ארבייטסלאזע — הנחות.

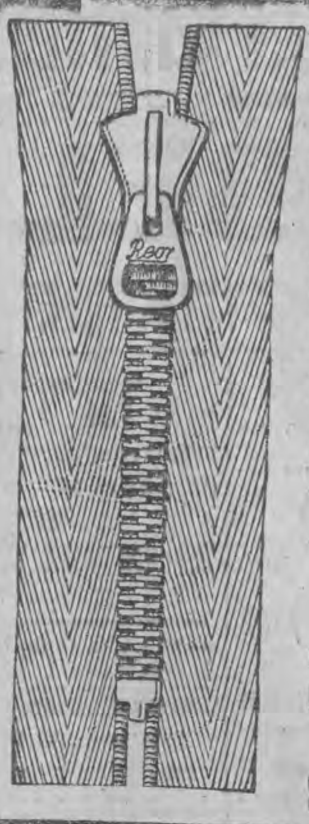

וויכטיג בייעס

— פאר —

סוויטער- און טריקאטאזש-פאבריקאנטען!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז אונזערע

רייז-פערשלוסן

זענען נאר צו בעקומען ביי אונזער

אויסשליסליכען פערטרעטער

הורט-גאלאנטעריע-געשעפט

ה. אפפעלבוים

לאדז, פולנאצנא 2

P.K.O. 68.384 טעלעפאן 142-92

פון 1. נאוו. זענען די פרייזן רעדוצירט

מיט אכטונג Zjednoczone fabryki Spinaczy Błyskawicznych

אמביליגסטע און רעעלסטען קויפט מען

מעטאל-בעטען, מאטראצן אלערארט

קינדער-וועגעלעך

אין א גרויסען אויסוואהל וויזשימאטשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען-פאטענט Perfekt א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע

עקזיסטירט פון 1896

J. B. WOŁKOWYSKI

פאבריקס-לאגער:

Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.

ערפינדונג.

פאווידלע פון קרייטעכצער

געגען אסטמא, שווינד זוכט און קאטאר

ערפינדען דורך סט. שליוואנסקי אין 1902 י. איז דאס איינציגע מיטעל, וואס פערהיט געגען די דאזיגע קראנק-הייטען. וועגען זייער ווירקזאמקייט און ערפאלג בעשטעטיגען א ריית פון איבער 3 טויזענד דאנק בריף, וועלכע מ׳קען צו יעדער צייט נאכקוקן.

Wytwórnia „POWIDEŁ ZIOŁOWYCH"

געפינט זיך אין לאדז

בזשעזשינער 33

Stanisław SLIWANSKI.

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט. אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס איז גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס ווי אז א טעגשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פעלט אריין אין דעם פיס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל נגזענע הייל באנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך הרויסע פראפעסארן מיט מיינע בע-האנדלונג און פון דײטשען פראפעסאר

שפאר בראכירעווינער בעווייזיגען זיכער דעם שוערסטען און געפעהר-ליכסטען בראך. אויך פאר הויקערס, לייטונגען מיט הייל-גארטעטן און שפעצ-ראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאטע-פיס, ספעציעלע איינלאגען און די שוך קינסטליכע גומענע פים אין הענד, גומענע זאקען, פאר די גרעסטע קראנקע ערדען. עמפאנגס פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אוונד

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,

tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבע-דינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע איגיווערזיטעטס-פראפעסארן: פראפ. ד״ר בארנאטש, פראפ. ד״ר י. מאריש-לער, פראפ. ד״ר בר. קיפראנאווסקי און אויך אנדערע.

מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.

דאנקזאגונג.

און דעם וועג דריק איך אויס דעם הערצליכען דאנק דעם ה׳ ד״ר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10, דירעקטאר פון הייל-ארטאפעדישען אנשטאלט פאר׳ן צופאסען א ספעציעלען הייל-ארטאפע-דישען גארטעם מיין 5-יעהריג קראנק טעכטערל. מיין טעכטערל האט גאר-נישט געקענט געהען. איצט דאנק דעם ה׳ ד״ר. ראפאפארט ריהרט זי זיך גוט און פיהלט זיך געזונטליך בעזונד. פאר זיין פולע אפטערווילינגע ארבייט אין מיינע טריבע טעג דריק איך אוים אויס מיין הארציגסטען דאנק.

(—) **Herman Lebrecht**

Łódź, Zgierska 127.

דאס אויבינע האט אמטליך בעשטעטיגט דער רעיענט ק. ראפסאן לוים רעפ. נומ׳ 2988 דעם 24/8—1932 ר. ס.

פערפאנגט טואלעט=זייפען איז נור „Parnasin“ און „Odoris“

און נאָכ'ן געברויך איבערציינט אודערע, אז די בעסטע
העכסטע קוואַליטעט פון ראזיר-זייפען אין פּראשעס און אין שטיקלעך.

ערשטקלאַ=סיגער קירזשנער-אטעליער פון I. BOMBEL

פיהרט אויס אַלערליי — פעלץ=בעשטעלונגען און רעפּעראַטורען לויט די נייעסטע מאָדעלען. פּינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. ערמעסיגטע פּרייזען.

זאוואדזקא 6 טעל. 62=118

אהז א גראשען געלד

אזוי ווי צוליב געלר-קנאפּהייט האָבען מיר ירוביערט אנצוּ-נעהמען ארבייט פאר'ן פויש פון נעהיסטע ארטיקלען. און דאָס אין געלדונג. מיט דער צופרירנהייט פון בייעדע צדדים האָבען מיר בעשלאָסען נעמען די מעגליכקייט יעדען האָט דארף פון די קלענסטע ביז די גרעסטע ארבייט און יעדער ארט. געמאָלטע שילדען פאר'ן טויש פון לעבענס-מיטעל, בעקליידונג, גאלאנטעריע או אנדערע ארטיקלען. מיר שאַ-צען די ארבייט בי"ז און בערעכנען די ווערט פון די זאכען

שילדענמאלעריי „ליטערא“

5 שוו. יאקובא 5

בוכהאלטעריע

איינפאכע און דאפּעלטע
איטאליענישע און אמעריקאנישע

ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכענען לערן איך אויס גרינדליך פאר 25 זל. מיט א קורצער טעאריע און פּראקטיק פון 1 חודש 15 זל. בלויז מאשין-שרייבען אין משך פון 3 וואָכען נור 6 זל. קילינסקיעגא 50, הינטער-אויפגאנג 1-טער שט. מיר ערמעלן אויך קארעס-אנדענץ, האנדעלס-ערטעטמעטיק און סטענאגראפיע.
פאר די וואָס ענדיגען בוכהאלטעריע און קארעספּאָנדענץ — סטענאגראפיע אומזיסט.

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאהר' פּראקטיק. ערטייל-לען פוילייש, יודיש, פראנצויזיש, ערפערענטע, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.
שוו. יאקובא 12, רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאָק, וואוינונג 30, שיף.

העמארידען

אפענע און צוגעמאַכטע אויסצוהיילען אָן אפּעראציע א זיכער מיטעל. צו בעקומען אין

אפטייק = סקלאר
י. באנאבאוויטש פּאָמארסקא 23
פּרייז 3 זל.

פּיפּיקאווא, העבאמע

דיפּלאמירט פון דער קייזערליכער אקאדעמיע.
נעהמט אָן געבורטען און ערטיילט עצות
וואוינונג קילינסקיעגא 104

צו אלע פּאליסען-בעזיצער!

די אלע, וועלכע האבען דורך מיר רעגיסטרירט די רוסישע פּאליסען און האבען שוין בעקומען אויסגעצאהלט, ווי אויך די אלע, וועלכע צאהלען פּאליסען און האבען צוליב סיבות אויפגעהערט צו צאהלען, קענען זיך ווענדען וועגען אלע ארט אינפארמאציעס. וועלכע ווערען ערטיילט בחנם טעגליך פון 9-11
צום אסעקוראציע-אינספּעקטאר
ח. קאנסקער, קאמיענא 9, טעל. 175-88.
בעמערקונג: איך נעהם אויך אָן שעקע, ראציע פאר פייער און גנבות אויף וואוינונ-דאריען, אויטא'ס און פוהרווערק.
4946

Koncesjonowane Kursy Kroju i Szycia

A. Rogoziński

Łódź, PIOTRKOWSKA 85, telefon 212-34 P. K. O. 69027

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז אין מיין בעוואוסטע

צושניידער=שולע. פּיעטריקאווער 85
טעלעפאן 212=34

ווערען אנגענומען נייע שילער אויפ'ן ספּעציעלען הערען- און דאמען-קורס, ספּעציעלע אָוונט-קורסען. צווישען 8–10 אָוונט. דער האָנאָראר נאָר 20 זל. א חודש. איינשרייבונגען נעמט שוין אָן די קאנצעלאריע אין דער שולע פון 9 פריה ביז 8 אָוו. — בעמערקונג: ס'ווערען אנגענומען זעמטליכע בעשטעלונגען צו זעהר מעסיגע פּרייזען. א גרויסער אויסוואהל פון פערים שטעטס אויף לאגער

יעדער איינציגער

האט זיך אי-בערציינגט, אז פאר מעבעל

דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדעראָבען או"וו
צאהלט די העכסטע פּרייזען
א. ווייצמאן שענקעוויטש 23
טעלעפאן 00=191.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצטע מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

אכטונג, אויסארבייטער פון סוויטערס און זאקען!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז די בעוואוסטע מעכאנישע שלאסעריי-ווערקשטעל
פון ל. טראז, לוטאמירסקא 11
איז איבערגעטראגען געווארען אויף
6 בזשעזשינער 6, אין הויף, פּארטער.
איך נעהם ווייטער אָן אלעראַרט בעשטעלונגען אין רעפּעראַטורען פון שטריק-, רענדער-, ספּאָרט-און סוויטער-מאשינען צו צוגענגליכע פּרייזען.
מיט אכטונג ל. טראז.
5360

פּרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פּרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

CORAZ lepsza w noszeniu będzie koszula — wyprana cennem MYDŁEM „TRÓJKA”

Rutynowany pedagog, student prawa, wyucza dorosłych szybko i gruntownie polskiego według najnowszych metod. Dzieci słabe zwalnia z obowiązku szkolnego. Przygotowuje do gimnazjum. — Zalcman, Limanowskiego 24, lub Biuro Prósb. Pomorska 35. 5443

איילינג! וויכטיג!
א פּעראיינפאכט האנדעלס=בוך

בעשטעטיגט דורכ'ן פינאנץ-מיניסטעריום צו-זאמען מיט גענויע אויפקלערונגען און אינפארמאציעס אין יודיש צו בעקומען אין שרייב-מאטעריאלען-געשעפט פון
A. J. OSTROWSKI S-cy
Łódź, Piotrkowska 55,
telefon 203 54.

Konkurencja! Pierwszorzędny manicur 40 gr. Polecam się łaskawej pamięci. Gustawa, Piłsudskiego 50, lewa oficyna, 1 weście, parter. 5410

Sypialnię jasną w dobrym stanie tanio sprzedam. Cegielniana 58, m. 4 od 2-3 i 7$^1/_2$–9.

א פּראקטיצירטער בוכהאלטער נעמט אָן איינצופיהרען האנדעלס-ביכער. ערקונדיגען פּיעט-רקאווער 116 וואוינונג 45. 5417

א גרויס מעבלירט צימער מיט טעלעפאָן או-בעדינונג פאר א ביליגען פּרייז צו פּערדינגען אל. 1-טער מאי 11 וו. 14. 5457

א שטוב מיט א קיך און אנ'ענצער צימער אויף בזשעזשינער 26, פאבריקס-לאָקאלען אויף פּראנצישקאנער 30 אין צו פּערמיטען. וועגען אלעם ערפאהרען ביים ווירט פּראנצישקאנער 30.

פּראנט לאָקאל, פּארטער, נארוטאוויטשא עק פּיעטריקאווער, שעהן רעמאנטירט, צינגען ליך צו איבערגעבען. צו ערפאהרען ביי I. Fuks Piłsudskiego 28 מעבעל-געשעפט. 1351

פּערשידענעס

מיר דאנקען דער פוילישער כעמישער חע-שערייי וואוויטשקאווסקי, ווסכאָדניא 53 פאר זיינע שפּענדען לטובת די יודישע לאָדזער אינסטיטוציעס א גרופּע אינקאסענטען. 5447

בוכהאלטעריע, פיהרען האנדעלס - ביכער-לערנט אויס פולשטענדיג פאר 30 זל. מאשין-שרייבען לערנט אויס גרינדליך פאר 10 זל. ביוראָ „קאדעקספּאל“ צעגעלניאנא 25. 5407

ביי דעם וואָלבארזשער רבי שליט"א פון זדונסקע וואליע וואס וואוינט ווסכאָדניע 49 ווערט געזוכט א משמש און ס'קען זיך ווענדען א בחור. גלייך צו ווענדען זיך. 5461

Języka polskiego, korespondencji i rachunkowości szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Starszych i zapóźnionych specjalną skróconą metodą. Wólczańska 29. m. 1 front, parter.

Bez odstępnego! Mieszkania, sklepy, lokale handlowe, biurowe i fabryczne. Pokoje umeblowane z klatki schodowej poleca: „Lokumpol”, Piotrkowska 55.

אנ'ארט צו שלאָפען פאר 1 אָדער 2 יונגע-לייט פּאלודניאָווא 20 וו. 72. 2-טער הויף לינ-קער איינגאנג. 5445

א געוועלב איבערצוגעבען אויף ווסכאָדניא ביי דער פּאלודניאָווא אפּערטען אין ארמיניסטרא-ציע אונטער „געוועלב“. 5415

Po 50 złotych miesięcznie
otrzyma każdy amerykańską maszynę do pisania „ROYAL”

Jeneralna Reprezentacja
LEON TYBER, Łódź
Piotrkowska 49, tel .106 33.

א געוועלב מיט 2 שטובען אין פראנט פון זאָפאָרט איבערצוגעבען. געאייגנעט אויף א הער-באטשאַרניע, ווי אויך א שטוב מיט א קיך אין פּארטער מיט בעקוועמונג צו ערפאהרען ביי בער-קאָוויטש, סקווערנאָווא 20. 5463

צו פּערמיטען 2 צימער און קיך מיט בע-קוועמליכקייטען 2-טער שטאָק, סקווערנאָווא 22. צו ערפאהרען ביים ווירט פון 12 ביז 3 נאָכמ. 5468

פּרייוו פּאסטענס

א סיכטיגער אינקאסענט ווערט געזוכט פון זאָפאָרט. צו מעלדען זיך ביי ר. וואָגמאן בזשע-זשינער 57a. 5400

קויף און פּערקויף

אנ'אייזערנער קאנאָן-אויוען נומער איינס ווי אויך אנ'אייזען-בעט מיט א דראָט-מאטראץ פּאסט ביי ביליג צו פערקויפען לוריע, ליפּאָווא 20.

א זינגער-מאָטאָר א דריטעל פּערד קראפט אין גוטען צושטאנד נעלעגענהייטליך צו פערקויפען קילינסקיעגא 4 ווינטרויב. 5444

איך זוך געלעגענהייטליך צו קויפען א פאר בעטען מיט מאטראצען אין גוטען צושטאנד. צו ערפאהרען ביי ש. ג. זלאטניק, קאמיענא 3.

לאקאלען

2 צימער מיט א קיך, גאז, עלעקטרי, באל-קאָן, און בעקוועמליכקייטען ערשטער שטאָק גע איינגעט אויף א וואהנונג מיט א געשעפט צוזאמען, פון זאָפאָרט אפּצוגעבען, צוגענגליכער פּרייז. נאָ-וואָמיעסקא 3 וואהנונג 50 פון 9–1 פריה. 5472

א האלב לאָקאל מיט א גרויס שוי-פענסטער אין האנדעלס-צענטרום אויף פּלאץ וואָלנאָשטשי רוג-נאָוואָמיעסקא איז פון זאָפאָרט אָבצוגעבען. אָפערטעו אונטער "A. B. 200" אין אדמ.

א גרויסע פּראנטאווע זוניגע שטוב מיט צוויי פענסטער, שוין צו פּערדינגען. צו ערפאהרען וואָל-באָרסקא 12 גאָלדמאן, פּראנט 5467

אנאנסען-פּרייז פאר א מילימעטער-שורה

פאר'ן טעקסט–8 גר.	פּריימאָג און ערב-יו"ט–24 גר. אין דער זייט 8 שפּאלטען
אין טעקסט–40	60–
נאָכ'ן טעקסט–12	18–

אויספער דער שטאָדט 50 פּראָצ. טייערער, אויסלאנד 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראָלאָגען 20 גר. א מ/מ (אין דער זייט 8 שפּאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווער-טער 1 זל. יעדעס ווייטערדיגע ווארט — 10 גר.

אבאָנאמענטס-פּרייז:
אין לאָדז — 4 זלאָטעס א חודש מיט אפּטראָגען א היים. אויף דער פּראָווינץ — 5 זל. א חודש און אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא — 1 דאָל.

זעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פּרינציפּיעל דעם אינהאלט פון דער אנאָנס בערעכטיגען נישט צום איבערדרוקען די אנאָנס אדער צוריקצוצאהלען פאר דעם אנאָנס

פאר'ן אנהאלט אין, טער מין פון די אנאָנסען איז דער פּערלאג גישט פאראנט-וואָרטליך. די אדמיניס. איז אָפען ביי טאָג און ביינאכט

Za wydawnictwo „Najer Folksblat”, spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat”, Piotrkowska 21.